

Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií

Vybrané samizdatové časopisy posledního desetiletí socialismu

(Bakalářská diplomová práce)

Lucie Kudláčková

Vedoucí práce: Ing. Rudolf Burgr

Brno 2009

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím pramenů a literatury uvedené v bibliografii.

V Brně, 25. května 2009

.....

Lucie Kudláčková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala za vstřícnou pomoc vedoucímu své bakalářské práce Ing. Rudolfu Burgrovi. Děkuji za množství inspirativních a cenných rad, kritických připomínek a v neposlední řadě za trpělivost.

Obsah

1. Úvod	5
2. Metodologie	6
3. Základní pojmy	8
4. Kontextuální začlenění práce	10
4.1 Politická situace 1979-1989	10
4.2 Kulturní situace 1979 – 1989	13
5. Deskriptivní část.....	17
5.1 Vokno	19
5.2 Revolver Revue	29
5.3 O divadle	38
5.4 Host	46
5.5 Kritický sborník	52
5.6 Obsah.....	61
5.7 Vývoj vybraných časopisů po roce 1989	69
6. Komparativní část.....	71
6.1 Srovnání titulů z hlediska obsahu	71
6.2 Srovnání titulů z formálního hlediska	73
7. Závěr	77
8. Použité prameny a literatura	78
9. Seznam tabulek	81
10. Rejstřík jmen a názvů.....	82
11. Anotace a klíčová slova.....	88
12. Summary and keywords.....	89
13. Přílohy	90

1. Úvod

Cílem práce je zmapovat vznik a vývoj vybraných samizdatových a undergroundových kulturních časopisů v letech 1979 – 1989. Mezi zvolené časopisy patří Vokno, Kritický sborník, Obsah, Revolver Revue, O divadle a Host. Původně mělo být v práci zahrnuto i periodikum Most, ve zvoleném časovém období však nevyšlo dostatečné množství čísel, které by umožnilo analýzu.

Primárně se práce zaměřuje na obsahovou a formální stránku zvolených časopisů. Po obsahové stránce práce sleduje tematické zaměření časopisu, rozdělení do rubrik, přispívající autory a grafickou podobu periodika. Formální část je zaměřena na periodicitu, způsob vydávání a distribuce, způsob redakční práce, publikum a další aspekty. Práce obsahuje také popis politické a kulturní situace, za které časopisy vznikaly, dále ozřejmění jejich úloh v českém undergroundu a disentu. Součástí práce je také stručné shrnutí vývoje časopisů po roce 1989.

Práce obsahuje také vzájemné porovnání jednotlivých titulů. Komparativní část je pro větší přehlednost členěna stejně jako deskriptivní, totiž na obsahovou a formální část. Tato bakalářská práce volně navazuje na klauzurní práci Petra Kužela, která mapovala vývoj samizdatových periodik v letech 1968 – 1979. Práce by tak měla doplnit přehled o undergroundových časopisech vydávaných samizdatově. Zatímco Petr Kužel se pokusil sestavit seznam všech vycházejících samizdatových periodik ve zvoleném období, tato práce se soustředí pouze na periodika vybraná. Rozdíl mezi pracemi spočívá také v míře podrobnosti – zatímco Petr Kužel při sestavování seznamu uváděl pouze základní data a stručný popis, tato práce si klade za cíl popsat časopisy detailně a vzájemně je spolu porovnat.

2. Metodologie

Práce se skládá ze dvou základních částí - deskriptivní a komparativní. Deskriptivní část obsahuje popis jednotlivých titulů, v komparativní části se zaměřuji na srovnání vybraných periodik z několika hledisek. Primárně tedy bylo v práci použito dvou základních metodologických postupů – deskripce a komparace.

V práci se vyskytují jak primární, tak sekundární zdroje. Mezi sekundární zdroje patří hlavně monografie, webové stránky, případně podobně zaměřené diplomové práce.

Použité primární zdroje lze rozdělit do dvou částí. První tvoří studium vydaných čísel samizdatových časopisů. Periodika Revolver Revue, Host, O divadle, Kritický sborník a Obsah jsem studovala v pražské knihovně Libri Prohibiti. K dispozici byla všechna čísla těchto časopisů vydaná do konce roku 1989, s výjimkou časopisu Obsah, kde některá čísla chyběla (viz kapitola 5.6 Obsah). Časopis Vokno je k dispozici v elektronické podobě na stránkách Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. Studovala jsem všechna čísla do roku 1989, kromě šestého vydání, které bylo konfiskováno.

Druhou část primárních zdrojů tvoří rozhovory se šéfredaktory nebo redaktory vybraných časopisů. Pro každého z redaktorů byl připraven stejný okruh otázek. Tato předloha nebyla pokaždé dodržena a to z několika důvodů. V některých případech bylo potřeba pokládat další doplňující otázky, v jiných jsem naopak okruh spíše zúžila. Některé z původně navržených otázek jsem nepoužila vůbec, protože přesnější odpovědi na ně mi přineslo studium samotných časopisů.

Za periodikum Vokno mi poskytl rozhovor František Stárek. Setkání byla přítomna další studentka s podobným tématem, takže nebylo možné držet se předem navrženého pořadí otázek. Za časopis Revolver Revue poskytl informace Ivan Lamper, za periodikum Obsah Ivan Klíma. Informace týkající se časopisu O divadle mi podal Přemysl Rut, avšak pouze částečně. Doplňující otázky jsem zaslala Václavu Havlovi, který mi ale bohužel neodpověděl a předal otázky bývalé tajemnici časopisu Anně Freimanové.

Za časopis Kritický sborník mi poskytl rozhovor redaktor Karel Palek. Spíše než rozhovor ale setkání probíhalo formou rozboru předmluvy k připravovanému výboru z Kritického sborníku. Zvukový záznam tedy není vhodný k přiložení. Text, ze kterého informace vycházejí, si mohou pozdější čtenáři dohledat v publikaci Kritický sborník 1981-1989, která by měla v nakladatelství Triáda vyjít v průběhu druhého čtvrtletí roku 2009. Bohužel se mi nepodařilo kontaktovat žádného z redaktorů časopisu Host. Z tohoto důvodu není popis Hostu tak podrobný, jako u ostatních titulů. Tento nedostatek jsem se pokusila

vyvážit rozhovorem s nynějším šéfredaktorem Hostu Miroslavem Balašíkem. Všechny rozhovory kromě diskuse s Karlem Palkem jsou k práci přiloženy ve zvukové podobě na CD. E-mailová komunikace s Annou Freimanovou a přepis rozhovoru s Miroslavem Balašíkem jsou otištěny v kapitole Přílohy.

3. Základní pojmy

Již ze zadání této práce vyplývají některé pojmy, které je třeba definovat hned na začátku. Mezi tyto pojmy patří samizdat, underground a periodikum, vymezení vyžaduje také výběr časového úseku a konkrétních titulů.

Výraz samizdat pochází původně z ruštiny, odvozuje se od slova samizdatělstvo. Konkrétně vzniklo ze slova Gosizdat – Gosudarstvennoje izdatělstvo, Státní nakladatelství. Samizdat tedy znamená vlastní náklad.¹ První samizdatové texty se objevují v SSSR po Velké říjnové socialistické revoluci. Největší rozmach zažil samizdat v době Stalinovy vlády – tehdy pomocí něj šířil svá díla Alexander Solženicyn nebo Naděžda Mandelštamová. Ze samotného Sovětského svazu se fenomén samizdatu šířil i do dalších zemí, převážně komunistických. Nejvíce se rozšířil v Polsku, nejméně v Rumunsku a Bulharsku.² Počátky českého samizdatu můžeme datovat do 50. let. Vycházely časopisy Rozhovory 36, Dlask, Cihla a fungovala edice Bítov. Velký rozvoj samizdatu nastal v Československu po roce 1968.³

Anglický výraz underground přeložený do češtiny znamená podzemí. Dalo by se tedy říci, že undergroundová literatura a žurnalistika je takové povahy, že se musí skrývat. K undergroundové formě se umění uchyluje nejčastěji kvůli konfliktu s politickým a kulturním mainstreamem. Čtyřmi charakteristikami představitele undergroundové kultury jsou odpor k oficiálnímu světu a kultuře, jeho opuštění, sdružení s jinými podobnými autory a vytvoření alternativní kultury. Český literární underground je typický hlavně pro 50. a 70. léta a je spojován s konkrétními edicemi, časopisy a osobnostmi.⁴

Za periodikum tradičně považujeme titul, který vyjde pod stejným názvem alespoň dvakrát ročně.⁵ Vybrané časopisy bude nutné posuzovat poněkud jiným měřítkem – některé z nich měly delší pauzu ve vydávání způsobenou například zatčením vydavatelů nebo technickými problémy. Určité druhy periodik byly spíše literárními sborníky, často velmi rozsáhlými, takže jejich častější vydávání nebylo už z charakteru jejich podoby možné. Z tohoto důvodu chápu samizdatové periodikum jako časopis vycházející alespoň jednou ročně nebo jako časopis s tendencí periodicky vycházet, která však mohla být narušena vnějšími okolnostmi.

Periodika Vokno, Revolver Revue, Host, Obsah, O divadle a Kritický sborník byla vybrána proto, že měla buď celorepublikovou působnost, nebo alespoň vycházela ve velkých

---

¹ Posset 1991: 5.

² Alan 2001: 493.

³ Posset 1991: 6.

⁴ Pilař 1999: 13-14.

⁵ Osvaldová, Halada 2002: 38.

městech. V některých působili přední představitelé undergroundu, jako byl například Ivan Martin Jirous Magor, František Stárek nebo Egon Bondy. Jiné časopisy tvořily osobnosti spojené s disentem, případně v nich působily významné osobnosti české literatury, které nesměly oficiálně publikovat.

Zvolený časový úsek práce je 1979 – 1989. Toto období navazuje na klauzurní práci Petra Kužela, který zmapoval desetiletí předcházející (1968 – 1979). Tato práce by teda měla pomoci k souhrnnému zmapování samizdatového trhu v posledním desetiletí socialismu. Toto časové období bylo z hlediska vydávání samizdatových časopisů významné. Podle slov redaktorů vybraných časopisů se situace v osmdesátých letech uvolnila a bylo tedy možné se vydávání samizdatových periodik věnovat volněji než v předešlé dekadě.⁶

---

⁶ Rozhovor s Ivanem Lamperem, 24.4.2009

4. Kontextuální začlenění práce

4.1 Politická situace 1979-1989

Ačkoli je pro cíl této práce podstatný historický vývoj mezi lety 1979 a 1989, nemůžeme opomenout ani události dřívejší. Pro vznik undergroundu a samizdatové publicistiky je určující i historická situace roku 1968, proto považuji za nutné ji alespoň zhruba nastínit.

Na počátku roku 1968 byl uskutečněn pokus o reformu socialismu, pokus o vytvoření tzv. socialismu s lidskou tváří. Tyto snahy vznikly díky slabé konkurenceschopnosti kolektivizovaného zemědělství, proto mimo jiné zahrnovaly i ekonomickou reformu v rámci myšlenek socialismu. Reformní snahy však znepokojily představitele SSSR, NDR, Bulharska, Polska a Maďarska. Ti se v červenci roku 1968 sešli ve Varšavě, kde formulovali tzv. Brežněvovu doktrínu stanovující povinnost komunistických stran bránit socialismus. Společný dopis těchto pěti stran se však u ÚV KSČ nesetkal s úspěchem. Další pokusy o reformaci byly nakonec přerušeny 21. srpna, kdy vojska Varšavské smlouvy vstoupila na území Československa.⁷ Situace interventů byla složitá – nedokázali se zmocnit sdělovacích prostředků, naopak vzniklo náhradní vysílání informující svět o napadení Československa. Nepodařilo se ani vytvořit „revoluční dělnícko – rolnickou vládu“. Předsednictvo ÚV KSČ navíc odmítlo návrh prokupační frakce o vnitropolitické situaci, která v podstatě schvalovala „pomoc“ zemí Varšavské smlouvy.⁸

Po intervenci nastala tzv. konsolidace politického systému a normalizace poměrů ve společnosti. Prvními kroky k normalizaci bylo podepsání moskevského protokolu, které v podstatě znemožňovalo pokračování reform, a také smlouva o dočasném pobytu sovětských vojsk na území Československa. V roce 1969 parlament přijal zákon o federativním uspořádání země.⁹

Hlavně první polovina sedmdesátých let probíhala ve znamení návratu k totalitě, neostalinismu a budování „reálného“ socialismu. Hned na jejich počátku byl zveřejněn dokument s názvem Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti od XIII. sjezdu KSČ. Ospravedlňoval invazi jako bratrskou internacionální pomoc proti kontrarevoluci.¹⁰

---

⁷ Bělina 1992: 280-286.

⁸ Harna, Fišer: 1998: 234.

⁹ Harna, Fišer 1998: 236-237.

¹⁰ Harna, Fišer 1998: 238.

„Vstup spojeneckých vojsk pěti socialistických zemí do Československa byl aktem internacionální solidarity... Po 21. srpnu 1968 vyvolávaly kontrarevoluční živly v Československu chaos, rozvrat, ustavičné napětí a nepokoje.“¹¹

Do čela země byl dosazen Gustáv Husák, následovaly čistky v celé společnosti. Proreformisté byli odstraňováni z parlamentu, vlády, armády a bezpečnostních složek, uměleckých i kulturních kruhů. Vyloučením ze strany nebo zákazem výkonu povolání bylo postiženo 30 000 lidí.¹² Ve druhé polovině sedmdesátých a na počátku osmdesátých let se začala projevovat hluboká hospodářská i politická krize. Hospodářsky se SSSR a Československu jako sovětskému satelitu nedařilo z důvodů technické zaostalosti výroby a expanzivní politiky. Podpora diktátorských režimů třetího světa, kterou Brežněv prezentoval jako sovětský úspěch, byla možná pouze za cenu obrovských finančních dotací a technické a vojenské pomoci. Vysoké náklady této expanzivní politiky ale nebyly vyváženy hospodářským rozvojem v SSSR nebo satelitních zemích. Výroba v nich se totiž držela starých technologií výroby, zatímco západní země už měly za sebou třetí průmyslovou revoluci a nástup počítačů. Drtivá ekonomická převaha západu nastolila potřebu hlubší reformy režimu. Michail Gorbačov zavedl takzvanou perestrojku – program celkové přestavby společnosti, která odpovídala na reformní požadavky. Ohlas perestrojky se ale v Československu ve větší míře nedostavil.¹³

Politická, hospodářská i kulturní krize sedmdesátých let přinesla vznik opozice a prvních vln disentu. Ty zpočátku vycházely z řad reformních socialistů, byly však režimem zlikvidovány. Vlna disentu z řad nekomunistů se opírala hlavně o dodržování lidských práv. K tomu se SSSR zavázala roku 1975 v Helsinkách podepsáním Závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Právě kvůli dohledu nad respektováním lidských práv a svobod vznikla roku 1977 Charta 77.¹⁴ Dalšími důvody vzniku tohoto hnutí bylo porušování ústavy a publikace těchto případů v zahraničí. Jako přidružená organizace fungoval ještě Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných.¹⁵ Režim se zpočátku pokoušel Chartu odsoudit veřejně, spíše jí ale napomáhal v propagaci (např. Provolání československých uměleckých svazů odsuzující chartu, nebo-li anticharta). Likvidace se nepodařila ani přes zatčení hlavních

---

¹¹ Harna 1992: 205-207.

¹² Bělina 1992: 291.

¹³ Harna, Fišer 1998: 249.

¹⁴ Harna, Fišer 1998: 248.

¹⁵ Bělina 1992: 303.

představitelů organizace Václava Havla a Jana Patočky, policejní perzekuci signatářů a nátlaku StB.

V osmdesátých letech pokračovalo prohlubování ekonomické a politické krize, které už nebylo možné před veřejností dál skrývat. Pocit ohrožení, který v režimu vyvolávala Charta, Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných a další organizace, zakonzervoval stávající situaci. Vnímání hospodářské krize rozdělilo nejen společnost, ale samotnou komunistickou stranu. Ústřední výbor setrval na konzervativních pozicích, ale vláda byla pod tlakem reality nucena situaci řešit. Navrhovaná řešení ale byla silně nedostatečná. Velké naděje byly vkládány do návštěvy Gorbačova v roce 1987. Státník, který zavedl reformy ve vlastní zemi, se ale k situaci v Československu nevyjádřil. Oficiálně vedení strany přiznalo hospodářské problémy až v roce 1988. Neschopnost pružně řešit hospodářsko-společenské problémy jen přispěla k vlně veřejných protestů, které začaly vypukat v roce 1988. V červnu tohoto roku byla zveřejněna petice s názvem Několik vět, která se dožadovala oficiálního dialogu státní moci s veřejností. Podepsalo ji 40 tisíc občanů.¹⁶

„Prvním krokem k jakýmkoli smysluplným změnám, novou ústavou počínaje a ekonomickou reformou konče, musí být tedy zásadní změna společenského klimatu v naší zemi, do kterého se musí vrátit duch svobody, důvěry, tolerance a plurality.“¹⁷

Politické změny a občanské nepokoje v okolních státech podpořily revoluční nálady. Ty vyvrcholily kvůli tvrdému policejnímu zásahu proti demonstrujícím na Národní třídě, který se odehrál 17. listopadu. Na Václavském náměstí a na Letné probíhaly každý den demonstrace, začalo se organizovat Občanské fórum zastupující veřejnost, na Slovensku zase Verejnosc' proti násiliu. Masová generální stávka 27. listopadu se už týkala celé republiky. Vedení KSČ i prezident Gustáv Husák byli nuceni odstoupit. Byla ustavena vláda „národního porozumění“ a 29. prosince se prezidentem republiky stal Václav Havel.¹⁸

---

¹⁶ Harna, Fišer 1998: 251

¹⁷ Harna 1992: 222.

¹⁸ Harna, Fišer 1998: 253-255.

4.2 Kulturní situace 1979 – 1989

Stejně jako byla pro politický vývoj v osmdesátých letech klíčová situace v předešlé dekádě, nemůžeme její vliv podcenit ani v oblasti kulturní. Zatímco Pražské jaro před okupací roku 1968 slibovalo uvolnění nejen politických ale i kulturních poměrů, stav kultury se po vstupu vojsk Varšavské smlouvy začal výrazně měnit. Normalizace poměrů ve společnosti v sedmdesátých letech i následné budování reálného socialismu nemělo jen dopad politický, ovlivněny jím byly i kulturní instituce, umění a svoboda slova.

V normalizačním období se režim pokusil uplatnit represivní metody známé už z padesátých let, jejichž výsledkem bylo rozdělení kulturní scény na dva proudy – kultury, která režim podporovala a byla jím podporována, a kultury, která se musela stáhnout do ilegality. Neoficiální kulturní scénu pak lze rozdělit na autory zatlačené do samizdatu (Václav Havel, Jáchym Topol, Ludvík Vaculík) a autory emigrující (Milan Kundera, Josef Škvorecký, Miloš Forman).¹⁹ Jádrem oficiální kultury byl ideologický program socialistického realismu, kultura se měla stát bojovým pomocníkem strany. Také oficiální kulturu je možné rozdělit na několik proudů: patří sem angažovaná kultura přímo spojená s ideologií a sloužící politické moci, řadí se sem i kulturní aktivity odborových, mládežnických nebo zájmových organizací. Řazena sem bývá i tzv. vysoká kultura, která s režimem přímo nespolupracuje, ale je jím tolerována.²⁰

Praktická kulturní politika komunistického režimu měla několik kroků – prvním z nich bylo ovládnutí kulturní oblasti pomocí zestátnění institucí, které jsou pro kulturu nezbytné. Jednalo se o nakladatelství, hudební a filmová vydavatelství, ale i samotná divadla a další kulturní zařízení. V normalizačním období už tyto instituce většinou byly zestátněny, režim však pokračoval v jejich ideologickém ovládnutí. Do jejich vedení se dostávali „kádrově spolehliví“ lidé. Dalším nezbytným krokem bylo zavedení oficiálních norem do umění, které určovaly, co je a co není správné, co je a co není uměním. Tyto normy se nevztahovaly pouze na estetickou stránku umění, obsahovaly i ideologický prvek. Třetím krokem kulturní politiky byla masovost. Požadavek na masovost v kultuře obecně vždy vede ke změně povahy kultury jako celku – rostou nároky na její zábavnost, vysoké umění se dostává na okraj zájmu, vznikají nová estetická měřítká. Režim masově šířil díla oficiálně schválených autorů, a tak

---

¹⁹ Harna, Fišer 1998: 246.

²⁰ Alan 2001: 12-13.

stvořil masový vkus, ve kterém bylo předem zabudováno ideologické, osvětové i estetické hledisko odpovídající požadavkům komunistické politiky.²¹

V oblasti literatury začaly vznikat seznamy zakázaných autorů nebo děl, které byly určující pro všechna nakladatelství, knihovny a knihkupectví. Kritiku autorů následoval zákaz jejich děl a osobní pronásledování pod hesly jako „proti úpadkové buržoazní kultuře, dekadenci, oportunismu nebo revizionismu“.²² Zastaveno bylo vydávání časopisů, které neodpovídaly požadavkům režimu, také byl zrušen Svaz československých spisovatelů. Stejně jako režimu podléhala prostřednictvím indexů oblast literatury, byla na něm závislá i hudba. Místo seznamů zakázané literatury zde fungovaly tzv. rekvalifikační zkoušky. Vznikly v závislosti na vydání vládního usnesení z roku 1972, které deklarovalo úsilí o „zvýšení interpretační úrovně v oblasti zábavy“. Zkoušky se skládaly z písemné práce z hudební teorie, ústního pohovoru, z testu kulturně politického přehledu a společné a individuální praktické přehrávky. Rekvalifikační zkoušky postupně vyloučily z veřejné scény všechny alternativní hudební celky, ze kterých se tak staly undergroundové (The Plastic People of the Universe, DG 307, The Primitives Group a mnohé další).²³

Cenzura dopadla i na činnost médií. Základní kámen k obnovení cenzury, která byla dosud zakázána zákonem, byl položen už v roce 1968. Národní shromáždění pozastavilo účinnost § 17 zákona č. 81/1966 Sb., který obsahoval paragraf o nepřipustnosti cenzury. Jeho novelizace ve znění zákona č. 84/1968 nejen obnovovala cenzuru, ale také zřizovala Ústav pro tisk a informace²⁴, který ji měl prosazovat.²⁵

„V zájmu dalšího pokojného vývoje je třeba, aby v oblasti periodického tisku a ostatních informačních prostředků nebyly narušovány důležité zájmy vnitřní a zahraniční politiky státu... Příslušný úřad pro tisk a informace má právo...zajišťovat, aby v periodickém tisku (jiném hromadném informačním prostředku) nebyly zveřejňovány informace, které obsahují skutečnosti, jež jsou v rozporu s důležitými zájmy vnitřní nebo zahraniční politiky státu...“²⁶

---

21 Alan 2001: 15-16.

22 Alan 2001: 12.

23 Lindaur, Konrád 2001: 59-60.

24 Na Slovensku vznikla podobná instituce pod názvem Slovenský úřad pro tisk a informace.

25 Tomášek 1994: 153.

26 *LexData*. Zákon o některých opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných sdělovacích prostředků. [online].

http://www.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/c12571cc00341df1c12566af007f1a09/c12571cc00341df1c12566d400723430?OpenDocument (26.4.2009)

Kromě preventivních opatření používal režim proti neoficiální kultuře i represivní zásahy. Představitelé undergroundu nebo samizdatu měli být izolováni. Oni sami, jejich rodiny i přátelé byli zastrašováni. Čekaly je nejen zákazy publikování nebo cestování, ale dokonce znemožnění práce v oboru. Představitelé byli kriminalizováni, veřejnost se o jejich činnosti dozvíдалa jako o práci nepřátel, západních agentů nebo deviantů. K tomu se přidával neustálý policejní dohled a šikana, exemplární trestní postihy a vězení.²⁷

Díky těmto podmínkám v podstatě vznikla undergroundová „podzemní“ kultura s potřebou skrývat se, jak ji vnímáme dnes. V oblasti literatury jsou zakládány samizdatové edice nebo časopisy. V první polovině sedmdesátých let samizdatově vycházely spíše politické texty, od druhé poloviny se samizdatově šíří i texty povahy beletristické. Periodika, která v této době vznikají, mají za cíl spíše katalogizovat samizdatově šířená díla a plnit roli recenzenta.²⁸ Předchůdcem literárních edic, specializujících se na vydávání samizdatových děl, byla edice s názvem Texty přátel. Ty vznikly už na začátku sedmdesátých let pod vedením Petra Mikeše a Eduarda Zacha. Ludvík Vaculík šířil svá díla díky edici neoficiálně nazývané VZDOR – na rubu se psala věta Výslovný zákaz dalšího opisování rukopisu, což mělo zajistit alespoň zdánlivou legalitu tohoto způsobu šíření. V roce 1973 se této edici začalo říkat Petlice. Podobně fungovaly i další edice – Kvart Jana Vladislava, Česká expedice Jaromíra Hoře, Krameriova expedice vedená Vladimírem Pistoriem a Edice Expedice pod vedením Václava Havla. Existovaly dokonce specializované expedice – například Kde domov můj věnující se poezii nebo filozofické Nové cesty myšlení. Filozofickým překladům se věnovaly brněnské Prameny.²⁹

Český samizdat byl úzce navázán nejen na organizace politické nebo na občanská sdružení usilující o dodržování lidských práv, jako byla Charta 77 nebo Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných. Důležitá byla například spolupráce s Patočkovou univerzitou, podzemní církví nebo bytovým divadlem Vlasty Chramostové. Samizdat byl v Československu poměrně úzce navázán na alternativní hudební kulturu a prostředí tzv. „druhé kultury“ - underground.³⁰ Významný představitel undergroundu a samizdatu Ivan Martin Jirous Magor založil vůbec první samizdatový hudební časopis – Vokno. Že hudební a literární underground spojuje jejich nejdůležitější charakteristika – odpor k vedoucím strukturám ve společnosti, vyjádřil Jirous ve své Zprávě o třetím českém hudebním obrození:

---

²⁷ Alan 2001: 27.

²⁸ Posset 1991: 6-7.

²⁹ Alan 2001: 496-497.

³⁰ Posset 1991: 9.

„Je lepší nehrát vůbec, než hrát hudbu, která nepramení z hudebníkova vlastního přesvědčení. Je lepší nehrát vůbec než hrát to, co si přeje establishment.“³¹

Underground měl podle Jirouse – často nazývaného ideologem tohoto hnutí - kromě odmítnutí establishmentu také další charakteristiky: důraz na autentičnost v životě a umělecké tvorbě, naprostá svoboda ani v nejmenším neustupující požadavkům oficiální kultury.³² Kromě již jmenovaných hudebních skupin (The Plastic People of the Universe, DG 307The Primitives Group) se k hnutí undergroundu hlásilo množství dalších hudebníků – například Aktual Milana Knížíka, Svát'a Karásek, Sen noci svatojánské band; literátů – například Egon Bondy nebo Jáchym Topol.

Samizdat 80. let kromě vydavatelských edic zastupovaly hlavně časopisy. Mezi časopisy 80. let zaměřené na literaturu patřil Obsah, Kritický sborník, brněnský Akord, Host, O divadle, Doutník a Gamba. Obecně o kulturu se zajímaly Vokno, Jazz-stop, Domino, Doba, Revolver Revue, Prostor, Kontinuita, Sklepník, Revue 88, To, Slovo, Satyr, Menetekel, Horizont, Dolmen, Sado-maso, Lázeňský Host, Pako nebo Acta incognitorum. Přímou hudbu se zaměřovala namátkou tato periodika – Za dvě piva, Druhá strana, Voknoviny, Mašurkovské podzemné, Punk maglajz, Punk šrot nebo Rock Scene. Mezi další samizdatová periodika patřily časopisy zaměřené politicky (například Alternativa, Res publica, Dialog, Ze zásuvky a z bloku) nebo časopisy regionálního charakteru (například Severomoravská revue, Vysoc.činná, Staroplzenecký atašé). V osmdesátých letech také vznikaly časopisy specializované na společenské vědy (Reflexe, Výchova vzdělání, Sociologický obzor, Dialogy), ekonomiku (Ekonomický bulletin, Ekonomická revue) a periodika křesťanská (Křesťanské obzory, Teologické texty, Informace o církvi a další).³³

---

³¹ Machovec 2008: 17.

³² Machovec 2008: 17-18.

³³ Hamanová 1992: 63-69.

5. Deskriptivní část

Deskriptivní část obsahuje popis vybraných samizdatových periodik. Každé periodikum je zachyceno v několika základních blocích. První blok se věnuje bibliografickému popisu titulu. Členění této kapitoly bylo zčásti převzato z práce Johanny Posset, protože její systém je přehledný a vyčerpávající. Blok obsahuje název a podtitul (měnilo-li se jedno nebo druhé, jsou uvedeny všechny názvy), místo vydávání, formát, způsob rozmnožování, náklad, dobu vydávání, frekvenci vydávání, celkový počet čísel vydaných do 31. 12. 1989.³⁴ Tento blok také popisuje proces vzniku časopisu a uvádí další bibliografické údaje, jako je nejnižší a nejvyšší počet stran nebo číslování stránek.

Údaje v prvním bloku pocházejí z vlastního zkoumání titulů, případně z rozhovorů s vydavateli, spíše ojediněle ze sekundárních zdrojů. Součástí bloku je tabulka s přehledem všech vydaných čísel. Protože každý časopis byl číslován různě, bylo do tabulky pro větší přehlednost a snazší porovnávání zaneseno více způsobů číslování – celkové pořadí čísla, pořadí čísla vzhledem k ročníku vydávání a rok vydání. Citace jednotlivých časopisů se řídí původním způsobem označování.

Druhý blok popisuje složení redakce. Přináší informace o tom, zda časopis měl stálý redakční okruh a kdo ho tvořil. Věnuje se i spolupráci s externími redaktory. Přináší informace o používání pseudonymů nebo šifer. Je-li k dispozici kompletní soupis pseudonymů, je uveden v kapitole Přílohy, a v samotné deskriptivní kapitole jsou uvedeny pouze nejpoužívanější šifry, případně krycí jména členů redakčního kruhu. Pokud se podařilo získat jen kusé informace o používání pseudonymů, jsou uvedeny přímo v kapitole. Druhý blok se také zabývá přístupem k dodržování autorských práv. Údaje v tomto bloku pocházejí ze sekundární literatury, studia časopisů a rozhovorů s redaktory.

Třetí blok je věnován způsobu redakční práce. Zabývá se redakčními schůzemi a organizováním přípravy časopisu. Zabývá se také financováním časopisu. Čtvrtý blok přibližuje způsob rozmnožování a distribuce časopisu. V návaznosti na toto téma se také zabývá publikem, pro které byl časopis určen. Obsahuje informace o nákladu a počtu čtenářů, které jsou ale ve většině případů pouze odhadované. Informace v těchto dvou blocích pocházejí převážně z rozhovorů s redaktory.

Poslední blok je věnován obsahové stránce periodika. Kromě tematického zaměření se zabývá i výběrem přispívajících autorů a členěním periodika do jednotlivých rubrik nebo tematických celků. Údaje v tomto bloku byly získány studiem periodik a rozhovory

---

³⁴ Posset 1991: 19-21.

s vydavateli. Tento blok také obsahuje tabulku s přehledem rubrik. Závěr tvoří blok věnovaný grafické podobě periodika a případnému zveřejňování inzerce.

5.1 Vokno

Název: Vokno

Podtitul: Časopis pro druhou a jinou kulturu

Místo vydávání: Praha

Formát: A4

Způsob rozmnožování: ormig, cyklostyl³⁵

Náklad: 100 ks (do 6. čísla), 500 ks (od 7. čísla)³⁶

Doba vydávání: 1979 – 1995

Frekvence vydávání: 1x ročně (1980, 1987); 2x ročně (1979, 1985, 1988) nebo 3x ročně (1981, 1986)

Počet čísel vydaných do roku 1989: 15

Bibliografický popis titulu

Periodikum Vokno založil v roce 1979 František Stárek. V roce 1981 bylo vydávání přerušeno, protože hlavní redaktoři František Stárek a Ivan Martin Jirous Magor byli zatčeni a odsouzeni k nepodmíněným trestům odnětí svobody. Materiály na právě připravované šesté číslo byly konfiskovány. Jiří Kostúr se pokoušel udržet vydávání časopisu, ale nepodařilo se mu to. Vydávání bylo obnoveno znovu až po propuštění Františka Stárka na jaře roku 1985. Autoři se rozhodli šesté číslo po znovuoobnovení vydávání nenahrazovat.³⁷

Nápad založit undergroundový časopis vznikl v okruhu kolem Stárka a Ivana Martina Jirouse už v polovině sedmdesátých let, mezi zamýšlené časopisy patřil například Underground Magazine. Ani jeden z připravovaných časopisů se nedočkal vydání, přípravy přerušilo v roce 1976 zatčení a uvěznění Stárka s Jirousem v souvislosti s procesem se hudební skupinou The Plastic People of the Universe. Představitelé undergroundu vkládali naděje také do časopisu Spektrum redigovaného Jiřím Němcem, ten ale nevycházel v dostatečném nákladu. „Potřebovali jsme časopis, který by s námi dýchal, který by s námi žil. Musel odrážet to, co se zrovna dělo.“³⁸

---

³⁵ Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

³⁶ Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

³⁷ Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

³⁸ Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

Vokno zpočátku nemělo uvedený název na titulní straně. Autoři se tak snažili obejít zákon o periodickém tisku, který tehdy definoval periodikum jako texty, které mají název a deklarovanou periodicitu. Prvních šest čísel Vokna tedy vyšlo bez názvu a čísla vydání. K identifikaci sloužilo logo ve tvaru okna o šesti polích. Tato pole byla postupně zaplňována obrázky, jejichž počet určoval pořadí čísla. Od šestého čísla už periodikum vychází pod oficiálním označením Vokno. Od sedmého vydání vycházel časopis s podtitulem Časopis pro druhou i jinou kulturu. S nejnižším počtem stran vyšlo první vydání Vokna, které obsahovalo 61 stran. Naopak nejvíce stran mělo 14. vydání Vokna se svými 232 stranami. Číslování stran u Vokna chybí.

Tabulka č. 1 - Přehled vydaných čísel časopisu Vokno

Číslo	Ročník/pořadí čísla	Rok vydání	Číslo	Ročník/pořadí čísla	Rok vydání
1	1/1	červenec 1979	9	-	zima 1985/1986
2	1/2	prosinec 1979	10	5/1	léto 1986
3	2/1	červenec 1980	11	5/2	podzim 1986
4	3/1	leden 1981	12	6/1	léto 1987
5	3/2	září 1981	13	-	zima 1987/1988
6*	3/3	prosinec 1981 ³⁹	14	7/1	léto 1988
7	4/1	jaro 1985	15	8/1	září 1989
8	4/2	podzim 1985			

(* Takto označená čísla nejsou k dispozici nebo nebyla prostudována.)

Redakce

Ústředními postavami redakčního okruhu Vokna byli František Stárek a Ivan Martin Jirous. František Stárek byl až do roku 1990 označován jako šéfredaktor.⁴⁰ František Stárek je také autorem prvního editoria – Pár slov úvodem, který je postaven na citaci Jirouse:

„Za jeden z největších zločinů současného establishmentu považuji informační blokádu, kterou obklopuje mladé lidi.“⁴¹

Kromě těchto dvou spolupracovali na obsahu a vydávání tito autoři: Zdeněk Bálek, Egon Bondy, Lubomír Drožd', Martin Frind, Karel Havelka, Jan Hric, Michal Hýbek, Jiří Kostúr,

³⁹ Šesté číslo bylo ještě před vydáním na konci roku 1981 zkonfiskováno.

⁴⁰ Dokoupil 2002: 265.

⁴¹ Jirous, Ivan. 1979. "Pár slov úvodem." In *Vokno* 1979, r. 1, č. 1.

Štěpán Kot, Pavel Lašák, Vendelín Laurenčík, Luděk Marks, Miroslav Skalický, Marcela Stárková a Miroslav Vodrážka.⁴² Luděk Marks se zabýval teorií literatury a historickými tématy. Jiří Kostúr se věnoval současné samizdatové literatuře, redigoval také literární přílohu. Martin Frind působil jako výtvarný redaktor.⁴³ U přetiskování textů se většinou nedodržovala autorská práva.

„...je nutno upozornit, že jsme se rozhodli ignorovat autorská práva, a to jak při publikování překladu, tak i literárních prací z oblasti domácí. Zkrátka co se nám dostane do ruky a bude to zajímavé pro všechny, otiskneme bez toho, že by autor o tom věděl a souhlasil s tím.“⁴⁴

Autoři příspěvků často vystupovali pod pseudonymy nebo za použití šifer. Ivan Martin Jirous byl uváděn jako Magor, František Stárek jako Čuňas. Často se vyskytovala i přezdívka K Kocour H, která patřila Karlu Havelkovi. Jiří Kostúr vystupoval pod pseudonymy J.P.K., Because, Bývalý dřevorubec a stárnoucí grafoman, případně pouze Stárnoucí grafoman. Mezi časté přispěvatele a překladatele textů patřil i Lubomír Drožd' vystupující pod pseudonymy S/M, Charlie a Kid, Řehoř Samsa ml., P. Blumfeld nebo P. Blumfield. Egon Bondy svá díla někdy podepisoval Ivan Telecký, Jáchym Topol zase Jindřich Tma. Jiří Gruntorád se podepisoval jako Šimoslav Milek, Mikoláš Chadima jako Santa Klaus.⁴⁵ Josef Vlček, v undergroundu přezdívaný Zub, se podepisoval jako Zubař. V časopise byla uveřejňována i celá jména, záleželo však na politické situaci a postavení autora. Do Vokna přispívali i někteří odborníci, např. muzikologové, kteří působili na oficiální scéně.⁴⁶ Z tohoto důvodu nebylo možné jejich jména zveřejnit. Vokno otiskovalo i příspěvky čtenářů, některé z nich byly podepsány jmény, jiné šiframi, některé vůbec.

Tiráž se poprvé objevuje v čísle 13. Je tu uveden jak František Stárek, tak Ivan Jirous, oba celým jménem i s adresami.⁴⁷ Tiráž byla otištěna i v číslech 14 a 15.

Redakční práce

Stálou redakční radu Vokna tvořil František Stárek, Ivan Martin Jirous, Egon Bondy, Martin Frind, Luděk Marks a Jiří Kostúr. Ostatní autoři na pravidelná setkání nedocházeli kvůli

⁴² Dokoupil 2002: 265.

⁴³ Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

⁴⁴ Stárek, František. 1979. "Pár slov úvodem." In *Vokno* 1979, r. 1, č. 1.

⁴⁵ Růžková, Jana. (Nedatováno): *Bibliografie časopisu Vokno*[online]. Dostupné z: <http://vokno.cunas.cz/default.htm> (13.2.2009)

⁴⁶ Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

⁴⁷ Čuňas – František Stárek, U Zvonařky 15, Praha 2; Magor – Ivan Jirous, Stará říše 33 (Vokno 1987/1988)

nutnosti utajení práce na časopisu. Materiály pro prvních šest čísel vznikaly Na Baráku v Nové Vísce, který vlastnila a obývala undergroundová komunita. Tam se scházela redakční rada. V roce 1980 však byla komunita vyvlastněna. Následující rok se rada scházela na různých místech, například v Mladé Boleslavi. Poté byl Stárek s Magorem zatčen a vydávání časopisu přerušeno. „Poté, co si to režim vypořádal s Chartou a VONSem, přišlo na řadu Vokno. Byla to cílená akce proti opozici.“⁴⁸

Po znovuoobnovení vydávání v roce 1985 se redakční okruh scházel v hospodách nebo kotelnách, např. v kotelně Knižního klubu. Některé schůzky se konaly v bytech členů redakce nebo představitelů undergroundu – např. u Ludka Markse nebo Pavly Šmolíkové. Každému vydání předcházely alespoň tři redakční rady. Kromě schůzek všech autorů probíhala i bilaterální setkání. Redakční okruh sestavoval i předběžný plán každého čísla. Redaktor musel vždy navrhnout obsah svojí rubriky, konečná podoba se poté dohadovala na setkáních celého redakčního okruhu.⁴⁹

Redakce zpracovávala i příspěvky od externích redaktorů. Jejich texty se k redakci dostávaly zpětně po distribuční síti (viz. Tisk, distribuce a publikum). František Stárek vzpomíná, že na každé číslo se sešly dvě igelitové tašky plné materiálů. Výběr prováděl Egon Bondy, málokteré příspěvky vyhovovaly kvalitou a mohly být do Vokna zařazeny. Mezi vybrané příspěvatele patřila například Svatava Antošová, autorka lesbických románů.⁵⁰

Pro časopis pracovaly i písáčky, které texty přepisovaly. Ze začátku byly najímány hlavně středoškolačky, které ale zároveň s přepisováním neprováděly korektury. V časopise tak vyšlo množství gramatických a stylistických chyb. Později texty přepisovala Hana Marvanová, která fungovala už i jako korektorka. Písáčky byly v podstatě jedinými lidmi z okruhu Vokna, kteří dostávali zaplacení. Autoři ani členové redakčního okruhu zaplacení nedostávali.⁵¹

Ekonomicky časopis zajišťovali členové redakce, zvláště František Stárek. Na činnost časopisu přispíval ze zahraničí Pavel Tigríd, spíše věcmi než finančními částkami. Například díky videokameře a VHS kazetách od Tigrída vznikl Videomagazín Vokna. Náklady na výrobu byly částečně hrazeny i z ceny časopisu. Prvních pět čísel (1981) stálo čtenáře dvacet korun, do jedenáctého čísla (1986) se platilo čtyřicet korun, od dvanáctého (1987) padesát.⁵² Peníze vybrané od čtenářů pokryly náklady na nákup papíru. Peníze se sháněly i prodejem

---

⁴⁸ Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

⁴⁹ Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

⁵⁰ Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

⁵¹ Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

⁵² Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

knih, které Vokno vydávalo prostřednictvím Knihnice Vokna.⁵³ Mezi nejúspěšnější tituly patřili Invalidní sourozenci Egona Bondyho. Příspěvky od čtenářů nemohly být příliš vysoké, protože pak by autorům časopisu hrozilo obvinění z nedovoleného podnikání.⁵⁴

Tisk, distribuce a publikum

Prvních pět čísel časopisu bylo rozmnožováno na lihovém stroji ormig, který pracoval na principu tzv. mokrého procesu, při němž se používal líh. Vokno v té době vycházelo v nákladu 100 kusů, u prvního čísla bylo ještě 40 kusů dotištěno. Od sedmého čísla (1985) používali autoři cyklostyl. Díky němu mohli autoři vyrobit 500 kusů každého čísla časopisu. První stroj – ormig – byl kradený. Rozmnožovací stroje se ukrývaly na chatách, ormig ležel zakopaný na zahradě nebo byl zazděný.⁵⁵ Obrazové strany byly rozmnožovány xeroxem, ofsetem nebo sítotiskem. Patnácté číslo bylo zpracované počítačově.⁵⁶ U prvních pěti čísel vznikaly i amatérské přepisy, které si vyráběli sami čtenáři. „Nechtěli jsme, aby to lidé dělali. Raději jsme přidali čísla, než aby lidé museli časopis přepisovat. Snažili jsme se, aby byl časopis autentický.“⁵⁷

Časopis Vokno měl jednu z nejlepších distribučních sítí v oblasti samizdatových časopisů. Redakce měla distributory téměř v každém okresním městě. Často cesta z místa vydání k okresnímu distributorovi vedla přes vysokoškolské studenty, kteří časopis brali s sebou při cestě domů. Distributoři také udávali adresy, které sice nebyly jejich, ale časopis se na ně dal doručit. Podobně byla zajišťována i zpětná vazba, kterou putovaly peníze vybrané za prodej časopisu a příspěvky čtenářů. V úvodníku každého čísla se čtenář dozvěděl, jak se jeho texty dostanou ke členům redakce: „Cestou, kterou jste časopis dostali, pošlejte svoje příspěvky.“ Severní, střední a západní Čechy byly sítí distributorů pokryté téměř dokonale, dobře byly pokryté i jižní Čechy, Brno a Olomouc. Nedostatečná síť byla na severní Moravě a ve východních Čechách. Časopis byl k dostání i na Slovensku – v Bratislavě a Košicích. Z Bratislavy časopis putoval i do Budapešti.⁵⁸

Na každého distributora připadalo přibližně dvacet čtenářů. Autoři Vokna odhadují, že časopis četlo už v první fázi vydávání něco kolem sedmi tisíc lidí. Čtenáře tvořili převážně členové undergroundu, zvláště mimo Prahu se časopis ke čtenářům dostával pouze přes

---

⁵³ Samizdatová edice, vydávající knihy a učebnice.

⁵⁴ Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

⁵⁵ Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

⁵⁶ Růžková, Jana. (Nedatováno): *Vokno* [online]. Dostupné z: <http://vokno.cunas.cz/default.htm> (13.2.2009)

⁵⁷ Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

⁵⁸ Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

účastníky tohoto hnutí. Mezi čtenáře patřili i členové disentu. Věková skladba čtenářů se pohybovala v rozmezí od dvaceti do třiceti let. „Průměrný čtenář Vokna měl pětadvacet let, modrou knížku a dlouhé vlasy.“⁵⁹

Obsah a rubriky

Sami autoři Vokna definují obsahový profil časopisu takto:

„Náplň časopisu by měla být asi tato: 1) Informovat o událostech, které se staly v druhé kultuře...2) Poskytnout prostor pro výměnu názorů...3) Překlady – budeme přetiskovat to, co by vás mohlo zajímat ze zahraničních zpráv...4) Literární příloha složená jak z poezie, tak z prózy...5) Nechceme zapomenout ani na trochu humoru...“⁶⁰

Vokno byl tedy všestranně založený časopis, který se kromě hudby a literatury věnoval i ostatním uměleckým směrům druhé kultury – výtvarnému umění, filmu nebo akčnímu umění. Jeho součástí byly i zprávy o událostech, z důvodu utajení undergroundových akcí však většinou chyběly pozvánky. Původní záměr byl představit v každém čísle jednu oblast undergroundového umění. První číslo (1979) bylo zaměřené na hudbu a rock, druhé číslo (1979) se věnovalo převážně výtvarnému umění, třetímu číslu (1980) dominovala literatura. Čtvrté číslo (1981) autoři věnovali akčnímu umění, páté (1981) filmu a fotografii. Šesté číslo věnované divadlu bylo roku 1981 zkonfiskováno.⁶¹ Další čísla už se věnovala výše jmenovaným aktivitám rovnoměrněji. Autoři se věnovali těmto žurnalistickým žánrům – zpráva, recenze, kritika, reportáž, esej, rozhovor, polemika, glosa, dopis, dokument, písňový text.

---

⁵⁹ Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

⁶⁰ Stárek, František. 1979. „Pár slov úvodem.“ In *Vokno* 1979, r. 1, č. 1.

⁶¹ Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

Tabulka č. 2 - Přehled rubrik časopisu Vokno

Název rubriky	Číslo a rok vydání
Hudba	č. 11 (1986), č. 12 (1987), č. 13 (1987/1988), č. 14 (1988) č. 15 (1989)
Literatura	č. 11 (1986), č. 12 (1987), č. 13 (1987/1988), č. 14 (1988) č. 15 (1989)
Vybíráme z původní tvorby	č. 8 (1986)
Literární příloha	č. 11 (1986), č. 12 (1987), č. 13 (1987/1988), č. 14 (1988) č. 15 (1989)
Z literární historie	č. 13 (1987/1988), č. 14 (1988), č. 15 (1989)
Výtvarné umění	č. 11 (1986), č. 12 (1987), č. 13 (1987/1988), č. 14 (1988) č. 15 (1989)
Film	č. 12 (1987), č. 15 (1989)
Divadlo	č. 11 (1986), č. 15 (1989)
Můj kraj, stejně jako tvůj kraj, jde do prdele	č. 11 (1986), č. 12 (1987), č. 13 (1987/1988), č. 14 (1988) č. 15 (1989)
Současné proudy myšlení	č. 11 (1986) – bez názvu, č. 12 (1987), č. 13 (1987/1988) č. 14 (1988), č. 15 (1989)
Aktuality	č. 11 (1986) – bez názvu, č. 12 (1987)
Ohlasy	č. 8 (1985), č. 9 (1985/1986), č. 10 (1986), č. 11 (1986) č. 12 (1987), č. 13 (1987/1988), č. 14 (1988), č. 15 (1989)
Fejeton	č. 11 (1986), č. 12 (1987), č. 13 (1987/1988), č. 14 (1988) č. 15 (1989)
Jak to bylo	č. 13 (1987/1988)
Vzpomínka	č. 12 (1987)
Motto	č. 14 (1988)
K událostem	č. 15 (1989)

Vokno bylo více než jiné samizdatové časopisy navázáno na **hudební oblast**. Toto spojení je logické, přihlídneme-li k úzkému napojení autorů Vokna na undergroundovou scénu, která byla u nás spjata s hudební produkcí velmi úzce. Hudební tematikou se zabývá každé číslo, sekce o hudbě dostává pravidelné pojmenování v 11. čísle (1986), kdy vznikla samostatná rubrika *Hudba*. Nejčastěji zmiňovanými kapelami jsou The Plastic People of the Universe, DG 307, Psí vojáci a Umělá hmota, od jedenáctého čísla se do popředí dostávají i nové tváře undergroundu, jako je například Beru všechno nebo Atomová mihule. Uveřejňovány jsou nejen články o těchto kapelách, ale také přímo ukázky jejich textů. Druhou stěžejní oblastí v hudebním zaměření časopisu byly zprávy o uskutečněných událostech, recenze koncertů nebo kritika hudebních děl. Předlohou pro tento druh příspěvků byla reportáž uvedená jako vůbec první příspěvek úvodního čísla – reportážně laděná recenze silvestrovského koncertu v roce 1979 v Nové Vísce, tzv. Na Baráku. Tento úvar (kombinující v sobě zároveň publicistické i zpravodajské žánry) je podepsán šifrou K Kocour H, která patří Karlu

Havelkovi. V dalších číslech se hudebních recenzí ujímá většinou Ivan Jirous. Kromě undergroundové rockové hudby se časopis okrajově věnoval například stylům punk, punk-rock, avantgarda, moderní vážná hudba, folk. K sekci *Hudba* patřila také příloha Videomagazín Vokna.⁶² Videomagazínu vyšla celkem dvě čísla (1. 1987, 2. 1988). Obsahovala skladby Psích vojáků, The Plastic People of the Universe, záznamy z vystoupení, ale i recitace básní.

Velký prostor Vokno věnovalo také literatuře – próze i poezii. Krásná **literatura** byla zastoupena jednak teoretickými a kritickými statěmi, dále ukázkami, přepisy nebo překlady děl samotných. Teoretické úvahy, pojednání o autorech nebo konkrétních dílech spojených s ukázkami zpočátku netvořily vlastní rubriku. Teprve v jedenáctém čísle (1986) vznikla samostatná rubrika *Literatura*, kde byly od té doby literárně zaměřené příspěvky uváděny. Rozsáhlejší díla, která nesloužila jako doplnění jiného publicistického útvaru, ale byla otiskována samostatně, byla situována na poslední strany časopisu. V osmém čísle (1985) byla rubrika s literárními přetisky pojmenována *Vybíráme z původní tvorby*, v devátém čísle (1985-1986) však rubrika vyšla znovu bez označení. Od jedenáctého čísla (1986) ji čtenáři našli pod označením *Literární příloha*. I literární příspěvky byly úzce navázány na prostředí undergroundu. Mezi nejčastěji otiskované literáty patřil Egon Bondy, Robert Prášek, Milan Knížák, Ivan Jirous, Věra Jirousová, Pavel Zajíček, Josef Vondruška, Karel Soukup, Jáchym Topol, J.H.Krchovský, Filip Topol, Vratislav Brabenec, Jiří Kostůr nebo Luděk Marks. Od třináctého čísla (1987-1988) se navíc objevuje rubrika *Z literární historie*.

Dalším bohatě zastoupeným uměleckým odvětvím bylo **výtvarné umění**. Vokno se mu věnovalo soustavně, od jedenáctého čísla (1986) mělo i samostatnou rubriku *Výtvarné umění*. Tato rubrika jednak popisovala jednotlivé druhy undergroundového výtvarného umění, často také přinášela medailony jednotlivých autorů. Takto se čtenáři seznámili s těmito výtvarníky: David Němec, Břetislav Pravda, Otakar Slavík, Ladislav Růžička, Bohuslav Reynek. Zvláštní pozornost věnovali autoři Vokna body artu, happeningu a dalším oblastem akčního výtvarného umění. Nejvíce příspěvků můžeme najít v čísle 4 (1981), které bylo akčnímu umění zasvěceno.

Vokno se příležitostně věnovalo i **filmovému a divadelnímu umění**. Velká část pátého vydání (1981) Vokna byla zasvěcena filmu. Ve dvanáctém (1987) a patnáctém čísle (1989) se navíc objevuje samostatná rubrika *Film*. Jedenácté (1986) a patnácté číslo (1989)

---

⁶² Jednalo se o kamerové záznamy koncertů, výstav a dalších undergroundových akcí distribuované na videokazetách.

obsahuje také rubriku *Divadlo*. I v oblasti divadla se Vokno zaměřuje na happeningy a jiné formy akčního divadelního umění.

Obšírněji se časopis věnoval také ekologickým tématům a to v rubrice *Můj kraj, stejně jako tvůj kraj, jde do prdele*. Tato rubrika, parafrázující text Pavla Zajíčka, fungovala od čísla 11 (1986). Zvláštní úlohu měla také rubrika *Současné proudy myšlení*, která přinášela odborné statě z oborů psychologie, psychiatrie, filozofie, sociologie, náboženství a dalších humanitně zaměřených věd. Poprvé se rubrika objevila v čísle 11 (1986), název rubriky se užíval od čísla 12 (1987).

Cílem Vokna nebylo pouze přinášet odborné texty, úvahy nebo přetisky děl, ale také informovat veřejnost o dění v undergroundové kultuře. Proto již od prvních čísel přinášelo Vokno recenze koncertů, reportáže z vernisáží nebo festivalů. Tyto zprávy o událostech se poprvé seskupily do jednotné rubriky na začátku vydání v 11. čísle (1986), od čísla 12 (1987) se tato rubrika nazývala *Aktuality*. Kromě zpráv o událostech mohli čtenáři v Aktualitách najít i prohlášení Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. Od 13. čísla (1987-1988) nahradily tuto rubriku takzvané Voknoviny, které vycházely mezi lety 1987-1988. Jednalo se o letákový bulletin informující o kulturních akcích undergroundového okruhu a otiskující prohlášení VONSu a Charty 77.⁶³

Kromě výše zmíněných rubrik fungovaly například rubriky *Ohlasy* (od 8. čísla - 1985), *Fejeton* (od 11. čísla - 1986). Jednou čtenáři na stránkách Vokna našli rubriky s názvem *Jak to bylo* (č.13 – 1987-1988), *Vzpomínka* (č.12 - 1987), *Motto* (č.14 - 1988) a *K událostem* (č.15 - 1988).

Při časopisu Vokno vznikla i tzv. Knižnice Vokna, která zajišťovala vydávání knih. Vokno se věnovalo i výukové činnosti, redakční okruh zaštiťoval přednášky, semináře i vydávání učebnic. Součástí aktivit kolem časopisu bylo i pořádání koncertů.⁶⁴

Grafická podoba a inzerce

Ve Voknu fungoval i systém inzerce, který podporoval samizdatové nebo exilové edice, časopisy a zakázané knihy. Tato „inzertní“ rubrika se nazývala *Nepovinná četba*. Mezi propagované aktivity patřila Edice Vokno (díla Václava Havla, Pavla Zajíčka, Egona Bondyho, Milana Kocha), časopis *Jednou nohou* (pozdější *Revolver Revue*), časopis *Paternoster*, autoři Charles Bukowski, Egon Bondy, Petr Placák, Ivan Jirous a další.

---

⁶³ Dokoupil 2002: 257.

⁶⁴ Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

Grafická podoba Vokna měla poměrně stálý charakter. Již od prvního čísla Vokno přinášelo fotografie a grafické koláže. Názvy rubrik byly kresleny ručně, u každé z nich bylo navíc přikresleno logo časopisu – logo o šesti polích. To se objevilo také na každé titulní straně.

5.2 Revolver Revue

Název: Jednou nohou (do 4. čísla); Jednou nohou – Revolver Revue (5. a 6. číslo); Revolver Revue (od 7. čísla)

Podtitul: Kulturní revue – tzv. nezávislý tiskový orgán; tzv. nezávislá kulturní revue; Nezávislé kulturní periodikum, Of ghetto magazine, Colorama – profesionální a nezávislý magazín, Femme fatale – nezávislý magazín, Nezávislý magazín

Místo vydávání: Praha

Formát: A4

Způsob rozmnožování: cyklostyl⁶⁵

Náklad: až 500 čísel⁶⁶

Doba vydávání: 1985 – stále vychází

Frekvence vydávání: 2x ročně (1985, 1989); 3x ročně (1986, 1987, 1988)

Počet čísel vydaných do roku 1989: 13

Bibliografický popis titulu

První číslo periodika Revolver Revue (tehdy ještě pod názvem Jednou nohou) vyšlo na počátku roku 1985 z iniciativy Ivana Lampera. První čtyři čísla vyšla pod označením Jednou nohou. „Jednou nohou symbolizovalo v podstatě ilegalitu časopisu – jednou nohou v kriminálu.“⁶⁷ Páté a šesté číslo kombinovalo původní s novým názvem – Revolver Revue Jednou nohou. Od sedmého čísla vycházel časopis pod názvem Revolver Revue. Podtitul Revolver revue byl uváděn uvnitř čísla a často se měnil. Podtitulem prvních dvou čísel bylo Kulturní revue – tzv. „nezávislý“ tiskový orgán. Dvojčíslo 3 a 4 neslo podtitul tzv. nezávislá kulturní revue, šesté pak Nezávislé kulturní periodikum, sedmé Of ghetto magazine. Podtitul osmého čísla zněl Colorama – profesionální a nezávislý magazín, devátého Femme fatale – nezávislý magazín. Číslo deset a jedenáct nesly podtitul Nezávislý magazín. Od devátého čísla se objevuje logo mladé ženy nazývané Košířská Madona.

Nejnižší počet stran byl 125, nejvyšší naopak 450. Počet stran je přímo v tiráži uváděn pouze u třech čísel – desáté vydání mělo 340 stran, jedenácté 450 a dvanácté 350. První číslo vyšlo nákladem 50 kusů, prodávalo se za 25 Kčs.⁶⁸ Číslování stran u Revolver Revue chybí.

---

⁶⁵ Rozhovor s Ivanem Lamperem, 24.4.2009

⁶⁶ Rozhovor s Ivanem Lamperem, 24.4.2009

⁶⁷ Rozhovor s Ivanem Lamperem, 24.4.2009

⁶⁸ *Revolver Revue*. (Nedatováno). <http://www.revolverrevue.cz/historie> (16. 3. 2009).

„Strany nejsou číslovány. Orientujte se prosím dle údajů v pravém horním rohu každého listu.“⁶⁹

Tabulka č. 3 - Přehled vydaných čísel časopisu Revolver Revue

Číslo	Ročník/pořadí čísla	Rok vydání	Číslo	Ročník/pořadí čísla	Rok vydání
1	1/1	leden/únor 1985	8	3/3	podzim 1987
2	1/2	květen 1985	9	4/1	jaro 1988
3/4 ⁷⁰	2/1	leden/únor 1986	10	4/2	léto 1988
5	2/2	léto/podzim 1986	11	4/3	podzim/zima 1988
6	3/1	leden 1987	12	5/1	jaro 1989
7	3/2	jaro/léto 1987	13	5/2	listopad 1989

Redakce

Hlavními osobnostmi podílejícími se na vydávání Revolver Revue byli Ivan Lamper, Viktor Karlík a Jáchym Topol. Ani jeden z nich však není explicitně uváděn jako šéfredaktor. Oficiálně je šéfredaktor uveden až roku 1990 – Jáchym Topol. Kromě těchto tří vedoucích autorů, patřili mezi redaktory i Zbyněk Petráček, Alexandr Vondra, Marek Hlupý, Joska Skalník. Jako fotograf spolupracoval Ludvík Hradílek, jako překladatel Martin Weiss.⁷¹ Autorská práva nebyla ve většině případů dodržována, na což bylo upozorňováno už v tiráži:

„Příspěvky jsou přebírány výhradně z kolujících samizdatů a přetiskovány bez vědomí autorů.“⁷²

V některých případech se nedodržovala ani práva vlastnická:

„...níže uvedené texty pocházejí z pozůstalosti doktora P. Otiskujeme je zde bez vědomí jejich současného držitele.“⁷³

Ve výjimečných případech byl autor o udělení souhlasu s otištěním požádán. Příkladem byla v té době zatím nevydaná dodatková kapitola knihy The Other Europe od Jacquea Rupnika:

„Souhlas k překladu a předtermínovému otištění poskytl redakci RR autor.“⁷⁴

⁶⁹ „Obsah“ In *Revolver Revue* 1988, r. 4, č. 9.

⁷⁰ Třetí a čtvrté číslo bylo vydáno společně jako dvojčíslo.

⁷¹ Dokoupil 2002: 200.

⁷² „Tiráž“ In *Revolver Revue* 1985, r. 1, č. 2.

⁷³ Jednou nohou. 1985. „Oznámení“ In *Revolver Revue* 1985, r. 1, č. 2.

Zajímavé je, že na dodržování autorských práv redakce RR dbala v opačném směru – pokud byly přebírány materiály z Revolver Revue, musel být jejich původ uveden:

„Přebírání textů z RR JN je možné pod podmínkou, že bude uveden pramen /a to i u překladu, pokud byl pořízen speciálně pro nás, respektive je-li takto označen/.“⁷⁵

Až do čísla 10 (1988) vycházel časopis s tiráží, ve které nebyla uvedena skutečná jména autorů. Tiráž obsahovala: název časopisu s podtitulem, upozornění na nedodržování autorských práv, větu „vychází extrémně nepravidelně“, informaci, že nevyžádané rukopisy se nevracejí, a smyšlenou redakční radu.⁷⁶ Mezi uváděnými redaktory se objevují například M., Tajemný M., S.W., Jindra Hojer, Tonda Plíhal, kluci ze Dvorců, Mladý Muž Který Se Vyzná, Lassie Se Vrací a další. Od sedmého čísla se objevuje tiráž „řídí Sweet Jane a Nevadský plyn“. Tiráž se jmény vydavatelů se objevila poprvé až v jedenáctém čísle (1988). Obsahovala jména a adresy Ivana Lampera, Jáchyma Topola a Alexandra Vondry.⁷⁷

Redakční práce

Zpočátku neměla redakční rada stálé místo pro své schůze. Poté, co redakční radu rozšířil Joska Skalník, se schůzky odehrávaly v jeho ateliéru. Schůzky redakční rady se konaly jednou za týden nebo za čtrnáct dní. Na schůzích redakční rady se sestavoval i předběžný plán obsahu čísla. Ten závisel pouze na vzájemné dohodě, autoři neměli nastálo přidělené rubriky, o které by se pravidelně starali. Ivan Lamper hodnotí způsob redakční práce jako podobný dnešní práci – kromě omezení ze strany státu a technických problémů. Komunikace s externími autory probíhala na osobní úrovni, kontakty později zprostředkovávali i odběratelé časopisu. Knihy zahraničních autorů, které redakce překládala a otiskovala, se pašovaly přes polské hranice.⁷⁸

Značnou část peněžních příjmů časopisu tvořily zisky z prodeje. Revolver Revue byl jeden z nejdražších samizdatových časopisů - první čísla se prodávala za 100 korun československých, cena pozdějších vydání se šplhala téměř na 500 korun. Časopis byl také

---

⁷⁴ Jednou nohou. 1989. “Oznámení” In *Revolver Revue* 1989, r. 5, č. 13.

⁷⁵ Jednou nohou. 1987. “Oznámení” In *Revolver Revue* 1987, r. 3, č. 6.

⁷⁶ Jednou nohou. 1987. “Oznámení” In *Revolver Revue* 1987, r. 3, č. 6.

⁷⁷ Ivan Lamper (Rybalkova 27, P 10), Jáchym Topol (Pod Klikovkou 9, P5), Saša Vondra (Trojanova 1, P2) (*Revolver Revue* 1988)

⁷⁸ Rozhovor s Ivanem Lapmerem, 24.4.209

financován ze zahraničí, zvláště Nadací Charty 77 – díky těmto příspěvkům si mohli redaktoři dovolit platit ateliér pro tisk a auto. Redakce obdržela i dva notebooky. Redaktoři za své příspěvky nedostávali žádné honoráře. Placené byly pouze písáčky a další techničtí pracovníci.⁷⁹

Tisk, distribuce a publikum

Časopis byl rozmnožován cyklostylem. Poté, co redakce získala notebooky a jehličkovou tiskárnu, byl proces tisku značně usnadněn. Tiskárna byla schopná připravit cyklostylové blány, takže nebylo nutné psát je na stroji. Některá z posledních vydání byla tištěna načerno v tiskárnách. To umožnilo například lepší úpravy textů. Zajímavé bylo, že zatímco přístup k tiskařské technice byl velmi ztížený a její vlastnictví bylo de facto trestné, cyklostylové blány a tiskařská barva se prodávaly volně. I to autorům ulehčovalo práci s tiskem. Podle Ivana Lampera neexistovaly neoficiální opisy, už kvůli velkému rozsahu čísel.⁸⁰ Náklad prvního čísla byl 50 kusů, posledního už 500.⁸¹

Časopis Revolver Revue byl distribuován napříč disidentskými kruhy, převážně díky osobnímu kontaktu. Členové těchto kruhů pak časopis poskytovali dál. Revolver Revue byl k dostání především v Praze, Brně a Zlíně. Díky čtenářům se vydání dostávala i do dalších měst. Periodikum nemělo určenou cílovou skupinu, už z charakteru časopisu a jeho distribuce se však jeho čtenáři stávali hlavně disidenti a sympatizanti undergroundu. Podle Ivana Lampera není možné odhadnout čtenost časopisu.⁸²

Obsah a rubriky

Cílem časopisu bylo vydávat mladé, oficiálně nepublikující autory. Zpočátku měl časopis spíše charakter sborníku, postupně se změnil spíše na magazín. Tento přechod dokládá i změna názvu na revue.⁸³ Časopis Revolver Revue se zaměřoval hlavně na literaturu, výtvarné umění a fotografii. Příležitostně se věnoval také hudbě. Revolver Revue otiskovalo hlavně tyto žurnalistické žánry – zpráva, článek, recenze, kritika, komentář, reportáž, rozhovor, písňový text, dopis, polemika. Časopis byl od začátku členěn do rubrik, které se ale často obměňovaly.

---

⁷⁹ Rozhovor s Ivanem Lapmerem, 24.4.2009

⁸⁰ Rozhovor s Ivanem Lamperem, 24.4.2009

⁸¹ Dokoupil 2002: 203.

⁸² Rozhovor s Ivanem Lamperem, 24.4.2009

⁸³ Rozhovor s Ivanem Lamperem, 24.4.2009

Tabulka č. 4 - Přehled rubrik časopisu Revolver Revue

Název rubriky (a její obměny)	Číslo a rok vydání
Příloha Jednou nohou	č. 1 (1985) – Čtení do vany č. 2 (1986) – Čtení na aerobic č. 3/4 (1986) – Čtení do pěší zóny č. 6 (1987), č. 9 (1988)
Úvodník	č. 5 (1986), č. 6 (1987),
Články-úvahy-revolver reports	č. 5 (1986) - Články-úvahy-revolver reports č. 6 (1987) - Články úvahy polemiky recenze informace rr reports dopisy č. 7 (1987) - Články recenze úvahy rr reports dopisy čtenářů č. 8 (1987) - Články úvahy recenze polemiky rr reports dokumenty č. 9 (1988), č. 10 (1988) - Články úvahy recenze polemiky rr reports dopisy dokumenty č. 11 (1988) – samostatné rubriky: úvahy, články, rr report, recenze a polemiky č. 12 (1989) – samostatné rubriky: rr report, polemika
Překlady	č. 6 (1987), č. 8 (1987), č. 9 (1988), č. 10 (1988), č. 11 (1988)
Čeští autoři	č. 6 (1987), č. 7 (1987), č. 8 (1987), č. 9 (1988), č. 10 (1988)
Rr interview	č. 6 (1987), č. 7 (1987), č. 8 (1987), č. 9 (1988), č. 10 (1988) č. 11 (1988), č. 12 (1989), č. 13 (1989)
Zahraniční autoři	č. 7 (1987)
Resumé	č. 8 (1987), č. 9 (1988), č. 10 (1988), č. 11 (1988), č. 12 (1989), č. 13 (1989)
Dokumenty	č. 9 (1988), č. 11 (1988), č. 12 (1989)
Comics	č. 10 (1988), č. 12 (1989), č. 13 (1989)
Česká literatura	č. 11 (1988)
Východní blok	č. 11 (1988)
Literatura	č. 12 (1989), č. 13 (1989)
Vzpomínky, portréty, biografie	č. 12 (1989)
Svědectví, fakta, autobiografie	č. 13 (1989)
Kultura, společnost, politika	č. 12 (1989), č. 13 (1989)
Hudba	č. 12 (1989)
Obsah 1-11	č. 12 (1989)

Primárním zaměřením Revolver Revue byla **literatura**. Jako samizdatové periodikum se pochopitelně soustředilo na samizdatově vydávané autory, kteří se k tomuto způsobu publikování uchýlovali buď kvůli tomu, že byli přímo zakázáni nebo proto, že nechtěli být součástí oficiální kultury. V prvních třech číslech Revolver Revue se objevuje literární příloha

s názvem *Příloha Jednou nohou* s těmito podtituly: v prvním čísle (1985) „Čtení do vany“, ve druhém čísle (1985) „Čtení na aerobic“ a ve třetím/čtvrtém čísle (1986) „Čtení do pěší zóny“. V pátém čísle (1986) samostatná rubrika věnovaná literatuře chybí. Od šestého čísla (1987) se objevuje stabilní členění literárních témat, které vydrželo až do čísla jedenáct (1988). Literatura byla uváděna ve dvou samostatných rubrikách. První z nich byla věnována zahraničním autorům a většinou nesla název *Překlady*⁸⁴, druhá přinášela příspěvky české a jmenovala se *Čeští autoři*⁸⁵. Od dvanáctého čísla (1989) byly literární příspěvky uváděny souhrnně v rubrice *Literatura*.

V rubrice *Překlady* byli otiskováni jednak autoři ze zemí východního bloku, kterým režim nedovolil publikovat, ale také autoři ze západu. Zvláštní důraz byl kladen na autory, kteří nebyli ve své zemi přijímáni kvůli pobuřujícímu charakteru nebo pornografičnosti děl. Ze zahraničních autorů byli nejčastěji přetiskováni Anna Achmatova, Hannah Arendt, Kazimierz Brandys, Charles Bukowski, Louis-Ferdinand Céline, Hanna Krallová, Eduard Limonov, Howard Phillips Lovecraft, Anatolij Marčenko, Dmitrij Savickij, Isaac Bashevis Singer, Susan Sontag, Tom Wolfe. Mezi české autory nejčastěji patřil Ivan Martin Jirous, Magor, Egon Bondy, Václav Havel, Jana Černá, Václav Bauman, Vít Kremlička, Kamil Kuchyňka, Petr Lampl, Petr Placák, Naděžda Plíšková a Jáchym Topol.⁸⁶

Dalším z hojně zastoupených témat v *Revolver Revue* bylo **výtvarné umění**. Toto odvětví není v časopise zastoupeno samostatnou rubrikou. *Revolver revue* se věnuje konkrétním osobám výtvarného umění. Výtvarníci a jejich tvorba jsou obvykle představováni na pozadí autorovy biografie nebo i v porovnání s ostatními autory. Kromě jednotlivých autorů představovalo *Revolver Revue* také jednotlivé výtvarné styly. Věnovalo se především těm nonkonformním, například videoartu. *Revolver Revue* se také snažilo přinášet odborné kritiky o výtvarném umění.

Přestože **hudba** nebyla hlavní tematickou náplní *Revolver Revue*, i zde lze najít příspěvky z hudební oblasti. Hudba nemá vlastní rubriku, pouze ve dvanáctém čísle (1989) se objevuje tematický celek pod názvem *Hudba*. Nejedná se však o podstatnou změnu – rubrika obsahovala pouze jeden text od Karla Kuchyňky s názvem *Banán*. Šlo o čtvrté pokračování článku, který předtím vycházel i bez zařazení do samostatné rubriky. Články se týkaly hlavně undergroundových hudebních stylů – rocku, punk a punk-rocku. *Revolver Revue* přinášelo jednak články o jednotlivých undergroundových skupinách, publikovalo ale i teoretické úvahy

---

⁸⁴ V sedmém čísle (1987) byla uvedena pod názvem *Zahraniční autoři*.

⁸⁵ V čísle jedenáct (1988) byla uvedena pod názvem *Česká literatura*.

⁸⁶ Dokoupil 2002: 201.

na téma alternativní hudby. Mezi skupiny, které byly v Revolver Revue představeny, patřily například The Plastic People of the Universe nebo The Primitives Group. Otiskovány byly i teoretické statě o hudbě.

Stálou rubrikou bylo od šestého čísla (1987) *rr interview*. Tato rubrika se objevovala v každém čísle a obsahovala vždy jeden rozhovor. Rubrika byla i graficky označena samostatným listem s fotografií zpovídané osoby. V rubrice se objevily rozhovory například s Derekem Windbreskerem, Martinem Paloučem, Václavem Havlem, Olgou Stankovičovou.

Všechny články, které se přímo netýkaly literatury, byly od pátého (1986) do jedenáctého (1988) čísla zařazovány do jedné souhrnné rubriky. Její název se často měnil podle toho, jaký typ příspěvků byl v konkrétním čísle otištěn. Tematické zaměření ale zůstávalo stále stejné. Rubrika obsahovala články, úvahy, recenze, reportáže, kritiky, dokumenty i dopisy čtenářů. Tematicky byla zaměřena na výtvarné umění, hudbu, samizdatové aktivity, činnost občanských sdružení, politická sdružení atd. V pátém čísle (1986) nesla rubrika název *Články-úvahy-revolver report*, v šestém (1987) *Články úvahy polemiky recenze informace rr report dopisy*. Rubrika v sedmém čísle (1987) nesla název *Články recenze úvahy rr report dopisy čtenářů*. V rámci této rubriky byly zvlášť vyčleněny dopisy čtenářů pod názvem *Zasláno*. V osmém čísle (1987) nesla rubrika název *Články úvahy recenze polemiky rr report dokumenty*. V devátém a desátém čísle (obě 1988) se rubrika shodně jmenovala *Články úvahy recenze polemiky rr report dopisy dokumenty*.

Od jedenáctého čísla (1988) bylo zavedeno přehlednější členění témat. Původně rozsáhlá rubrika zahrnující velké množství typově i tematicky různých textů se rozdělila na několik samostatných rubrik. V jedenáctém čísle (1988) se tak kromě literárních a dalších stálých rubrik objevily i tyto rubriky: *Úvahy*, *Články*, *RR report*, *Východní blok*, *Recenze a polemiky a Dokumenty*. Dvanácté číslo (1989) přineslo tyto rubriky: *Vzpomínky*, *portréty*, *biografie*; *Kultura*, *společnost*, *politika*; *RR report*; *Polemika*; *Hudba*; *Dokumenty*. V čísle třináct (1989) čtenáři našli: *Svědectví*, *fakta*, *autobiografie*; *Kultura*, *společnost*, *politika*. Tyto rubriky většinou přinášely reportáže, dokumenty, úvahy, petice, provolání, soudní spisy, dopisy čtenářů, prohlášení občanských sdružení. Jednou byla otištěna anketa.⁸⁷

Další pravidelnou rubrikou se od osmého čísla (1987) stalo *Resumé*. Jednalo se o soupis materiálů otištěných v daném čísle. Při prvním vydání bylo resumé uvedeno v češtině, angličtině, němčině a ruštině. V dalších číslech přibyla mezi jazyky francouzština a

---

⁸⁷ Jednou nohou. 1988. „Anketa k 21. 8. 1988.“ In *Revolver Revue* 1988, r. 4, č. 11.

maďarština. Ve dvanáctém čísle (1989) byl mimořádně otištěn bibliografický soupis všech příspěvků od prvního do jedenáctého čísla.

Revolver Revue také přinášelo krátké zprávy, oznámení nebo opravy. Tyto krátké novinářské útvary ale neměly své pevné místo ani vyhrazenou rubriku. Objevovaly se v závislosti na materiálech. V pátém čísle (1986) byly tyto příspěvky řazeny za sebou pod hlavičkou *krátké zprávy /případně zprávy těsně před uzávěrkou/*, tato rubrika však nebyla zařazena v obsahu. Příspěvky nebyly podepsány. Krátké zprávy se týkaly například zatčení představitelů disentu a konfrontací s režimem. Často obsahovaly pouze několik vět. Některé ze zpráv byly pouhými titulky, některé byly doplněny fotografií.

„Heřman Chromý... byl v létě t.r. odsouzen za své umělecké aktivity na dva roky vězení.“⁸⁸

„V prvním zářijovém týdnu byla Jazzová sekce opět postižena opětnými rozsáhlými represemi...“⁸⁹

„Ivan Martin Jirous popáté odsouzen!“⁹⁰

Mezi krátkými zprávami byly často uveřejňovány omluvy redakce nebo dodatečné korektury. Ty se týkaly tiskových, technických nebo faktických chyb:

„V čísle 3/4 byl jako autor „Měsíce jestřábí luny“ uveden Tom Sheppard. Autorovo jméno správně zní Sam Sheppard...“⁹¹

„Omlouváme se čtenářům za nejednotnou barvu papíru v tomto článku zaviněnou jeho nedostatkem na našem trhu.“⁹²

Krátké zprávy také umožňovaly redakci komunikovat s autory zasílaných článků:

„Lojza Lavina. Vaše sbírka básní je bohužel velmi slabá. K otištění se naprosto nehodí. Nekrejte na mysli, pilně pracujte a snad někdy v budoucnu...“⁹³

---

⁸⁸ Jednou nohou. 1986. „Krátká zpráva“. In *Revolver Revue* 1986, r. 2, č. 5.

⁸⁹ Jednou nohou. 1986. „Krátká zpráva“. In *Revolver Revue* 1986, r. 2, č. 5.

⁹⁰ Jednou nohou. 1989. „Krátká zpráva“. In *Revolver Revue* 1989, r. 5, č. 12.

⁹¹ Jednou nohou. 1986. „Krátká zpráva“. In *Revolver Revue* 1986, r. 2, č. 5.

⁹² Jednou nohou. 1988. „Krátká zpráva“. In *Revolver Revue* 1988, r. 4, č. 11.

⁹³ Jednou nohou. 1986. „Krátká zpráva“. In *Revolver Revue* 1986, r. 2, č. 5.

Grafická podoba a inzerce

Revolver Revue obsahovalo i jistou formu inzerce. Tímto způsobem podporovalo samizdatové edice a samizdatově vydávané knihy. Mezi propagované edice patřila např. Edice pro více, Mozková mrtvice nebo RR editions.⁹⁴ Revolver Revue podporovalo např. literárně-společenský měsíčník Lettre International.

Revolver Revue na svých stránkách otiskovalo množství grafických reprodukcí a fotografií. Čtenáři mohli najít i fotoreportáže z výtvarných výstav. O výtvarnou podobu časopisu se staralo takzvané Studio RR, které je v tiráži uváděno od osmého čísla (1987). Jednotlivé rubriky a články od sebe byly graficky odděleny záložkami, jejichž výtvarná podoba se často měnila. Jako grafická příloha sloužil i komiks. Ten byl poprvé otištěn v desátém čísle (1988), další komiksy vyšly ve dvanáctém (1989) a třináctém (1989) čísle.

---

⁹⁴ Přidružená edice s názvem RR editions vznikla roku 1987, později byla přejmenována na Edice RR. (*Revolver Revue*. <http://www.revolverrevue.cz/historie> (16. 3. 2009).

5.30 divadle

Název: O divadle

Podtitul: ---

Místo vydávání: Praha

Formát: A4

Způsob rozmnožování: xerox⁹⁵

Náklad: až 300 ks⁹⁶

Doba vydávání: 1986 – 1990

Frekvence vydávání: 1x ročně (1986, 1988, 1989), 2x ročně (1987)

Počet čísel vydaných do roku 1989: 5

Bibliografický popis titulu

První číslo časopisu O divadle vyšlo v červenci 1986, vznik časopisu iniciovala Olga Havlová.⁹⁷ Počet stran byl uváděn u všech čísel. Vydání s nejnižším počtem stran čítalo 244 stránek, s nejvyšším počtem pak 448 stran. Od prvního do posledního čísla byly strany číslovány, což umožňovalo větší přehlednost obsahu než u jiných samizdatových periodik (např. Revolver Revue, Vokno).

Tabulka č. 5 - Přehled vydaných čísel časopisu O divadle

Číslo	Ročník/pořadí čísla	Rok vydání	Číslo	Ročník/pořadí čísla	Rok vydání
1	1/1	červenec 1986	4	3/1	říjen 1988
2	2/1	únor 1987	5	4/1	říjen 1989
3	2/2	listopad 1987			

Redakce

Šéfredaktorem časopisu byl Karel Kraus, od druhého čísla byl vedle Krause výkonným redaktorem Přemysl Rut. Časopis měl redakční radu, jejímž předsedou byl Václav Havel, dalšími členy byli Josef Topol, Zdeněk Urbánek, Vlasta Chramostová, Milan Uhde, Sergej Machonin, Olga Havlová, František Pavlíček a Věra Dvořáková. Tajemnicí časopisu byla Anna Freimanová. Nejčastějšími přispěvateli kromě redakční rady byli Luboš Pistorius, Jindřich Černý, Václav Königsmark, Karel Král, Jiří Kratochvíl, Otomar Krejča ml., Otakar

⁹⁵ Rozhovor s Přemyslem Ritem, 14.4.2009.

⁹⁶ Rozhovor s Přemyslem Ritem, 14.4.2009.

⁹⁷ E-mailová komunikace s Annou Freimanovou, 22.4.2009.

Roubínek a další. Mezi přispěvatele patřili kromě zakázaných autorů i autoři povolení, kteří se však nezabývali divadelní propagandou. Mezi ně patřil Arnošt Goldflam, Josef Kovalčuk, Petr Oslzlý.⁹⁸ Ačkoliv v každém čísle časopisu vycházela tiráž, jednalo se spíše o torzo, které neobsahovalo jména a adresy vydavatelů. V tiráži byl uváděn název časopisu, číslo, datum a místo vydání. Tiráž také obsahovala větu: Časopis vychází nepravdělně.

Redakční rada vystupovala pod celými jmény a nepoužívala pseudonymy. Výjimečně se členové redakční rady podepisovali pomocí průhledné šifry složené z iniciál. Například Přemysl Rut zpočátku používal šifru /pr/.⁹⁹ Složitější šifru používal Sergej Machonin, vystupující například jako AB nebo (aj).¹⁰⁰ Přispěvatelé většinou vystupovali pod pseudonymy. Jedna část autorů se k šifrám uchýlovala z toho důvodu, že byli režimem zakázáni a hrozila jim perzekuce. Druhá část autorů aktivně působila na oficiální divadelní scéně a pseudonymy používala z obavy před odhalením. Tajemnice Anna Freimanová vystupovala pod jménem Hana Borková. Jindřich Černý podepisoval své příspěvky šifrou Vilém Pojkar, Václav Königsmark užíval šifru Hynek Rýdl. Pseudonym Anna Jilská patřil Barboře Mazáčové, Otomar Krejča ml. vystupoval pod jménem František Kryštof. Pod šiframi Jiří Klos nebo Karel Lukáš se skrýval Karel Král, Otakar Roubínek se podepisoval jako Antonín Kropáček. Jako Jaroslava Davidová se podepisovala Eva Šormová.¹⁰¹

V časopise O divadle byla v naprosté většině případů dodržována autorská práva, hlavně proto, že texty vznikaly přímo pro časopis s vědomím otištění. Redaktoři jen málo přejímali cizí texty. Divadelní hry jako takové se nepřetiskovaly, takže problémy s autorskými právy nevznikaly.¹⁰²

Redakční práce

Redakční rada se scházela jednou za měsíc, zvláště před vydáním čísla se redaktoři scházeli i častěji. Redakční schůzky probíhaly nejčastěji v bytech členů redakční rady. Během redakční rady se většinou dohodlo základní tematické směřování časopisu. Na tématu spolupracovali všichni, každé téma však mělo svého „patrona“, který se v něm nejlépe orientoval. Pro Karla Krause to byl např. stav dramatu, pro Přemysla Ruta vývoj malých studiových divadel. Ostatní pak navrhovali vlastní příspěvky nebo možné externí přispěvatele. S externími

---

⁹⁸ Rozhovor s Přemyslem Rutem, 14.4.2009

⁹⁹ Rozhovor s Přemyslem Rutem, 14.4.2009

¹⁰⁰ Kraus 1990: 413.

¹⁰¹ Kraus 1990: 413. (Kompletní seznam v příloze)

¹⁰² Rozhovor s Přemyslem Rutem, 14.4.2009

redaktory se členové redakční rady znali osobně, kontaktovali je tedy prostřednictvím bilaterálních schůzek.¹⁰³

O agendu časopisu se starala Olga Havlová. Dohlížela na záznamy z redakční rady a plány každého čísla. Náplní její práce bylo i dohlížet na hospodaření časopisu. Tajemnicí periodika O divadle byla Anna Freimanová.¹⁰⁴

Práce redaktorů i korektorů byla honorovaná. Karel Kraus a Přemysl Rut přerozdělovali finanční částku, která byla k dispozici, podle množství odvedené práce. Ekonomicky byl časopis zajišťován několika cestami. Část příjmů tvořily příspěvky ze zahraničí, jedním z přispívajících byl například Tom Stoppard. Finančně se na vydávání časopisu podíleli i členové redakce, nejvíce Václav Havel. Část financování zajišťoval také prodej časopisu. Cena časopisu se pohybovala mezi 200 až 300 korunami za číslo, záleželo na rozsahu.¹⁰⁵ Neopominutelným zdrojem byla také Nadace Charty 77, založená Františkem Janouchem.¹⁰⁶

Tisk, distribuce a publikum

O rozmnožování a tisk se staral Zdeněk Urbánek. Vzhledem k tomu, že časopis začal vycházet až v roce 1986, měli autoři od začátku vydávání k dispozici xerox. Václav Havel nejdříve připravil špihl, podle kterého strojopisně přes průklepový papír vzniklo prvních deset přednostních kopií. Originál se poté rozmnožil xeroxem. Pokud číslo došlo, vyráběl se ještě dotisk. Časopis dosahoval nákladu až 300 čísel, což je srovnatelné s dnešními odbornými časopisy zaměřenými na divadlo.¹⁰⁷

Časopis distribuovali sami členové redakční rady a to především v Praze. Milan Uhde vozil časopis do Brna. Prostřednictvím čtenářů se pak čísla dostávala i do dalších měst.¹⁰⁸ Časopis byl tajně k dostání také v některých divadlech a divadelních institucích, například v Divadelním ústavu, Realistickém divadle, Národním muzeu nebo Divadle na provázku.¹⁰⁹ Publikum tvořila hlavně divadelní obec, zvláště lidé působící v neoficiálních nebo polooficiálních divadlech. Mezi jeho čtenáře patřili ale i lidé z oficiálního divadelního prostředí. Jako u každého samizdatového časopisu se také o toto periodikum zajímali lidé

---

¹⁰³ Rozhovor s Přemyslem Ritem, 14.4.2009

¹⁰⁴ Rozhovor s Přemyslem Ritem, 14.4.2009

¹⁰⁵ Rozhovor s Přemyslem Ritem, 14.4.2009

¹⁰⁶ E-mailová komunikace s Annou Freimanovou, 22.4.2009.

¹⁰⁷ Rozhovor s Přemyslem Ritem, 14.4.2009.

¹⁰⁸ Rozhovor s Přemyslem Ritem, 14.4.2009.

¹⁰⁹ E-mailová komunikace s Annou Freimanovou, 22.4.2009.

obecně orientovaní na kulturu nebo sympatizanti undergroundového hnutí či disentu. Čtenost časopisu vysoce přesahovala výši nákladu - periodikum mělo kolem tisícovky čtenářů.¹¹⁰

Obsah a rubriky

Časopis O divadle tvořil výjimku mezi ostatními samizdatovými časopisy zaměřenými na kulturní oblast. Na rozdíl od nich byl monotematický a nesnažil se obsáhnout více kulturních oblastí. Náplň časopisu tedy tvořila divadelní tematika. Jednalo se o výjimku na celém tehdejší mediálním trhu, kde neexistoval časopis zaměřený na teatrologii.¹¹¹ Pokud se autoři časopisu zabývali jinými uměleckými směry, vždy je spojovali s divadlem. Tématem se tak mohla stát například hudba jako divadelní doprovod, filosofie divadla. V periodiku nebyly zveřejňovány divadelní hry jako takové, pouze texty, které se jich týkaly. Autoři se pokusili založit edici divadelních her, vyšel však pouze jeden svazek v roce 1989. Obsahoval výběr z Havlových v Československu nepublikovaných děl – Pokoušení, Largo desolato, Asanace.¹¹² Periodikum O divadle otiskovalo především tyto žánry – kritika, recenze, polemika, esej, úvaha, fejeton, glosa, rozhovor, bibliografie, portrét, stať.

Tabulka č. 6 - Přehled rubrik časopisu O divadle

Název rubriky	Číslo a rok vydání
Úvodník	č. 1 (1986), č. 2 (1987), č. 3 (1987), č. 4 (1988), č. 5 (1989)
K úvaze	č. 1 (1986), č. 2 (1987), č. 3 (1987), č. 4 (1988), č. 5 (1989)
Co a jak v divadlech	č. 1 (1986), č. 2 (1987), č. 3 (1987), č. 4 (1988), č. 5 (1989)
Nová česká hra	č. 1 (1986), č. 2 (1987), č. 3 (1987), č. 4 (1988), č. 5 (1989)
Filipika	č. 1 (1986), č. 2 (1987), č. 3 (1987)
Fejeton	č. 1 (1986), č. 2 (1987), č. 3 (1987), č. 4 (1988)
Souvislosti – Portréty - Připomenutí	č. 1 (1986), č. 2 (1987), č. 3 (1987), č. 4 (1988), č. 5 (1989)
Přeložili jsme si	č. 1 (1986), č. 2 (1987), č. 3 (1987), č. 4 (1988), č. 5 (1989)
Divadlo za humny	č. 1 (1986), č. 2 (1987), č. 3 (1987), č. 4 (1988)
Co a jak o divadle	č. 1 (1986), č. 2 (1987), č. 3 (1987), č. 4 (1988)
Pro archív	č. 1 (1986), č. 2 (1987), č. 3 (1987), č. 4 (1988), č. 5 (1989)
Memento	č. 3 (1987)
Rozhovor	č. 4 (1988), č. 5 (1989) – Rozhovory
Kritické ohlasy a polemiky	č. 4 (1988), č. 5 (1989)

¹¹⁰ Rozhovor s Přemyslem Rutem, 14.4.2009.

¹¹¹ V té době byl vydáván pouze časopis Dramatické umění. Jednalo se o interní periodikum Svazu českých dramatických umělců, které nebylo přístupné veřejnosti. (Dokoupil 2002: 163)

¹¹² Rozhovor s Přemyslem Rutem, 14.4.2009

Periodikum mělo již od prvního vydání poměrně stálou skladbu rubrik. Většina tematických celků se objevila ve všech vydaných číslech. Jen příležitostně se objevovaly rubriky, které byly otištěny méně než dvakrát. Stálou rubrikou byl již od prvního čísla *Úvodník*, který přinášel úvahy dramatiků i teoretiků. Do rubriky *Úvodník* přispěli tito autoři: Helena Webrová pod pseudonymem Marie Vrbová, Otomar Krejča, Jolana Poláková pod pseudonymem Věra Svobodová, Ludwig Landgrebe a Ladislav Hejdánek.

Další rubrikou, která vyšla ve všech pěti číslech vydaných do konce roku 1989, byla rubrika *K úvaze*. Tato rubrika v podstatě určovala tematickou náplň celého čísla.¹¹³ Ta přinášela vždy jedno konkrétní téma, kterým se zabývalo více příspěvků. V prvním čísle (1986) bylo zvoleno téma „Herectví“, druhé (1987) přineslo několik příspěvků na téma „České drama“. Třetí vydání (1987) se zabývalo tematikou „Malá divadla“, jako téma čtvrtého čísla (1988) bylo zvoleno „Co je pravda v divadle?“. Poslední páté vydání (1989) se zabývalo tématem „Život, dílo a doba“. Do této rubriky přispívalo více různých autorů, nejčastěji se pod články objevovala tato jména: Milan Uhde, Karel Kraus, nebo Hynek Rýdl.¹¹⁴

V každém z pěti čísel byla otištěna také rubrika *Co a jak v divadlech*. Ta se soustředila na divadelní tvorbu na české scéně. Přinášela především odborné studie a kritiky nastudovaných her. První vydání (1986) přineslo kritiky dramát z různých měst i žánrů. Druhé číslo (1987) se zaměřilo na inscenace hrané v pražských divadlech a cíl rubriky je vymezen takto:

„K referátům o současných původních hrách v pražských divadlech: vypovídá-li i malá část struktury o jejím celku všechno podstatné, mohlo by několik následujících pohledů na pražské inscenace her našich současných autorů poskytnout přijatelnou informaci o úrovni původních dramatických textů a jejich inscenací na jevištích našich oficiálních scén...“¹¹⁵

Třetí číslo (1987) se zaměřilo na divadla neoficiální a alternativní. Téma této rubriky bylo popsáno už ve druhém čísle:

---

¹¹³ Rozhovor s Přemyslem Ritem, 14.4.2009

¹¹⁴ Jedná se o pseudonym Václava Königsmarka. (Dokoupil 2002: 163)

¹¹⁵ Redakce. 1987. „Co a jak v divadlech.“ Pp. 94 in *O divadle* 1987, r. 2, č. 2

„*Jaká je a jaké osudy má současná původní dramatická tvorba v jiných než „kamenných“ divadlech, se pokusíme sondovat příště.*“¹¹⁶

Číslo čtyři (1988) a pět (1989) nebyla stejně jako první číslo tematicky vyhraněná. Rubrika *Co a jak v divadlech* v těchto vydáních přinesla různé typy textů zabývající se různými divadelními představeními.

Na rubriku *Co a jak v divadlech* navazovala rubrika *Nová česká hra*. Ta se také zabývala původní českou dramatickou tvorbou. V každém z vydání byl věnován prostor dílu jednoho autora. Texty byly převážně povahy analytické. Rubrika *Nová česká hra* prvního čísla (1986) byla věnována hře Pokušení dramatika Václava Havla. Ve druhém a třetím čísle (obě 1987) byla rubrika věnována hře Daniely Fischerové *Hodina mezi psem a vlkem*. Ve čtvrtém čísle (1988) dostaly výjimečně prostor hned dvě divadelní hry různých autorů. První příspěvek byl věnován dramatu Milana Uhdeho *Zvěstování anebo Bedřichu, jsi anděl*. V pořadí druhý příspěvek přibližoval hru Václava Havla *Asanace*. Páté číslo (1989) bylo věnováno hře Josefa Topola *Hlasy ptáků*:

Stálou rubrikou, která se objevovala v každém z pěti čísel, byl i tematický celek *Souvislosti – Portréty – Připomenutí*. Jednalo se o rubriku, ve které byly otiskovány články nedostatečně vyhraněné pro ostatní rubriky. Objevovaly se zde například portréty dramatiků, herců a dalších divadelních osobností. Poměrně často se objevovalo i srovnání dvou osobností dramatu. Porovnávány byly z hlediska divadelního výkonu, kvality díla, překladů nebo stylu dramatické práce. V rubrice se otiskovaly i výňatky z knih nebo deníků, filozofické a analytické eseje, pojednání o netradičním a alternativním divadle nebo reportážně laděné příspěvky.

Zatímco dění na českých divadelních scénách přinášely již zmíněné rubriky *Co a jak v divadlech* a *Nová česká hra*, na zahraniční dramatickou tvorbu se zaměřovaly pravidelné rubriky *Přeložili jsme si* a *Divadlo za humny*. Obě tyto rubriky vyšly ve všech pěti číslech. Jedinou výjimkou bylo páté číslo (1989), ve kterém nevyšlo *Divadlo za humny*. V rubrice *Přeložili jsme si* se nejčastěji objevovaly úvahy zahraničních dramatiků. Mezi překládané dramatiky nebo teoretiky divadelního umění patřili Jean Rousset, Daniele Sellenave, Paul Ricoeur, José Ortega y Gasset, C.S. Lewis a Jacques Copeau. Rubrika *Divadlo za humny* byla většinou zaměřená na jednu konkrétní zem. Rubrika popisovala stav divadelního umění ve vybraných zemích. Autoři se často věnovali francouzskému divadlu, prostor byl věnován také

---

¹¹⁶ Redakce. 1987. „Co a jak v divadlech.“ Pp. 94 in *O divadle* 1987, r. 2, č. 2.

SSSR se zvláštním zaměřením na Rusko a Moskvu. Zastoupeny byly i další země východního bloku. Zvýšená pozornost k zemím SSSR byla ve druhém čísle časopisu vysvětlena takto:

„Donedávna zveřejňoval náš tisk četné a podrobné informací i komentáře o dění v Sovětském svazu. Poslední dobrou se zdá, jako by dosavadní praxe podlehla jistě revizi...Týká se to i otázek divadelních...přinášíme několik příspěvků, které snad odrážejí atmosféru současných proměn.“¹¹⁷

Objevily se i příspěvky věnované jiným západním zemím než Francii – Anglii a Německu. V jednom případě byl otištěn i rozhovor s estonským spisovatelem.

Teoreticko-filozofické úvahy na téma divadelního umění a recenze odborných knih o této problematice byly otiskovány v rubrice *Co a jak o divadle*. Tato rubrika vyšla v každém čísle vydaném před koncem roku 1989 kromě posledního. Množství autorů publikujících v této rubrice vystupovalo pod zkratkami. Mezi autory používající celé jméno patřil Milan Uhde, Antonín Mokrejš a Věra Dvořáková.

Pravidelně se objevovala také rubrika *Pro archiv*. V ní byly otiskovány soupisy dramatických děl nebo inscenací, překladů, divadelních rolí a her, publikovaných článků, repertoárů divadel. Často se v této rubrice objevovaly bibliografie. Příspěvky v rubrice *Pro archiv* nějakým způsobem souvisely s dalším obsahem časopisu a byly tedy doplňkem pro uvedené články a eseje. Například v pátém čísle (1989), kde byl otištěn článek Milana Uhdeho o herečce Marii Tomášové, se v rubrice *Pro archiv* objevil Soupis rolí Marie Tomášové. Tuto rubriku sestavovala tajemnice časopisu Anna Freimanová.¹¹⁸

Kromě pátého čísla se objevovala také rubrika *Fejeton*. Ta přinášela humorně laděné příspěvky. Rubriku *Fejeton* doplňovala také rubrika *Filipika*, která však vyšla pouze v prvních třech číslech. Do rubriky *Fejeton* přispíval František Pavlíček, Jiří Bezděk, Milan Uhde a Václav Havel. V rubrice *Filipika* se angažovali tito autoři: Karel Pecka, Milan Uhde, jednou byla použita šifra ab.

Ve čtvrtém (1988) a pátém (1989) čísle vyšla rubrika rozhovorů. Ve čtvrtém čísle se nazývala *Rozhovor*, v pátém *Rozhovory*. Rubrika přinesla rozhovory s Iljou Rackem, Jiřím Suchým a Haroldem Pinterem. Rozhovory se ale v časopise objevovaly už dříve, pouze neměly samostatnou rubriku. Řazeny byly nejčastěji do rubriky *Souvislosti – Portréty* –

¹¹⁷ Redakce. 1987. „Děje se v sovětských divadlech” Pp 391 in *O divadle* 1987, r. 2, č. 2.

¹¹⁸ Rozhovor s Přemyslem Rutem, 14.4.2009

Připomenutí, Divadlo za humny nebo *K úvaze*. Zde byla zpovídána například Vlasta Chramostová.

Kritiky, recenze a polemiky byly od začátku důležitou součástí časopisu. Tento typ příspěvků se objevoval téměř ve všech rubrikách. Od čtvrtého čísla (1988) byly příspěvky s tímto charakterem soustředěny v rubrice *Kritické ohlasy a polemiky*. Rubrika by se dala rozdělit na dvě rozdílné tematické části. Ta první se zabývala kritikou poměrů v dramatu v tehdejší Československu. Druhá část se zabývala především teoretickými úvahami o kritice, recenzích a jejich poslání.

Jednou v časopise vyšla rubrika *Memento*. Byla otištěna ve třetím čísle (1987). Obsahovala text O starých slovech podepsaný Marií Vrbovou.¹¹⁹

Grafická podoba a inzerce

Grafická úprava časopisu O divadle byla ve srovnání s jinými samizdatovými časopisy své doby velmi strohá. Časopis se zaměřoval hlavně na text. Grafiky, kresby nebo malby se v něm neobjevovaly buď vůbec, nebo jen velmi výjimečně. Ani fotografií nebylo mnoho, většina čísel dokonce vyšla úplně bez fotografií. Vytisknuto byl například snímek Vlasty Chramostové ilustrující rozhovor, který časopisu poskytla. Protože se časopis nezaměřoval na inzerci, neoživovaly text ani vložené upoutávky na samizdatové edice, časopisy a další. V prvním (1986) a druhém (1987) čísle byly rubriky označovány nadpisy v záhlaví. Názvy rubrik nebyly nijak graficky zpracovány. Ve třetím čísle (1987) autoři název každé rubriky uvedli pro zvýraznění na samostatnou stranu. Hned v dalším čísle se ale vrátili k původnímu označování rubrik.

Periodikum O divadle nepoužívalo formu inzerce jako některé jiné samizdatové časopisy (Vokno, Revolver Revue, Host). Protože se nezabývalo literaturou ani hudbou, neotiskovalo inzeráty podporující prodej hudebních nahrávek nebo samizdatové edice. Inzeráty jako takové se nepoužívaly ani na podporu divadelních her – jako jistá propagace sloužily samotné články a recenze.

---

¹¹⁹ Jedná se o pseudonym, autorkou textu je Helena Webrová. (Dokoupil 2002: 163)

5.4 Host

Název: Host

Podtitul: Občasník, vycházející tak často, jak čas, peníze, energie a... dovolí; Nezávislý občasník pro filozofii, literaturu, výtvarné umění, hudbu a...

Místo vydávání: Brno

Formát: A4

Způsob rozmnožování: cyklostyl, xerox¹²⁰

Náklad: 300 ks¹²¹

Doba vydávání: 1985 – stále vychází

Frekvence vydávání: 1x ročně

Počet čísel vydaných do roku 1989: 5

Bibliografický popis titulu

Periodikum Host založil roku 1985 Dušan Skála. Časopis se ideově hlásil k předválečnému Hostu vydávanému Literární skupinou a periodiku Host do domu, které vycházelo v 60. letech. Název časopisu zůstal od prvního čísla stejný, měnil se pouze podtitul. Mezi lety 1985-1987 nesl podtitul název Časopis pro literaturu. Čísla vydaná v letech 1987-1988 nesla podtitul Občasník, vycházející tak často, jak čas, peníze, energie a... dovolí. V roce 1989 se podtitul změnil na Nezávislý občasník pro filozofii, literaturu, výtvarné umění, hudbu a... Počet stran byl uveden pouze u prvního (91 stran textu + 35 stran přílohy) a čtvrtého čísla (828 stran). Uvedená čísla jsou také zároveň nejnižším a nejvyšším počtem stran. Čísla stran byla uváděna pouze v prvním vydání, u ostatních už číslování chybělo.

Tabulka č. 7 - Přehled vydaných čísel časopisu Host

Číslo	Ročník/pořadí čísla	Rok vydání	Číslo	Ročník/pořadí čísla	Rok vydání
1	1/1	1985	4	3/1	1988
2/3 ¹²²	2/1	1987	5	4/1	1989

¹²⁰ Posset 1991: 60.

¹²¹ Dokoupil 2002:131.

¹²² Druhé a třetí číslo vyšlo společně jako dvojčíslo.

Redakce

Na redigování všech samizdatových čísel pracoval pouze Dušan Skála, až na posledním čísle se podílel Igor Fic, který se po revoluci stal šéfredaktorem časopisu.¹²³ V redakci působil Petr Cibulka, Josef Čábel, Dalibor Maňas, Josef Mlejnek, Tomáš Reichel, Jitka Skálová, Jan Slavotínek, Jana Soukupová, Roman Švanda, Václav Vokolek a Jaromír Filip Typlt.¹²⁴

Tiráž se v časopisu objevila poprvé ve dvojčísle vydaném roku 1987. Obsahovala jméno a adresu Dušana Skály.¹²⁵ V tomtéž dvojčísle se trochu nezvykle objevila i kontaktní adresa na jednoho z redaktorů, která ale nebyla součástí tiráže. Zhruba uprostřed časopisu bylo uvedeno jméno a adresa Petra Cibulky spolu s telefonním číslem. Tyto údaje byly označeny jako kontaktní adresa redakce.¹²⁶ Součástí tiráže dvojčísla 2/3 (1987) a čísla 4 (1988) byla také citace Vyhlášky č. 120/1976 o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech – článek 19, odstavec 2:

„Každý má právo na svobodu projevu, toto právo zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmkoli jinými prostředky podle vlastní volby.“¹²⁷

Autoři příspěvků nejčastěji používali vlastní plná jména. Autorská práva se dodržovala jen u některých příspěvků. Ve většině případů však tato skutečnost nebyla konstatována ani v obsahu čísla, v tiráži ani u jednotlivých článků. Pouze v obsahu dvojčísla 2/3 (1987) byly příspěvky převzaté bez vědomí nebo souhlasu autora označeny znaménkem plus.¹²⁸

Tisk, distribuce a publikum

Časopis Host byl nejdříve rozmnožován cyklostylem, později také xeroxem.¹²⁹ Náklad časopisu dosahoval 300 kusů.¹³⁰ Periodikum bylo distribuována především v Brně.

---

¹²³ Rozhovor s Miroslavem Balašíkem, 1.12.2008

¹²⁴ Dokoupil 2002:131.

¹²⁵ Vedoucí redakční skupiny: Dušan Skála, Soudní 9, 602 00 Brno (Host 1987)

¹²⁶ Kontakt mezi čtenáři a redakcí H. zprostředkovává: Petr Cibulka, Vrázova 53, 616 00 Brno, tel. 75 62 21 /nejlépe ústně/ (Host 1987)

¹²⁷ „Tiráž” In *Host* 1988, r. 3, č. 4.

¹²⁸ +/ bez vědomí a souhlasu autora (Host 1987)

¹²⁹ Posset 1991: 60.

¹³⁰ Dokoupil 2002:131.

Obsah a rubriky

Časopis Host se ideově i tematicky hlásí k předválečnému periodiku Host vydávanému Literární skupinou a k časopisu Host do domu, který vycházel v 60. letech 20. století.¹³¹ Svědčí o tom i úvodník uveřejněný v prvním čísle Hostu (1985), který nové periodikum označuje jako „třetí Host“:

„...I toto literární dílo chce se schoulit jako ježek do vašich dlaní... Snad jazyk nezaplete se vám v mnohosti jeho ostnů myšlenek...snad ruce neochabnou louskáním jeho slov... Hosté třetího hosta literatury se o to snažili.“¹³²

V Hostu byly užívány tyto žánry: stat', esej, polemika, próza, poezie, drama, kritika, recenze, rozhovor. Primárně se periodikum Host zaměřovalo na dění v literatuře, objevily se ale i příspěvky o undergroundové hudbě. Ačkoliv Dokoupilův Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů uvádí, že příspěvky byly řazeny do ustálených rubrik Poezie, Próza, Drama, Výtvarné umění a Rozhovor,¹³³ ve skutečnosti v Hostu formální členění rubrik neexistovalo. Příspěvky sice měly tendenci seskupovat se do tematických celků, ty však neměly název a číslo od čísla se měnily. Obsah byl ve většině případů pouhý výčet jednotlivých příspěvků. Rubriky jako takové se objevovaly pouze ojediněle, čtvrté číslo (1988) bylo rozděleno do šesti bloků.

Tabulka č. 8 - Přehled rubrik časopisu Host

Název rubriky	Číslo a rok vydání
Příloha	č. 1 (1985), č. 2/3 (1987), č. 4 (1988), č. 5 (1989)
Z katalogu	č. 2/3 (1987), č. 4 (1988)
Česká literatura nová a nedávná	č. 4 (1988)
Recenze ve smyslu poněkud širším	č. 4 (1988)
Rozhovor	č. 4 (1988) bez samostatné rubriky: č. 1 (1985), č. 5 (1989)
Ze světové literatury	č. 4 (1988)
Alternativní hudební publicistika	č. 4 (1988)
Jim Morisson na pokračování	č. 4 (1988)

Jediná rubrika, která byla otištěna ve všech samizdatových číslech, byla *Příloha*. Všechny pět vydaných příloh obsahovalo jeden text na pokračování – Nikdo odtud neodchází živý od

¹³¹ Dokoupil 2002: 131.

¹³² Redakce. 1985. „Úvodník.“ In *Host* 1985, r. 1, č. 1.

¹³³ Dokoupil 2002: 131.

Jerryho Hopkinse a Daniela Sugermana. Dvakrát také vyšla rubrika s názvem *Z katalogu*. Její autorkou byla Iva Kotrlá. Tato rubrika přinášela kritiky vydaných děl oficiální a částečně i neoficiální literatury. Mezi recenzovanými autory se objevil například Milan Uhde, Ivan Vyskočil, Jáchym Topol, Anna Rolečková, Jaroslav Světlý, Jiří Švejda nebo Pavel Sýkora. Díla otištěná oficiálními autory spolupracujícími s režimem nebyla kvůli své nevalné umělecké kvalitě hodnocena příliš příznivě:

„Jedenáct povídek vydaných v tak velkém nákladu, že knižní publikace jen dosvědčuje pokleslou úroveň soudobého socialistického písemnictví, neb – Jiří Švejda – už byl zařazen dávno do vrcholu její pyramidy. /A jako ředitel Severočeského nakladatelství si umí výši nákladu pohlídat./ Švejdovi přitom stačí k pobytu ve vrcholu pyramidy prozaický postup, který odkoukal od literátů nejnižší úrovně, aby takto vzniklou hořčici okořenil vlastním lajdáctvím...“¹³⁴

„...Především naplňuje P. Sýkora společenskou objednávku ze strany dnes vládnoucího socialismu: s důsledností nevídanou navazuje na literární díla z 50. let, mnohdy i doslovně...“¹³⁵

„Lze si jen přát, aby socialistická společnost byla ještě dlouhá léta obohacována knihami podobné, skutečně socialistické kvality. Lépe tak vynikne mlčení těch básníků, jež by žádné socialistické nakladatelství v letech sedmdesátých a osmdesátých nevydalo...“¹³⁶

Za rubriky lze označit i bloky, do kterých bylo členěno čtvrté číslo (1988). Objevily se však pouze jednu. Patřily mezi ně tyto tematické celky: *Česká literatura nová a nedávná*, *Recenze ve smyslu poněkud širším*, *Rozhovor* (článek s názvem *Rozhovor* vyšel i v prvním čísle, netvořil však samostatnou rubriku), *Ze světové literatury*, *Alternativní hudební publicistika a Jim Morisson na pokračování*.

Primárně byl časopis zaměřen na **literaturu**. Důležitou částí časopisu byly profily prozaiků i básníků. Byly uveřejňovány samostatně nebo jako doplněk k otištěným ukázkám z díla. Pomocí profilu byli představeni například Josef Škvorecký, Jan Zuziak, Libor Kadlec, Milan Uhde, Josef Palivec, Ivan Blatný, ze zahraničních autorů Aldous Huxley, John Cage. Nejčastěji byly otiskovány ukázky děl – častěji básní. Byla otištěna díla těchto básníků – Olaf

¹³⁴ Kotrlá, Iva. 1988. „Jiří Švejda: Ve vrcholu pyramidy.“ In *Host* 1988, r. 3, č. 4.

¹³⁵ Kotrlá, Iva. 1988. „Pavel Sýkora: Zápas a bloudění.“ In *Host* 1988, r. 3, č. 4.

¹³⁶ Kotrlá, Iva. 1987. „Anna Rolečková: Antologie.“ In *Host* 1987, r. 2, č. 2/3.

Trunschke, Libor Kadlec, Iva Kotrlá, Bohumil Ambrož, Otík Bzenecký, Josef Palivec, Zdeněk Rotrekl, Jana Soukupová, James Joyce, Ivan Blatný, Petr Ševčík a Jaroslav Marák. Z prózy byly většinou uveřejněny pouze úryvky. Čtenáři na stránkách Hostu našli prózu těchto autorů: Ladislav Klíma, Václav Vokolek, John Updike, Jerry Hopkins, Daniel Sugerman, Sigmund Freud, Ezra Pound. Z dramatických děl se Host věnoval například Václavu Havlovi nebo Milanu Uhdemu.

Poměrně velký prostor byl věnován také **hudbě**. Byly uveřejňovány reportáže z koncertů, texty písní. V čísle čtyři (1988) byl hudbě věnován celý blok nazvaný *Alternativní hudební publicistika*. Blok obsahoval tři části – první z nich nesla název „Nová hudba“ a podtitulem Posloucháme hudbu dneška?. Následovala část s názvem „Rocková alternativa“, která obsahovala stať od Mikoláše Chadimy Od rekvalifikací k „Nové vlně se starým obsahem“. Tento text popisoval likvidaci alternativní hudební scény v 70. letech. Ve třetí části bloku nazvané „Alternativní folk“ byl otištěn text Vladimíra Merty Folkové vzpomínání.

Host se věnoval také **výtvarnému umění**. Příspěvky se ale objevovaly spíše výjimečně, výtvarnému umění nebyla věnována samostatná rubrika. Středem zájmu byly hlavně alternativní a nové směry. Čtenářům byl představen například výtvarný směr stampart reprezentovaný umělci Daliborem Chatrným, Pavlem Rudolfem, Janem Steklíkem, Rudolfem Fialou a dalšími. V čísle 5 (1989) bylo otištěno několik stran fotografií stampartových děl.

Příležitostně se časopis věnoval i tématům, jako jsou psychologie a psychiatrie (ovšem vždy ve spojení s konkrétním knižním titulem), školství, ekologie, filozofie, náboženství nebo folkloristika. Prostor byl věnován i politickému dění, zvláště ve vztahu k neoficiální kultuře. Najdeme zde prohlášení o zrušení Jazzové sekce¹³⁷, pojednání o čistkách v hudebním undergroundu¹³⁸ nebo reakce čtenářů na prohlášení představitelů oficiální kultury.¹³⁹ V čísle pět (1989) je dokumentům s politickou tematikou věnována celá kapitola s názvem Vokno. Najdeme zde sdělení VONS, dopisy, závěrečné řeči u soudu, jednání soudu nebo příkazy k domovní prohlídce. Ve vztahu k politickému dění je i text Pavla Švandy Poznámky k poznámkám otištěný v prvním čísle (1985). Nese podtitul Poslední, co jsem v životě napsal a obsahuje kritiku poměrů ve společnosti i v disentu a undergroundové kultuře. Jedná se o jakýsi dopis na rozloučenou, protože po jeho napsání se Švanda zabil skokem do propasti Macocha.

¹³⁷ 1985. „Jazzová sekce.“ In *Host* 1985, r. 1, č. 1.

¹³⁸ Chadima, Mikoláš. 1988. „Od rekvalifikací k „Nové vlně se starým obsahem“.“ In *Host* 1988, r. 3, č. 4.

¹³⁹ 1987. „Kouzlo nechtěného.“ In *Host* 1987, r. 2, č. 2/3.

Součástí časopisu Host byly i rozhovory. Rozhovor byl do samostatné rubriky zařazen pouze jednou, a to ve čtvrtém čísle (1988). Rozhovory se však objevovaly i v jiných číslech. Mezi zpovídané osobnosti patřili Božena Komárková, Petr Cibulka, Jan Šabata. Autorkou rozhovorů byli Jana Soukupová pod pseudonymem Karolína Mužáková a Jan Šimsa.

Grafická podoba a inzerce

Grafická podoba časopisu neměla ustálený charakter. Grafické členění obsahu ani značení rubrik nemělo jednotný styl a číslo od čísla se měnilo. Názvy rubrik byly ve většině případů pouze nadepsány nad článkem a graficky se neodlišovaly. Na druhou stranu Host otiskoval poměrně dost grafických příloh v podobě kreseb nebo fotografií. Zvláště u medailonů nebo profilů byly otiskovány portrétní fotografie. Několikrát se objevily fotografické reportáže o rozsahu více než jedna strana, otištěny byly i reprodukce uměleckých děl.

Časopis pracoval i s určitou formou inzerce, zvláště v hudební oblasti. Host propagoval undergroundovou hudbu prodejem magnetofonových kazet s nahrávkami. Nabízeny byly například v dvojčísle 2/3 (1987). Strany s hudební inzercí byly rozmístěny uvnitř časopisu, ve 2/3 čísle (1987) bylo takových stran 13. Nabízeny byly tyto skupiny a interpreti: The Naive Extempore Band, Elektrobus, F.O.K., The Rock and Jokes Extempore Band, Stehlík, Manželé, Amalgam, Duševní hrob, Bluesberry, Švehlík, Kilhets, Psí vojáci, Zikurat, Jim Čert, Relaxace, Lesik Hajdovský, Žabí hlen a další.

5.5 Kritický sborník

Název: Kritický sborník

Podtitul: Časopis pro literární teorii a kritiku

Místo vydávání: Praha

Formát: A4

Způsob rozmnožování: psací stroj (psáno průklepem přes kopírovací papír), xerox¹⁴⁰

Náklad: až 400 čísel¹⁴¹

Doba vydávání: 1981 – stále vychází

Frekvence vydávání: 4x ročně, 3x ročně

Počet čísel vydaných do roku 1989: 35

Bibliografický popis titulu

První číslo časopisu Kritický sborník vyšlo roku 1981 z iniciativy Františka Kautmana, Jana Vladislava a Jindřicha Pokorného. Původně se časopis měl jmenovat Ineditní literatura, nakonec se však ujal název Kritický sborník, který časopis nesl od prvního do posledního čísla.¹⁴² Časopis nesl tento podtitul – Časopis pro literární teorii a kritiku. Vydání nebyla číslována jako u většiny ostatních samizdatových časopisů vzestupně bez ohledu na ročník, ale bylo uváděno číslo vzhledem k roku vydání (viz. tabulka). Ročníky byly přímo v periodiku uváděny od roku 1986.

Kritický sborník vycházel v Praze ve formátu A4. Strany časopisu byly číslovány ve všech číslech. Nejnižší počet stran mělo páté číslo (2/1981), které obsahovalo 84 stránek. Nejvíce stran čítalo devatenácté číslo (4/1985) se svými 145 stranami. Kritický sborník vycházel čtyřikrát ročně (1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989), pouze jednou vyšla tři čísla za rok (1981). Do konce roku 1989 tedy vyšlo 35 čísel časopisu. Kromě nich byly vydány také tři ročenky: Ročenka Kritického sborníku 1983, Ročenka Kritického sborníku 1984, Půlročenka Kritického sborníku 1985.

---

¹⁴⁰ Posset 1991: 82.

¹⁴¹ Rozhovor s Karlem Palkem, 28.4.2009.

¹⁴² Rozhovor s Karlem Palkem, 28.4.2009.

Tabulka č. 9 - Přehled vydaných čísel časopisu Kritický sborník

Číslo	Ročník/pořadí čísla	Rok vydání	Číslo	Ročník/pořadí čísla	Rok vydání
1	1/1	1981	19	5/4	1985
2	1/2	1981	20	6/1	1986
3	1/3	1981	21	6/2	1986
4	2/1	1982	22	6/3	1986
5	2/2	1982	23	6/4	1986
6	2/3	1982	24	7/1	1987
7	2/4	1982	25	7/2	1987
8	3/1	1983	26	7/3	1987
9	3/2	1983	27	7/4	1987
10	3/3	1983	28	8/1	1988
11	3/4	1983	29	8/2	1988
12	4/1	1984	30	8/3	1988
13	4/2	1984	31	8/4	1988
14	4/3	1984	32	9/1	1989
15	4/4	1984	33	9/2	1989
16	5/1	1985	34	9/3	1989
17	5/2	1985	35	9/4	1989
18	5/3	1985			

Redakce

Přípravy na první vydání Kritického sborníku probíhaly v okruhu Františka Kautmana, Jindřicha Pokorného a Jana Vladislava. Kvůli emigraci Jana Vladislava se redigování časopisu ujali Josef Vohryzek a Jan Lopatka, Vohryzek na postu šéfredaktora. Dalšími členy redakce byli také Luboš Dobrovský, Miloš Rejchrt a Karel Palek. Vydávání podporoval také Jindřich Pokorný. V tomto složení redakce působila až do roku 1985, kdy Josef Vohryzek musel s redaktorstvím přestat kvůli zdravotním důvodům. Ostatní členové redakce v Kritickém sborníku působili ve stejném složení až do roku 1989.¹⁴³

Ve srovnání s ostatními samizdatově vydávanými časopisy, dbal Kritický sborník ve větší míře na dodržování autorských práv. Ačkoliv z četby časopisu není zcela zřejmé, zda byl k uveřejňování příspěvků získán souhlas jejich autora, vždy je explicitně uváděn zdroj, ze kterého byl text převzat. V citacích zdroje bylo navíc uvedeno případné krácení nebo změny v textu.

¹⁴³ Rozhovor s Karlem Palkem, 28.4.2009.

„Převzato v nepatrně zkráceném znění z francouzského týdeníku *Le Nouvel Observateur*, kde tento rozhovor vyšel 11. března 1983 pod názvem *Un philosophe au-dessus de tout soupçon*.“¹⁴⁴

Pokud byl na stránkách Kritického sborníku otištěn vědecký text, jehož autor používal pro jeho vypracování i jiné zdroje, byly přiznávány i tyto. U příspěvků s velkým počtem citací byl na konci textu uveden souhrnný bibliografický seznam. Pokud se citací nevyskytovalo větší množství, byly uváděny jako poznámka pod čarou.

„Ján Mlynárik: „*Milan Rostislav Štefánik a československá státnost*“, 4, str. 57-73; stručný obsah v: *Prečan Acta Creationis*, str. 147-152.“¹⁴⁵

Kritický sborník se navíc pokoušel o provázání jednotlivých čísel nebo článků. Pokud se k textu daly najít rozšiřující informace na jiném místě v časopise nebo v některém z minulých čísel, případně v jiné literatuře, upozorňovala na to redakce v poznámce pod čarou.

„viz KS 1/83: *Nereformovatelný?*“¹⁴⁶

„K tomu srovnej povídku Leopolda Laholy *Náhodná známost ze sbírky povídek Poslední věc* (Praha, Naše vojsko 1969, 251 s.)“¹⁴⁷

Tiráž se neobjevila ani v jednom čísle časopisu Kritický sborník. Redakční okruh byl poprvé uveden až v porevolučním čísle 1/1990. Zatímco tiráž úplně chyběla, autoři textů se ve většině případů podepisovali celými jmény. I v Kritickém sborníku ale můžeme najít šifry nebo pseudonymy. Jiří Holý, píšící především literární recenze, byl uváděn pod pseudonymem Jan Toman. Pod šifrou bn vystupoval Jiří Pechar, Mojmír Trávníček používal pseudonym Jan Rolek.¹⁴⁸

---

¹⁴⁴ Le Nouvel Observateur. 1983. „Filosof důvěry – Rozhovor s Paulem Ricoeurem.“ Pp 32-41 in *Kritický sborník* 1983, r. 3, č. 4.

¹⁴⁵ Skilling, H. G. 1985. „Nezávislá historiografie v Československu.“ Pp 33-56 in *Kritický sborník* 1985, r. 5, č. 1.

¹⁴⁶ Honzl, Vladimír. 1983. „Velké znejistění.“ Pp 77 in *Kritický sborník* 1983, r. 3, č. 4.

¹⁴⁷ aj. 1983. „Tušení stínů metafyziky.“ Pp 76 in *Kritický sborník* 1983, r. 3, č. 4.

¹⁴⁸ Posset 1991: 82.

Redakční práce

Redakční rada se scházela nepravidelně a neměla stálé místo k setkávání. Často probíhaly pouze bilaterální schůzky, které zajišťovaly lepší utajení. Například František Kautman s Josefem Vohryzkem se často scházeli na stanici metra Želivského. Z konspirativních důvodů členové redakce nepoužívali ani telefon ani poštu a vše tak museli zařizovat osobně. První dva ročníky se redakce potýkala s nedostatkem přispěvatelů. Od konce druhého ročníku začali v časopise dostávat prostor uvěznění disidenti a problémy s množstvím příspěvků ustaly. Nastal druhý extrém, kdy byla redakce zavalena texty. Z toho důvodu dvakrát vyšla Ročenka Kritického sborníku a jednou Půlročenka.¹⁴⁹

Časopis byl financován příspěvky od domácích i zahraničních podporovatelů samizdatu. Největším přispěvatelem byl francouzský básník Pierre Emmanuel. Finanční pomoc československému disentu i samizdatu byla jeho jménem posílána až do revoluce, ačkoliv sám básník zemřel roku 1984. Část příjmů pramenila i od samotných čtenářů, kteří za jedno číslo platili 50 korun. Ve srovnání s některými jinými samizdatovými časopisy, si Kritický sborník finančně nevedl nejhůře. Redakce si mohla dovolit vyplácet honoráře alespoň těm autorům, kteří na tom byli finančně špatně, a také hradit písáčky a korektury. Karel Palek, který se věnoval korektuře, za jedno číslo dostával 400 korun československých. Písáčky dostávaly 5 korun za stránku.¹⁵⁰

Tisk, distribuce a publikum

Časopis byl rozmnožován pomocí strojopisných průklepů, poslední roky vydávání měli autoři k dispozici xerox. Grafickou úpravu, korektury a rozmnožování měl na starost Karel Palek. V prvních letech vydávání pro časopis jako písáčka pracovala Jiřina Čílová. Ta připravila dvě modelové várky po deseti až dvanácti exemplářích na klasickém stroji. Od roku 1985 spolupracovala jako písáčka Dagmar Tesařová, která vyráběla další várku na elektrickém psacím stroji. Modelové várky si buď rozebrali stálí abonenti, nebo je redaktoři použili na další rozmnožování.¹⁵¹

Distribuci zajišťovali sami redaktoři. Každý z nich měl okruh odběratelů, případně subdodavatelů. Redaktoři si udržovali přehled o poptávce ve svém okruhu a podle ní sami rozmnožovali další čísla. Zpočátku se tímto stylem dostalo do běhu 150 – 200 výtisků, náklad však postupně vzrůstal. V posledních letech před sametovou revolucí vycházel časopis

---

¹⁴⁹ Rozhovor s Karlem Palkem, 28.4.2009.

¹⁵⁰ Rozhovor s Karlem Palkem, 28.4.2009.

¹⁵¹ Rozhovor s Karlem Palkem, 28.4.2009.

v nákladu 400 výtisků. Jedná se však pouze o počet výtisků, které byly rozmnoženy redakcí. Vznikalo totiž množství neoficiálních opisů a to dokonce v zahraničí. Autoři posílali výtisky Vilému Prečanovi mimo republiku, kde je dále rozmnožoval. Náklad se s těmito výtisky mohl vyšplhat až na 600 vydání. Rovněž počet čtenářů byl mnohem vyšší, než 400 oficiálních výtisků, autoři si ho však netroufají odhadnout.¹⁵²

Obsah a rubriky

Kritický sborník byl multižánrový časopis, který se zabýval téměř všemi oblastmi umění. Původně sice měla být tématem literatura a slovesnost, ale kvůli nedostatku prostoru pro kritiku jako takovou se autoři věnovali reflexi i dalších uměleckých odvětví.¹⁵³ Zatímco rozpětí témat bylo tedy skutečně široké, spojoval časopis žánrový cíl – kritika. Kritický sborník se zabýval převážně kritikami, recenzemi, esejemi a studiemi, ať už z oblasti literatury, hudby, divadla nebo filmu. Z jiných žánrů se objevovala například zpráva, rozhovor, polemika, stat', glosa, dokument nebo diskuse.

---

¹⁵² Rozhovor s Karlem Palkem, 28.4.2009.

¹⁵³ Rozhovor s Karlem Palkem, 28.4.2009.

Tabulka č. 10 - Přehled rubrik časopisu Kritický sborník

Název rubriky (včetně obměn)	Číslo a rok vydání
Články, studie, eseje	Články, studie, eseje: 1/1981; 2/1981; 3/1981 Články, studie: 1/1982; 2/1982; 3/1982; 4/1982; 1/1983; 2/1983; 3/1983; 4/1983; 1/1984; 2/1984; 3/1984; 4/1984; 1/1985; 2/1985; 3/1985; 4/1985; 1/1986; 2/1986; 3/1986; 4/1986; 1/1987; 2/1987; 3/1987; 4/1987; 1/1988; 3/1988; 4/1988; 1/1989; 2/1989; 3/1989; 4/1989
Recenze, zprávy	Recenze, zprávy: 1/1981; 2/1981 Recenze, referáty, glosy: 1/1982 Referáty, recenze: 2/1982 Recenze: 3/1982; 4/1982; 2/1983; 3/1983; 1/1985; 2/1985 Recenze, referáty: 4/1983; 1/1984; 2/1984; 3/1984; 4/1984; 3/1985
Superrecenze	1/1981
K osmdesátinám Jaroslava Seiferta	3/1981
O knihách	3/1981; 4/1985; 1/1986; 2/1986; 3/1986; 4/1986; 1/1987; 2/1987; 3/1987; 4/1987; 1/1988; 3/1988; 4/1988; 1/1989; 2/1989; 3/1989; 4/1989
Diskuse, polemiky	Diskuse, polemiky: 1/1982; 2/1982; 3/1982; 1/1983; 2/1983; 2/1984; 3/1984 Diskuse, polemika: 3/1985; 1/1986; 4/1989 Diskuse: 3/1983; 4/1983; 1/1984; 4/1984; 1/1985; 2/1985; 4/1985; 2/1986; 3/1986; 4/1986; 1/1987; 2/1987; 3/1987; 4/1987; 1/1988; 3/1988; 4/1988; 1/1989
Knižní zpravodaj	2/1982; 3/1982; 4/1982; 1/1983; 2/1983; 3/1983; 4/1983; 1/1984; 2/1984; 3/1984; 4/1984; 2/1985; 3/1985; 4/1985; 1/1986; 2/1986; 3/1986; 4/1986; 1/1987; 2/1987; 3/1987; 4/1987; 1/1988; 3/1988; 4/1988; 1/1989; 2/1989; 3/1989; 4/1989
Publicistika	1/1983; 4/1983; 1/1984; 2/1984; 4/1984; 1/1985
Operní hlídka	1/1983; 2/1983; 3/1983; 4/1983; 1/1984; 2/1984; 3/1984; 4/1984 1/1985; 3/1986; 4/1986; 1/1987; 2/1987; 3/1987; 4/1987; 1/1988; 3/1988; 4/1988; 3/1989; 4/1989
Filmový obzor	1/1983; 2/1983; 3/1983; 4/1983; 1/1984; 3/1988
Televize	2/1983; 2/1987; 3/1987
Divadlo	1/1984; 2/1984; 1/1986
Výtvarné umění	1/1984; 2/1984; 1/1989
Dokument	1/1985; 2/1987; 3/1987; 3/1988; 2/1989; 3/1989; 4/1989
Rozhovor	2/1985; 3/1985; 4/1985; 1/1986; 2/1986
Hudba	Hudba: 2/1985; 3/1985; 4/1985; 1/1986 Hudba a zvuk: 1/1989; 2/1989
Hudební okénko	3/1989; 4/1989
Glosy	4/1985; 1/1986; 2/1986; 3/1986; 4/1986; 1/1987; 2/1987; 4/1987; 1/1988; 4/1988; 2/1989; 3/1989
Místo rozhovoru	1/1987
His master's rock	2/1987; 4/1987; 3/1988; 4/1988

Rubrik, které se věnovaly **kritice** či **recenzím** obecně bez specifického vymezení žánru, bylo hned několik. V každém čísle se objevila rubrika *Články, studie* (v prvních třech číslech pod

názvem *Články, studie, eseje*). Rubrika přinášela různorodé, převážně delší texty komentující dění v undergroundu, samizdatová díla atd. Do této rubriky nejčastěji přispívali Petr Fidelius, Jan Pojkar, Jan Rolek, Jindřich Chalupecký, Jan Šimsa, Václav Havel, Karel Kraus, Zdeněk Neubaer, Eva Kantůrková nebo Jan Lopatka.

Recenzemi samizdatových děl nebo zprávami ze světa undergroundu se zabývala i rubrika *Recenze, zprávy* (a její obměny – viz tabulka). V rubrice se nejčastěji objevuje šifra bn, patřící Jiřímu Pecharovi. Hned v prvním vydaném čísle (1981) se objevila rubrika *Superrecenze*, která obsahovala delší text Tomáše Lišky s názvem „Matyáš Lebermayer v Plzeňské ulici“. Tato rubrika se už v dalších číslech neobjevila. Stálou rubrikou věnující se polemické kritice byl tematický celek *Diskuse, polemiky*. V ní byly uveřejňovány reakce představitelů samizdatu na články otištěných v jiných číslech, aktuální témata nebo undergroundová díla. Do této rubriky přispívali například: Petr Fidelius, Josef Vohryzek, Eva Kantůrková, Ladislav Hejdlánek. Kritický nádech měla i rubrika *Glosy*, kterou čtenáři našli ve dvanácti číslech. V této rubrice se objevily glosy Evy Kantůrkové, Zdeňky Brodské, Miroslava Červenky, Milana Hübla, Jana Vladislava, Karla Severy a dalších. Ostatním publicistickým žánrům se věnovala šestkrát otištěná rubrika *Publicistika*.

Literatuře se věnovala jedna rubrika a celá příloha Kritického sborníku. Rubrika *O knihách* přinášela recenze samizdatových děl. Do rubriky přispíval František Kautman, Petr Pithart, Jan Rolek, Petruška Šustrová. Příloha pod názvem *Knižní zpravodaj* se poprvé objevila v pátém čísle (2/1982), v každém dalším vydání pak uzavírala časopis. V prvních vydáních obsahovala soupis vycházejících samizdatových děl. U každého literárního díla byl uveden název, autor, rok vydání, formát, styl (např. strojopis) a popis textu. Objevovala se díla autorů domácích – Jindřich Chalupecký, Pavel Zajíček, Václav Havel, Jan Patočka, Jaroslav Seifert a další – i zahraničních. Mezi zahraniční autory patřil například Jim Morisson, Erich Fromm, Paul Tillich, Reiner Maria Rilke, Osip Mandelštam a další. Postupně se rubrika začala dělit na díla nezařazená a díla vycházející v rámci samizdatových edic. Od patnáctého čísla (4/1984) se nezařazená díla řadila do podrubriky s názvem „Co nového v samizdatu?“. Kritický sborník informoval o činnosti těchto edic: Nové cesty myšlení, posmrtná edice Jana Patočky, Edice Expedice, Jungiana, Duch a život, Oikoumene, Popelnice, Renega, Přátelé, Česká expedice, Alef, Mozková mrtvice, Prameny, Edice Kritického sborníku, Svíce. Od třináctého čísla (2/1984) přinášel Knižní zpravodaj také informace o vycházejících samizdatových periodikách v podrubrice „Periodika“. Představena byla činnost těchto časopisů: Informace o Chartě 77, Informace o církvi, Témata, Teologický

sborník, Teologické texty, Vzkříšení, Střední Evropa, Paraf, Salisburský výběr, Reflexe, Ze zásuvky a z bloku, Pražské komunikace, Komentáře, O divadle, Vokno, Sursum, Jednou nohou (později Revolver Revue), Historické sborníky 1978-1987, Výchova a vzdělání.

Na **hudbu** byla zaměřena rubrika *Operní hlídka*, která mapovala vývoj na operní scéně. Naprostá většina příspěvků byla podepsána šifrou caruso. Hudbě, převážně undergroundové, se věnovala také rubrika *Hudba*, která vyšla celkem ve čtyřech číslech, dvakrát vyšla rubrika *Hudba a zvuk*. Stejnou tematikou se zabývala také rubrika *Hudební okénko*, kterou čtenáři našli na stránkách Kritického sborníku dvakrát. I pod články v těchto rubrikách byla nejčastěji uváděna šifra caruso, dále elvis nebo šubrt. Čtyřikrát byla otištěna rubrika *His master's rock* podepisovaná šifrou elvis.

Své místo v časopise mělo i **výtvarné umění**. Třikrát vyšla samostatná rubrika s tímto tématem pod názvem *Výtvarné umění*. Tento tematický celek přinášel informace o výstavách, jubileích výtvarníků nebo teoretické úvahy o tomto umění. Do rubriky přispěl Jan Vltavský nebo Jiří Šetlík. Své místo dostala i **televize a film**. Objevily se dokonce samostatné rubriky, které se věnovaly tomuto tématu. Šestkrát čtenáři našli rubriku *Filmový obzor*. Třikrát se objevil tematický celek *Televize*. Třikrát vyšla také rubrika *Divadlo* věnující se **divadelnímu umění**. Do ní přispěl Hynek Vavřda, Vilém Pojkar a Sergej Machonin.

Součástí Kritického sborníku byly i **rozhovory**. Dialog s osobností vyšel pětikrát pod samostatnou rubrikou *Rozhovor*. Pro rozhovor byli vybráni Božena Komárková, Václav Bělohradský, Ivan Martin Jirous, Jorge-Louis Borges a Josef Škvorecký. Autory textů byli Petruška Šustrová, Karel Hvíždala nebo Jan Šimsa. Ve čtyřiaadvacátém čísle (1/1987) vyšla rubrika *Místo rozhovoru*, která obsahovala text Jana Vladislava s názvem Pařížský deník.

Jednou se objevil tematický celek věnovaný Jaroslavu Seifertovi, a to ve třetím vydání (3/1981) pod názvem *K osmdesátinám Jaroslava Seiferta*.

Grafická úprava a inzerce

Grafická úprava časopisu Kritický sborník byla velmi strohá. Prakticky se zde neobjevovaly ani fotografie, ani kresby. V prvním čísle (1/1981) nebyly rubriky zvlášť graficky odděleny. Od druhého čísla (2/1981) jsou rubriky nadepsány, navíc se objevují jednoduché obdélníkové zarážky, které označují začátek rubriky nebo textu. Od devátého čísla (3/1983) se proměnila výtvarná podoba stránky Obsah – přibýly například grafické prvky oddělující rubriky.

Periodikum Kritický sborník nepoužívalo graficky zpracovanou inzerci, přesto však propagovalo samizdatové edice, díla a periodika. Činilo tak prostřednictvím Knižního zpravodaje (viz. Obsah a rubriky).

5.6 Obsah

Název: Obsah

Podtitul: ---

Místo vydávání: Praha

Formát: A4

Způsob rozmnožování: psací stroj¹⁵⁴

Náklad: až 36 čísel¹⁵⁵

Doba vydávání: 1981 - 1989

Frekvence vydávání: 10x ročně (1981-1987; 1989), 11x ročně (1988)

Počet čísel vydaných do roku 1989: 91

Bibliografický popis titulu

Samizdatové periodikum Obsah vzniklo v roce 1981 v okruhu spisovatelů angažovaných kolem knižní edice Petlice. Inspirací byl autorům čtvrtletník Evangelické mládeže.¹⁵⁶ Vedoucí osobností byl Ludvík Vaculík. Název časopisu byl odvozen z absence titulní strany – místo ní byl na první straně otištěn Obsah. Jako název byl nicméně chápán až od konce roku 1985.¹⁵⁷ Časopis nenesl podtitul. Nejnižší počet stran byl 31, nejvyšší 190. Strany časopisu byly číslovány, ne však klasickým způsobem. Každý příspěvek začínal číslování stran znovu od začátku. Číslo byla datována až od roku 1987 – uváděl se vždy rok a měsíc vydání.

---

¹⁵⁴ Rozhovor s Ivanem Klímou, 29.4.2009

¹⁵⁵ Dokoupil 2002: 171.

¹⁵⁶ Rozhovor s Ivanem Klímou, 29.4.2009

¹⁵⁷ Dokoupil 2002: 169.

Tabulka č. 11 – Přehled vydaných čísel časopisu Obsah

Číslo	Ročník/pořadí čísla	Rok vydání	Číslo	Ročník/pořadí čísla	Rok vydání
1*	1/1	leden 1981	47	5/9	září 1985
2*	1/2	únor 1981	48	5/10	říjen 1985
3*	1/3	březen 1981	49	5/11	listopad 1985
4*	1/4	duben 1981	50	5/12	prosinec 1985
5*	1/5	květen 1981	51	6/1	leden 1986
6*	1/6	červen 1981	52	6/2	únor 1986
7*	1/9 ¹⁵⁸	září 1981	53	6/3	březen 1986
8*	1/10	říjen 1981	54	6/4	duben 1986
9	1/11	listopad 1981	55	6/5	květen 1986
10	1/12	prosinec 1981	56	6/6	červen 1986
11	2/1	leden 1982	57	6/9	září 1986
12	2/2	únor 1982	58	6/10	říjen 1986
13	2/3	březen 1982	59*	6/11	listopad 1986
14	2/4	duben 1982	60	6/12	prosinec 1986
15	2/5	květen 1982	61	7/1	leden 1987
16	2/6	červen 1982	62	7/2	únor 1987
17	2/9	září 1982	63	7/3	březen 1987
18	2/10	říjen 1982	64	7/4	duben 1987
19	2/11	listopad 1982	65	7/5	květen 1987
20	2/12	prosinec 1982	66	7/6	červen 1987
21	3/1	leden 1983	67	7/9	září 1987
22	3/2	únor 1983	68	7/10	říjen 1987
23	3/3	březen 1983	69	7/11	listopad 1987
24	¾	duben 1983	70	7/12	prosinec 1987
25	3/5	květen 1983	71	8/1	leden 1988
26	3/6	červen 1983	72	8/2	únor 1988
27	3/9	září 1983	73	8/3	březen 1988
28	3/10	říjen 1983	74	8/4	duben 1988
29	3/11	listopad 1983	75	8/5	květen 1988
30	3/12	prosinec 1983	76	8/6	červen 1988
31	4/1	leden 1984	77	8/8	srpen 1988
32	4/2	únor 1984	78	8/9	září 1988
33	4/3	březen 1984	79	8/10	říjen 1988
34	4/4	duben 1984	80	8/11	listopad 1988
35	4/5	květen 1984	81	8/12	prosinec 1988
36	4/6	červen 1984	82	9/1	leden 1989
37	4/7	září 1984	83	9/2	únor 1989
38	4/8	říjen 1984	84	9/3	březen 1989
39	4/9	listopad 1984	85	9/4	duben 1989
40	4/10	prosinec 1984	86	9/5	květen 1989

¹⁵⁸ V letních měsících červenci a srpnu časopis většinou nevycházel. Číslování jednotlivých vydání se však řídilo podle kalendářních měsíců. Záříjová čísla tak byla označována jako deváté číslo daného ročníku, jako kdyby 7. (červencové) a 8. (srpnové) číslo vyšlo.

41 ¹⁵⁹	5/1	únor 1985	87	9/6	červen 1989
42	5/2	únor 1985	88*	9/9	září 1989
43	5/3	březen 1985	89*	9/10	říjen 1989
44	5/4	duben 1985	90*	9/11	listopad 1989
45	5/5	květen 1985	91*	9/12	prosinec 1989
46	5/6	červen 1985			

(* Takto označená čísla nejsou k dispozici nebo nebyla prostudována.)

Redakce

Obsah v podstatě neměl stálou redakci. Přestože měl pravidelnější a častější periodicitu než mnohé jiné časopisy, svým obsahem a zaměřením se blížil spíše sborníku. Tvořily ho neredigované, žánrově různorodé příspěvky, které byly pouze složeny do podoby časopisu okruhem autorů. Mezi zakladatele časopisu Obsah patřili Ludvík Vaculík, Milan Jungmann, Petr Kabeš, Ivan Klíma, Alexandr Kliment, Jan Trefulka, Milan Uhde a Eda Kriseová. Tento redakční okruh zvaný „junta“ rozšiřoval Miroslav Červenka, Sergej Machonin, Iva Kotrlá, Eva Kantůrková, Hana Ponická, Miroslav Kusý, Karel Pecka, Zdeněk Rotrekl, Milan Šimečka a Zdeněk Urbánek. Mezi příležitostně přispívající patřila například Vlasta Chramostová, František Kautman nebo Luboš Dobrovský.¹⁶⁰

Autoři vystupovali pod vlastními jmény a nepoužívali šifry ani pseudonymy. Vzhledem k tomu, že časopis neměl oficiální redakční radu, nevycházela v časopise tiráž. Zcela vymizely problémy s dodržováním autorských práv. Drtivá většina textů vznikla přímo pro časopis Obsah nebo se jednalo o texty členů junty.¹⁶¹

Redakční práce

Časopis Obsah se svým systémem redakční práce vymykal běžné praxi samizdatových časopisů. Obsah byl totiž časopisem neredigovaným, který neměl ani redakční radu. Periodikum vznikalo v okruhu literátů, který si říkal junta. Okruh autorů se nescházel na žádných redakčních radách, kde by se připravoval plán příštího čísla. Každý z autorů donesl text podle vlastní úvahy, který sám rozmnožil do předem stanoveného množství kopií. Autoři byli omezeni pouze počtem stran – text neměl přesáhnout čtrnáct stránek. Členové junty až do skládání časopisu sami nevěděli, jaký bude obsah daného čísla. Junta se scházela pouze před samotným vydáním časopisu. Junta schůzky plánovala pomocí písemných vzkazů, které se po

¹⁵⁹ Toto číslo bylo původně zamýšleno na leden, vyšlo však až v únoru společně s druhým číslem.

¹⁶⁰ Dokoupil 2002: 169

¹⁶¹ Rozhovor s Ivanem Klímou, 29.4.2009

doručení ničily. Kromě příspěvků autorů patřících k juntě, dostal v každém čísle prostor i další literát. Tento host nebyl omezen počtem stran. Až několik posledních čísel časopisu vydaných na konci osmdesátých let bylo redigovaných. Redigován se ujal Petr Kabeš. Systém samostatné redakční práce se však příliš nezměnil.¹⁶²

Časopis byl financován ze zahraničí z Mezinárodního penklubu. Další příjmy plynuly z prodeje časopisu, vzhledem k počtu vydaných čísel však nebyly velké. První čísla, která si autoři v podstatě vytvořili sami, si rozebírali zdarma. Další opisy už byly zpoplatněny a to vždy cenou papíru a opisu. Cena tedy nikdy nebyla stálá a vždy se odvíjela od rozsahu čísla – přepis jedné strany stál 2 koruny. Příspěvatelé nedostávali za své texty žádné honoráře. Junta ze získaných peněz podporovala hlavně literáty, kteří byli ve špatné finanční situaci. Později dostával honorář Petr Kabeš, který vykonával funkci redaktora. Placeny byly také písáčky.¹⁶³

Tisk, distribuce a publikum

Autoři přinášeli své texty už rozmnožené na psacích strojích – zpočátku přinášel každý deset kopií, s novými členy junty se zvyšoval i počet vyráběných kopií. Další kopie potom pořizovaly opisovačky. Písáčky používaly k výrobě dalších čísel elektrický psací stroj. Přestože Dokoupilův slovník uvádí, že se k rozmnožování používal i xerox, podle Ivana Klímy používán nebyl.¹⁶⁴ Náklad nebyl vysoký, nejdříve jen 10 čísel, později 22-36 čísel.¹⁶⁵ Kromě oficiálně vydávaných čísel existovaly i neoficiální či polooficiální opisy. Dokonce vznikla i dílna Jiřího Müllera na Moravě nebo dílna v Jižních Čechách, ve kterých se vyráběly opisy samizdatových děl i samotného časopisu.¹⁶⁶

Vzhledem k malému počtu výtisku, časopis neměl ani nepotřeboval rozsáhlejší distribuční síť. Čísla ke čtenářům putovala přímo od členů junty. Časopis byl distribuován v Praze, někteří z členů junty pocházeli z Brna, takže vozili časopis i tam. Díky čtenářům se časopis dostával i do dalších měst. Jednou ročně byl určen člen junty, který vytvořil výbor z daného ročníku. Tyto výbory z časopisů byly posílány i do zahraničí Vilému Prečanovi, který je dále rozmnožoval. Mezi čtenáře patřili hlavně disidenti, méně už sympatizanti undergroundového hnutí. Ti považovali členy junty za autory, kteří jsou i přes zákaz publikování spíše oficiální.¹⁶⁷

---

¹⁶² Rozhovor s Ivanem Klímou, 29.4.2009

¹⁶³ Rozhovor s Ivanem Klímou, 29.4.2009

¹⁶⁴ Rozhovor s Ivanem Klímou, 29.4.2009

¹⁶⁵ Dokoupil 2002: 171.

¹⁶⁶ Rozhovor s Ivanem Klímou, 29.4.2009

¹⁶⁷ Rozhovor s Ivanem Klímou, 29.4.2009

Obsah a rubriky

Primárně se časopis *Obsah* zaměřoval na literaturu. Svým charakterem se blížil sborníku – sloužil k uveřejňování poezie a prózy nebo esejistických textů, která nemohla vycházet oficiálně. Kromě literatury se objevovaly i příspěvky z oblasti divadla, hudby a výtvarného umění. Nejčastěji používanými žánry byly kromě poezie a prózy eseje, statě, úvahy, fejetony, komentáře, studie, kritiky, glosy a recenze. Objevovaly se i rozhovory nebo ankety.

Tabulka č. 12 – Přehled rubrik časopisu *Obsah*

Název rubriky	Číslo a rok vydání
Více než 13 řádky o...	9/1984; 10/1984; 11/1984; 12/1984; 1/1985; 2/1985; 3/1985; 4/1985; 5/1985; 6/1985; 9/1985; 10/1985; 11/1985; 12/1985; 1/1986; 2/1986; 3/1986; 4/1986; 5/1986; 6/1986; 9/1986; 10/1986; 12/1986; 1/1987
Z katalogu čtenářských záznamů	4/1987; 5/1987; 6/1987; 11/1987; 1/1988; 2/1988; 3/1988; 4/1988; 5/1988; 6/1988; 8/1988; 10/1988; 11/1988; 12/1988; 1/1989; 2/1989; 3/1989; 4/1989; 5/1989; 6/1989;
Fejeton	všechna čísla
Literatura	2/1987; 3/1987
Výtvarné umění	2/1987
Hudba	2/1987; 3/1987
Film	3/1987
Divadlo	3/1987
Dokument	Dokument: 5/1987; 9/1988; 10/1988; 4/1989 Dokumenty doby: 2/1989
Příloha	9/1987; 12/1987; 1/1988; 2/1988; 3/1988

Rubriky se v časopise *Obsah* vyskytovaly spíše výjimečně. Kromě recenzních rubrik *Více než 13 řádky o...* a *Z Katalogu čtenářských záznamů* a *Fejeton* se rubriky objevovaly nepravidelně a často vyšly pouze jednou. Zvláště první ročníky vycházely bez jakéhokoli členění do rubrik.

Nejvíce prostoru bylo ponecháno **literatuře**. Jako první příspěvky v časopise byly obvykle otiskovány básně. Nejčastěji se objevovala poezie Miroslava Červenky, Petra Kabeše a Edy Kriseové. Svá díla na stránkách *Obsahu* otiskovali i Ivan Martin Jirous, Jiřina Hauková, Věra Jirousová, Iva Kotrlá, Zbyněk Hejda nebo Karel Pecka. Bohatě zastoupena byla i próza, nejčastěji v podání Egona Bondyho, Bohumila Hrabala, Ivana Klímy, Ivy Kotle, Edy Kriseové, Zdeňka Urbánka, Jana Trefulky nebo Zdeňka Rotrekla. Ve dvou číslech vyšla samostatná rubrika *Literatura* (2/1987; 3/1987), v následujících číslech ale byla zrušena.

Kromě českých autorů přinášel *Obsah* také díla literátů zahraničních, zvláště polských a ruských. Miroslav Červenka pod pseudonymem Otakar Č. Mokřý přeložil dílo Witolda Gombrowicze, Zbigniewa Herberta, Ryszarda Krynickiho a Czesława Miłosze. Viktora

Jerofejeva překládal František Kautman. Luboš Dobrovský se věnoval překladu Vasilije Aksjonova. Lumír Čivrný překládal španělskou poezii. Francouzskou poezii zastupoval například Jacques Prévert v překladu od Luboše Dobrovského.¹⁶⁸

Literatuře se věnovala i rubrika *Více než 13 řádky o...* a později *Z Katalogu čtenářských záznamů*. Obě rubriky vedla Iva Kotrlá, první ještě pod pseudonymem KO, druhou už podepisovala celým jménem. Formálně i tematicky jsou rubriky srovnatelné s rubrikou *Z Katalogu*, kterou Kotrlá psala pro samizdatové periodikum Host. Rubrika se zaměřovala na recenze knih vydávaných samizdatově i oficiálně. U každého titulu bylo uvedeno jméno a příjmení autora, název díla, vydavatelství, místo a rok vydání, náklad, počet stran, cena a – jednalo-li se o překlad – jméno překladatele. *Více než 13 řádky o...* vycházela do ledna 1987, poté ji nahradila prakticky totožná rubrika *Z katalogu čtenářských záznamů*. Recenzím a reflexi literatury se nevěnovaly pouze rubriky vedené Ivou Kotleou. Vedle otištěných děl se objevovaly eseje, kritiky, úvahy a recenze. Nejčastěji se pod literárně zaměřenými kritikami objevovalo jméno Milana Jungmanna, reflexí literatury se zabývali i Václav Havel, Milan Šimečka, Eva Kantůrková, Miroslav Červenka nebo Zdeněk Rotrekl.¹⁶⁹

Obsah se věnoval také **divadelní tvorbě**. Texty o teatrologii a konkrétních divadelních hrách otiskovali především literáti z redakčního okruhu časopisu O Divadle: Václav Havel, Milan Uhde, Sergej Machonin nebo Vlasta Chramostová. Samostatná rubrika věnovaná divadlu vyšla pouze jednou (3/1987) pod názvem *Divadlo*. Své zastoupení mělo i **výtvarné umění**, kterému byla jednou věnována rubrika *Výtvarné umění*. Na toto téma přispívali zejména Sergej Machonin a Jan Trefulka. Nebyla opomíjena ani **hudba**. Dvakrát jí byla věnována rubrika se stejnojmenným názvem – *Hudba* (2/1987; 3/1987).

Součástí Obsahu byly také rozhovory. Nikdy jim nebyla věnována ustálená rubrika. Objevovaly se jak rozhovory autorské, tak přejaté. Mezi ty autorské patřil například rozhovor s Miroslavem Zikmundem a Jiřím Hanzelkou, Pavlem Kohoutem, Jiřím Grušou, Otou Filipem. Autorsky se na rozhovorech podílela Eva Kantůrková nebo Ludvík Vaculík. Mezi přejaté rozhovory patřila diskuse s literátem Milovanem Djilasem, který byl otištěn v jugoslávském časopise NIN, nebo rozhovor s Adamem Michnikiem pod vedením Daniel Cohn-Benedit. U všech přejatých rozhovorů byl uveden zdroj.

Objevilo se i několik anket. Anketní rubrika se jmenovala „A co si o tom myslíte vy?“ První anketa (3/1985), jejíž autorkou byla Lenka Procházková, se ptala po vyřešení složité situace v dnešním světě. Na tuto otázku odpověděli Václav Havel, Karel Pecka, František

---

¹⁶⁸ Dokoupil 2002: 170.

¹⁶⁹ Dokoupil 2002: 170.

Pavlíček a Miroslav Červenka. V několika číslech anketa obsahovala otázku: „Co jste dělal a v co jste věřil, když vám bylo dvacet?“ Na tuto anketní otázku odpověděl Oldřich Kryštofek, Milan Uhde a dvě osoby – dle časopisu - oficiálně zaměstnané ve státních strukturách, které se podepsaly šiframi D.Z. a V.S. (4/1985), dále Ludvík Vaculík (9/1985).

Stálou součástí časopisu byla rubrika *Fejeton*, která zpravidla uzavírala časopis. Tato rubrika nebo alespoň útvar fejetonového žánru se objevil v každém čísle časopisu. Nejčastěji do rubriky přispíval Ludvík Vaculík, jeho texty uzavíraly téměř každé číslo Obsahu. Názvy Vaculíkových fejetonů se pokaždé měnily (Český zápor, V důchodu, Několik rad anglické vládě, Kopyrajt na život), avšak každé jaro se objevoval fejeton s názvem Jaro je tady, po letní vydavatelské přestávce zase vycházel Srpnový den. Druhým nejčastějším autorem fejetonů byl Ivan Kadlečík, který své texty nazýval slovensky – besednica. Do rubriky *Fejeton* také přispěli Milan Uhde, Eva Kantůrková, Jan Trefulka, Ondřej Vaculík nebo Hana Ponická.

Zvláště v posledních letech vydávání se objevovaly i příspěvky s politickými a společenskými tématy, přestože časopis měl být podle původního záměru apolitický. K zahraniční politice se vyjadřoval Josef Brock, k domácí Milan Hübl.¹⁷⁰ Několikrát vyšla rubrika *Dokument*, která přinesla např. Návrh stanov Moskevského hudebního nakladatelství, prohlášení Demokratického svazu SSSR, soupis zakázaných autorů v Československu, dopisy zakázaných autorů a členů disentů představitelům vlády atd. V šestém a osmém čísle roku 1988 vyšly texty pod názvem Komuniké, které informovaly o setkáních disidentů.

Několikrát vyšla také rubrika *Příloha*. Ta většinou obsahovala úvahy, eseje nebo statě, komentáře nebo politické či historické studie. V *Příloze* byly otištěny texty Jana Křena (Historické proměny češství a Úvodní slovo k diskuzi o pojetí českých dějin), J. Krejčího (Dialogická transcendence anebo globální genocida) a J. Mezníka (O české malosti a také velikosti).

Grafická podoba a inzerce

Časopis Obsah neměl hlouběji rozpracovanou grafickou podobu. Vzhledem k tomu, že se jednotlivé příspěvky pořizovaly na různých psacích strojích a papírech, měl Obsah velmi nejednotnou grafickou úpravu. Protože v časopise ve většině případů chyběly rubriky, neměl obsah čísla graficky oddělené názvy rubrik. Rubriky nebyly oddělovány ani v textu.

---

¹⁷⁰ Dokoupil 2002: 171.

V časopise Obsah vycházely fotografie nebo kresby jen ojediněle, ve všech případech převzaté. Časopis neužíval žádnou formu grafické inzerce.

5.7 Vývoj vybraných časopisů po roce 1989

Časopis Vokno vycházel dále i po revoluci 1989. Mezi lety 1989 – 1995 vyšlo patnáct čísel. Tematické zaměření časopisu - na jinou kulturu - zůstalo stejné i v porevoluční době. Vydávání časopisu bylo zastaveno v roce 1995 z ekonomických důvodů.¹⁷¹

Vydávání časopisu Revolver Revue nebylo pozastaveno ani po roce 1989, časopis vychází dodnes. V letech 1990 – 1993 byl šéfredaktorem Jáchym Topol, jeho funkci převzala od 23. čísla (1993) Terezie Pokorná. Na postech redaktorů se vystřídali Alena Bláhová, Martin Hála, Eva Klimentová, Viktor Karlík, Michael Špirit, Dana Marková. Od 31. čísla (1996) spolupracuje s redakcí Dušan Straňák jako grafik a Robert Portel jako fotograf. Číslo 14 – 20 (1990 – 1992) vydalo Nezávislé tiskové středisko.¹⁷² Od 21. čísla (1993) časopis vydává Sdružení na podporu vydávání časopisů.¹⁷³

Autoři periodika O divadle měli zájem pokračovat v jeho vydávání i po roce 1989. Jeho vedením byl pověřen Přemysl Rut. V roce 1990 se podařilo vydat sborník s názvem O divadle 1, který byl výběrem z předchozích samizdatových čísel. Přípravované O divadle 2 už mělo přinést nové příspěvky. Většina redaktorů ale měla i další povinnosti – Václav Havel se stal prezidentem, Milan Uhde ministrem kultury, Karel Kraus obnovil Divadlo za branou, Zdeněk Urbánek se stal rektorem AMU a Vlasta Chramostová znovu začala hrát – a z toho důvodu se už druhé číslo nepodařilo dokončit.¹⁷⁴

Vydávání časopisu Host pokračuje podobně jako u Revolver Revue i po roce 1989. Do roku 1992 časopis stále vedl Dušan Skála, čísla vydaná v roce 1993 a první číslo roku 1994 vedl Igor Fic. Poté se o šéfredaktorství dělil Igor Fic s Miroslavem Balaštíkem. Od pátého čísla roku 1995 se šéfredaktorem stává Miroslav Balaštík.¹⁷⁵ Od roku 1995 na vydávání časopisu dohlíží Spolek přátel časopisu Host. Do roku 1995 si Host udržel charakter sborníku, který měl v době samizdatu. Po nástupu Miroslava Balaštíka se ale koncepce změnila. „Většina dříve publikovaných studií už byla knižně vydána, takže už nebyl důvod je otiskovat v Hostu. Stáli jsme před jakousi křižovatkou, jak dál ten časopis dělat. Jestli ho tedy držet na periodicitě s vydáváním pětkrát ročně a být opravdu sborníkem, nebo z něho udělat skutečnou revui, která bude vycházet často, kde už nebudou rozsáhlé teoretické studie, kde ale bude více

---

¹⁷¹ Rozhovor s Františkem Stárkem, 11.4.2009

¹⁷² Výjimkou je číslo 19, které vydal časopis Respekt. (Dokoupil 2002: 200)

¹⁷³ Dokoupil 2002: 200.

¹⁷⁴ Rozhovor s Přemyslem Rutem, 14.4.2009

¹⁷⁵ Dokoupil 2002:131.

aktuálních rubrik, jako jsou fejetony, rozhovory. Rozhodli jsme se jít cestou větší aktuálnosti.“¹⁷⁶

Po revoluci pokračovalo i vydávání časopisu Kritický sborník, časopis si uchoval tematické zaměření. Od roku 1990 začal časopis vycházet s podtitulem Revue pro literaturu, umění a filosofii. Jeho vydavatelé se často měnili – do roku 1992 jím bylo Vydavatelství a nakladatelství Lidových novin, od roku 1992 Klub Obratník. Klub Obratník do konce roku 1993 při vydávání spolupracoval se Společností pro Literární noviny, mezi lety 1993-1994 s nakladatelstvím Vesmír. Od roku 1995 časopis vydává Sdružení na podporu pro vydávání časopisů. Do roku 1993 byl vedoucím redaktorem a editorem Jan Lopatka, tuto funkci po jeho smrti převzal Karel Palek.¹⁷⁷

Časopis Obsah vycházel pouze do konce roku 1989, poté bylo jeho vydávání zastaveno. „Nemělo už smysl ve vydávání pokračovat. Texty, kvůli kterým časopis vznikl, jsme mohli začít vydávat oficiálně. Někteří z nás se vrátili k práci v Literárních novinách.“¹⁷⁸

---

176 Rozhovor s Miroslavem Balašíkem, 1.12.2008

177 Dokoupil 2002: 93.

178 Rozhovor s Ivanem Klímou, 29.4.2009

6. Komparativní část¹⁷⁹

6.1 Srovnání titulů z hlediska obsahu

Vybraná periodika mají několik společných obsahových rysů – všechny časopisy se zabývaly uměním a kulturou. Stejně tak se všechny primárně zaměřovaly na kulturu undergroundu a samizdatu. Dalším společným rysem byla tendence zabývat se děním v politice, občanské společnosti a občanských hnutích jako Charta 77 nebo VONS. Tuto tendenci neměl pouze časopis O divadle.

Z hlediska obsahu lze časopisy rozdělit do dvou základních skupin – na časopisy monotematické a na periodika zabývající se více uměleckými žánry. Jediným monotematickým časopisem bylo periodikum O divadle, které se zabývalo pouze teatrologií. Ostatní časopisy spadají do kategorie periodik, která se věnovala více žánrům.

Přestože multižánrová periodika se většinou zabývala všemi uměleckými směry, některé byly pro časopis klíčové, jiné spíše okrajové. Vokno věnovalo zvláštní pozornost hudbě, literatuře a happeningu, v Revolver Revue hrála hlavní roli literatura a výtvarné umění. Kritický sborník se věnoval všem oblastem umění, velkou roli hrála literatura a filozofie. Host se zaměřoval především na literaturu, stejně jako periodikum Obsah.

Časopisy se také lišily mírou obecnosti příspěvků a používanými žánry. Ty, které měly spíše charakter sborníků (Kritický sborník, Host, O divadle, Obsah) uveřejňovaly více teoretických a obecných statí a esejí. Zvláště Kritický sborník obsahoval hodně rozsáhlých recenzí. Časopisy inklinující spíše k revue (Vokno, Revolver Revue) obsahovaly více aktuálních zpráv a krátkých příspěvků týkajících se konkrétních událostí. Od tohoto faktu se odvíjel i výběr žánrů – Kritický sborník, Obsah Host a O divadle uveřejňovaly především statě, kritiky, eseje, recenze a polemiku. Ve Vokně a Revolver Revue se zase často objevovaly zprávy, glosy, fejetony nebo reportáže.

Periodika se od sebe odlišovala také tím, zda otiskovala literaturu, hudební texty nebo divadelní hry. Periodikum O divadle původní texty neotiskovalo a skládalo se téměř výhradně ze článků napsaných přímo pro dané číslo. Ani v Kritickém sborníku nebyl věnován prostor pro původní literaturu, časopis se zabýval pouze reflexí. V časopisech Host, Obsah, Vokno a Revolver Revue se objevovaly otištěné literární, hudební nebo divadelní texty. Byly však prokládány i jinými příspěvky.

Časopisy byly rozdílné i z pohledu užívání rubrik. Zatímco např. časopis O divadle měl už od prvního čísla pevnou a téměř neměnnou skladbu rubrik, periodikum Host nemělo

---

¹⁷⁹ Údaje použité v komparativní části jsou čerpány z deskriptivní části práce.

téměř žádné pravidelné rubriky. Rubriky v ostatních časopisech prošly vývojem, kdy začínaly na malém počtu rubrik a končily bohatě rozčleněné na tematické celky. Časopis *Obsah* používal velmi málo rubrik, které byly značně nestálé. Výjimkou byly pouze rubriky *Z Katalogu čtenářských záznamů* a *Fejeton*, které se objevovaly pravidelně po většinu let vydávání.

Velké rozdíly lze najít v grafickém zpracování jednotlivých časopisů. Kritický sborník, *Obsah* a časopis *O divadle* neobsahovaly téměř žádné fotografie, malby nebo grafiku. Ani výtvarnému zpracování rubrik, obsahu nebo nadpisů nebyla věnována zvláštní pozornost. Na druhé straně *Revolver Revue* a *Vokno* uveřejňovaly fotografie často. Sloužily jako doprovod k článkům nebo měly samy o sobě publicistickou hodnotu. *RR* i *Vokno* měly také zajímavě graficky zpracované rubriky, výtvarnou úpravu měla i inzerce. Na pomezí stojí periodikum *Host*. V něm byly poměrně často uveřejňovány fotografie nebo malby. Grafické zpracování rubrik ale bylo slabé.

6.2 Srovnání titulů z formálního hlediska

Základní charakteristiky

Mezi základní srovnatelné charakteristiky patří formát a místo vydávání. V těchto ohledech se od sebe časopisy téměř nelišily. Všechny vycházely ve formátu A4. Kritický sborník, O divadle, Revolver Revue, Vokno a Obsah byly vydávány v Praze, pouze časopis Host vycházel v Brně.

Tabulka č. 13 – Porovnání bibliografických údajů jednotlivých titulů

Název časopisu	Místo vydávání	Formát	Způsob rozmnožování do roku 1989	Náklad do roku 1989 (kusů)	Doba vydávání	Frekvence vydávání do roku 1989 (ročně)	Počet vydaných čísel do roku 1989
Vokno	Praha	A4	ormig, cyklostyl	až 500	1979/1995	1x – 3x	15
Revolver Revue	Praha	A4	cyklostyl	až 500	1985/stále vychází	2x – 3x	13
O divadle	Praha	A4	xerox	až 300	1986/1990	1x – 2x	5
Host	Brno	A4	cyklostyl, xerox	až 300	1985/stále vychází	1x	5
Kritický sborník	Praha	A4	psací stroj, xerox	až 400	1981/stále vychází	3x – 4x	35
Obsah	Praha	A4	psací stroj	až 36	1981/1989	10x – 11x	91

Doba a frekvence vydávání

Časopisy se výrazně liší ve formálních aspektech vydávání jako je doba vydávání a jeho frekvence. Nejdéle vydávaných periodikem bylo Vokno, které začalo vycházet už v roce 1979 a na samizdatovém trhu se tak pohybovalo v průběhu deseti let. Od roku 1981 vycházely časopisy Obsah a Kritický sborník. Pět let na samizdatovém trhu vycházely časopisy založené roku 1985 – Host a Revolver Revue. Z vybraných časopisů vycházelo nejkratší dobu periodikum O divadle, jehož první číslo vyšlo roku 1986.

Jedním z nejvýraznějších rozlišovacích prvků časopisu byla jejich periodicitu. Poměrně častou periodicitu měly časopisy, které se zaměřovaly mimo jiné i na aktuální politické a kulturní dění, jako bylo Vokno a Revolver Revue. Vokno vycházelo nejčastěji dvakrát až třikrát ročně, ojediněle pouze jednou za rok. Revolver Revue vycházelo buď dvakrát, nebo třikrát ročně. Nejvyšší frekvenci vydávání měl časopis Obsah, u kterého zpravidla vycházelo deset čísel ročně, jednou dokonce jedenáct. Vysokou periodicitu měl i

Kritický sborník, jehož autoři vydávali čtyři nebo tři čísla ročně. Naproti tomu měly nejnižší periodicitu časopisy Host a O divadle, které vycházely pouze jednou za rok.¹⁸⁰

Od frekvence a doby vydávání se také odvíjel počet čísel vydaných do roku 1989. Nejméně vydaných čísel měl časopis Host – tři standardní čísla a jedno dvojčíslo. Podobně na tom bylo periodikum O divadle se svými pěti vydáními. Srovnatelný počet čísel mělo Vokno a Revolver Revue – Vokno patnáct, Revolver Revue dvanáct. Tento skoro stejný počet může být zarážející, je-li uvažena podobná periodicitu a pětiletý náskok Vokna ve fungování. Tato nesrovnalost je způsobena pauzou ve vydávání Vokna mezi lety 1981 a 1985 kvůli zatčení redaktorů. Nejvíce čísel měl Kritický sborník a Obsah. Kritického sborníku vyšlo do konce roku 1989 pětatřicet čísel. Autoři Obsahu vydali jedenadvadesát čísel.

Způsob rozmnožování a výše nákladu

Tisk byl pro samizdatové časopisy bez rozdílu vždy velkým problémem. Rozmnožování na psacím stroji pomocí průklepových listů bylo pracné a zdlouhavé, navíc neumožňovalo výrobu velkého množství kopií. Vlastnit rozmnožovací přístroj jako cyklostyl nebo xerox nebylo povolené – těžké bylo takový stroj nejen získat, ale i ukrývat. Přístup do tiskáren neměli tvůrci časopisů vůbec. Všechny tituly tedy byly omezeny jak množstvím, tak kvalitou kopií. Kromě psacích strojů se používaly tři přístroje na rozmnožování textu – ormig, cyklostyl a xerox.

Způsob rozmnožování záležel do jisté míry na době, v níž časopis vycházel. Na začátku osmdesátých let neměli tvůrci tak dobrý přístup ke xeroxu nebo cyklostylu. První čísla Vokna se rozmnožovala na ormigu. Autoři Vokna později získali cyklostyl, který se používal od sedmého čísla. Rozmnožování prvních čísel Kritického sborníku se provádělo dokonce pouze pomocí psacích strojů a průklepových papírů. Kritický sborník se v druhé fázi rozmnožoval na xeroxu. Redakce později vzniklých časopisů Revolver Revue a Host začínaly s rozmnožováním rovnou pomocí cyklostylu, Host později pomocí xeroxu. Nejmladší z časopisů – O divadle – měl od začátku k dispozici xerox. Výjimkou byl časopis Obsah, který byl i ke konci osmdesátých let rozmnožován stále pomocí psacích strojů a průklepových papírů. Modernější techniku nebylo možné využít kvůli zavedenému systému rozmnožování, kdy každý z autorů dodal potřebný počet kopií sám.

---

¹⁸⁰ S výjimkou roku 1987, kdy časopis O divadle vyšel dvakrát.

Přístup k rozmnožovací technice určoval také výši nákladu. Čím modernější byla technika, tím více čísel mohli autoři vyrobit. Zatímco prvních pět čísel Vokna rozmnožovaných na ormigu vyšlo pouze v nákladu 100 čísel, další čísla vyrobená na cyklostylu už měla 500 kopií. To byl také nejvyšší náklad, jakého samizdatové časopisy dosahovaly. Stejný počet výtisku už měl jenom časopis Revolver Revue ke konci svého vydávání. Naopak v nejméně kopiích vycházel časopis Obsah. Zpočátku bývalo vyrobeno jen jedenáct kopií, v druhé fázi 22, nejvíce však 36 kopií. Nejvyšší náklad časopisu O divadle byl 300 kusů, stejně jako u periodika Host. Časopis Kritický sborník začínal na nákladu 150 – 200 kusů, poslední čísla se tiskla v množství až 400 kusů.

Systém redakční práce

Kromě časopisu Obsah pracovaly redakce sledovaných samizdatových periodik podobným způsobem. Redakční okruhy byly spíše užší, aby se zamezilo nežádoucí pozornosti StB. Redakční rady se scházely na různých místech a schůzky se domlouvaly operativně. Příležitostně měly redakce své stálé místo – např. redaktoři Revolver Revue si mohli díky pomoci ze zahraničí platit ateliér v Praze, kde pracovali. Prvních šest čísel časopisu Vokno zase vznikalo v undergroundové komunitě na Nové Vísce. Většinou se však redakční rady scházely v bytech svých členů nebo na dalších místech. Redaktoři časopisů většinou vytvářeli i předběžný plán čísla. Schůzky s externími redaktory probíhaly většinou na osobní úrovni. Z konspirativních důvodů autoři často nepoužívali telefon ani poštu.

Zvláštním případem byl časopis Obsah, který striktně dodržoval charakter neredigovaného sborníku. Časopis neměl redakční radu, nekonal se žádné schůzky. Nepřipravoval se ani předběžný plán čísla. Autoři se setkávali pouze před vydáním časopisu a přinášeli s sebou už rozmnožené příspěvky. Ty neprocházely žádným schvalováním ani editací.

Způsob distribuce a publikum

Distribuce samizdatových periodik probíhala vždy na osobní úrovni směrem od autorů časopisu k okruhům jejich známých. Rozvětvení čtenářské a tím pádem i distributorské sítě záviselo na výši nákladu. Časopis Obsah, který nedosahoval ani nákladu čtyřiceti čísel rozpracovanou distribuční sítí nepotřeboval. Výtisky se pohybovaly výhradně v okolí autorů časopisu. Na druhé straně Vokno se svými 500 výtisky mělo silně rozvětvenou síť distributorů. Autoři měli spojku v každém větším městě, na ni se potom vázala skupina

čtenářů. Podobným způsobem fungoval i časopis Revolver Revue. Zvláštní síť distribuce měl časopis O divadle, který byl kvůli svému odbornému zaměření nabízen ve stejně orientovaných institucích.

Charakter samizdatových periodik a způsob jejich distribuce předurčoval i jejich čtenáře. Zjednodušeně řečeno čtenáři těchto časopisů byli lidé, kteří měli možnost se k nim dostat. To předpokládalo určité zapojení v aktivitách disentu, undergroundu, samizdatu nebo neoficiální kultuře. Velkou skupinu čtenářů tvořili disidenti nebo zakázaní autoři – zvláště u časopisů Obsah, O divadle nebo Kritický sborník. Početnou skupinou byli také sympatizanti undergroundového hnutí – ti četli především časopis Vokno, ale také Revolver Revue. Zvláštní skupinu čtenářů měl časopis O divadle. Jeho monotematické odborné zaměření zajímalo především osoby angažované v divadle

Vydávání po roce 1989

Po revoluci v roce 1989 mělo pokračovat vydávání všech studovaných časopisů s výjimkou Obsahu. Ten se autoři rozhodli dále nevydávat. I přes záměr pokračovat ve vydávání skončilo v roce 1990 periodikum O divadle. Časopis Vokno vycházel do roku 1995, poté bylo jeho vydávání z ekonomických důvodů zastaveno. Ostatní časopisy – Kritický sborník, Revolver Revue a Host – stále vycházejí.

7. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo popsat vybrané samizdatové časopisy a vzájemně je porovnat. Zároveň si kladla za cíl alespoň zčásti popsat situaci na „trhu“ se samizdatovými periodiky v posledním desetiletí socialismu.

Deskripce přinesla ucelené informace o obsahu, formálních aspektech časopisů a také systému redakční práce. Přiblížit průběh redakční práce se mi podařilo hlavně díky rozhovorům s vydavateli a této části práce přikládám velkou důležitost. Tyto informace zcela závisí na paměti redaktorů a je možné, že později už se je nepodaří získat. Bohužel právě tato část práce doznala nedostatky, protože se mi nepodařilo získat rozhovor s některým z redaktorů časopisu Host.

V komparativní části jsem se zaměřila na porovnání časopisů ze dvou základních hledisek – obsahového a formálního. Časopisy se mezi sebou výrazně lišily v obou těchto směrech. Mezi sedmi vybranými periodiky se nacházely časopisy sborníkového ale i revuálního typu. Stejně tak se zde našly časopisy pečlivě redigované se sjednocenou grafickou úpravou, na druhé straně stála periodika naprosto neredigovaná a graficky neucelená. Objevily se časopisy monotematické nebo zaměřené na více uměleckých směrů.

Tato bakalářská práce volně navazuje na klauzurní práci Petra Kužela, která se věnovala vývoji samizdatových časopisů v předcházejícím desetiletí. Může tak přispět k důkladnějšímu zmapování prostoru samizdatové publicistiky. Spolu s prací Petra Kužela může přinést komplexní přehled o tom, jak vypadalo vydávání samizdatových časopisů v posledních dvou dekadách socialismu.

8. Použité prameny a literatura

Seznam použité literatury:

- Alan, Josef – et al. 2001. *Alternativní kultura: příběh české společnosti 1945-1989*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Bělina, Pavel - et al. 1992. *Dějiny zemí koruny české* Bd. II. Praha: Paseka.
- Burian, Václav - et al. 1991. *Česká a slovenská literatura v exilu a samizdatu*. Olomouc: Hanácké noviny.
- Disman, Miroslav. 2000. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum.
- Dokoupil, Blahoslav – et al. 2002. *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů. 1945-2000*. Brno: Host.
- Formanová, Lucie – Gruntorád, Jiří – Pribáň, Michal. 1999. *Exilová periodika: katalog periodik českého a slovenského exilu a krajanských tisků vydávaných po roce 1945*. Praha: Ježek.
- Gabrielová, Bronislava. 2003. *Kapitoly z dějin brněnských časopisů*. Brno: Georgetown.
- Hamanová, Růžena. 1992. *Katalog k výstavě nezávislé literatury v samizdatu a exilu v letech 1948-1989 : V.Z.D.O.R.*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny.
- Hanáková, Jitka. 1997. *Edice českého samizdatu 1972-1991*. Praha: Národní knihovna ČR.
- Harna, Josef - et al. 1992. *České a československé dějiny* Bd. III. Praha: Fortuna.
- Harna, Josef - Fišer, Rudolf. 1998. *Dějiny českých zemí* Bd. II. *Od poloviny 18. století do vzniku České republiky*. Praha: Fortuna.
- Hendl, Jan. 1999. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum. 1999.
- Janoušek, Pavel – et al. 2008. *Dějiny české literatury 1945-1989*. Bd. IV. *1969 - 1989*. Praha: Academia.
- Kužel, Petr. 2005. *Česká samizdatová periodika v letech 1968-1979*. Brno. Masarykova univerzita.
- Kraus, Karel – et. al. 1990. *O divadle I – sborník 1986-1989*. Praha: Lidové noviny.
- Lindaur, Vojtěch – Konrád, Ondřej. 2001. *Bigbít*. Praha: Torst.
- Machovec, Martin. 2008. *Pohledy zevnitř : česká undergroundová kultura ve svědectvích, dokumentech a interpretacích*. Praha: Pistorius & Olšanská.
- Osvaldová, Barbora – Halada, Jan. 2002. *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. Praha: Libri.
- Otáhal, Milan. 1994. *Opozice, moc a společnost 1969-1989: příspěvek k dějinám "normalizace"*. Praha : Maxdorf.

Pilař, Martin. 1999. *Underground : kapitoly o českém literárním undergroundu*. Brno: Host.

Poláček, Jiří – et al. 2000. *Průhledy do české literatury 20. století*. Brno: Cerm.

Posset, Johanna. 1991. *Česká samizdatová periodika 1968-1989*. Brno: Továrna na sítotisk.

Silverman, David. 2005. *Ako robiť kvalitatívny výskum: praktická príručka*. Bratislava: Ikar.

Tomášek, Dušan. 1994. *Pozor, cenzurováno!, aneb, Ze života soudružky cenzury*. Praha: MV ČR.

Seznam použitých elektronických zdrojů:

www.vons.cz

www.cunas.cz

www.revolverrevue.cz

Revolver Revue. <http://www.revolverrevue.cz/historie> (16. 3. 2009).

Růžková, Jana. (Nedatováno): *Vokno* [online]. <http://vokno.cunas.cz/default.htm> (13.2.2009)

Růžková, Jana. (Nedatováno): *Bibliografie časopisu Vokno* [online].

<http://vokno.cunas.cz/default.htm> (13.2.2009)

LexData. Zákon o některých opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných sdělovacích prostředků. [online].

http://www.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/c12571cc00341df1c12566af007f1a09/c12571cc00341df1c12566d400723430?OpenDocument (26.4.2009)

Seznam použitých pramenů:

Časopis *Vokno* – č. 1 (1979) – č. 15 (1989) /s výjimkou 6. čísla/

Časopis *Revolver Revue* – č. 1 (1985) – č. 13 (1989)

Časopis *O divadle* – č. 1 (1986) – č. 5 (1989)

Časopis *Host* – č. 1 (1985) – č. 4 (1989)

Časopis *Kritický sborník* – č. 1 (1981) – č. 35 (1989)

Časopis *Obsah* – č. 1 (1981) – č. 10 (1986); č. 12 (1986) – č. 8 (1989)

Ostatní použité zdroje:

Rozhovor se stávajícím šéfredaktorem časopisu *Host* Miroslavem Balašíkem (ze dne 1.12.2008)

Rozhovor se zakladatelem časopisu *Vokno* Františkem Stárkem (ze dne 11.4.2009)

Rozhovor s redaktorem časopisu *O divadle* Přemyslem Rutem (14.4.2009)

Rozhovor s redaktorem časopisu Revolver Revue Ivanem Lamperem (ze dne 24.4.2009)

Rozhovor s redaktorem časopisu Kritický sborník Karlem Palkem (27.4.2009)

Rozhovor s redaktorem časopisu Obsah Ivanem Klímou (28.4.2009)

E-mailová komunikace s tajemnicí časopisu O divadle Annou Freimanovou (ze dne 22.4.2009)

9. Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Přehled vydaných čísel časopisu Vokno

Tabulka č. 2 – Přehled rubrik časopisu Vokno

Tabulka č. 3 – Přehled vydaných čísel časopisu Revolver Revue

Tabulka č. 4 – Přehled rubrik časopisu Revolver Revue

Tabulka č. 5 – Přehled vydaných čísel časopisu O divadle

Tabulka č. 6 – Přehled rubrik časopisu O divadle

Tabulka č. 7 – Přehled vydaných čísel časopisu Host

Tabulka č. 8 – Přehled rubrik časopisu Host

Tabulka č. 9 – Přehled vydaných čísel časopisu Kritický sborník

Tabulka č. 10 – Přehled rubrik časopisu Kritický sborník

Tabulka č. 11 – Přehled vydaných čísel časopisu Obsah

Tabulka č. 12 – Přehled rubrik časopisu Obsah

Tabulka č. 13 – Porovnání bibliografických údajů jednotlivých titulů

10. Rejstřík jmen a názvů

Rejstřík

A

Acta incognitorum	16
Achmatova Anna	34
Akord	16
Aksjonov Vasilij	66
Aktual	16
Alef	58
Alternativa	16
Amalgam	51
Ambrož Bohumil	50
Antošová Svatava	22
Arendt Hannah	34
Atomová mihule	25

B

Balaščík Miroslav	7, 69
Bálek Zdeněk	20
Bauman Václav	34
Bělohradský Václav	59
Beru všechno	25
Bezděk Jiří	44
Bláhová Alena	69
Blatný Ivan	49, 50
Bluesberry	51
Bondy Egon	16, 20, 21, 22, 23, 26, 27, 34, 65
Borges Jorge-Louis	59
Borková Hana	39
Brabenec Vratislav	26
Brandys Kazimierz	34
Brock Josef	67
Brodská Zdeňka	58
Bukowski Charles	27, 34
Bzenecký Otík	50

C

Cage John	49
Céline Louis-Ferdinand	34

Cibulka Petr	47, 50, 51
Cihla	8
Cohn-Benedict Daniel	66
Copeau Jacques	43

Č

Čábela Josef	47
Černá Jana	34
Černý Jindřich	38, 39
Červenka Miroslav	58, 63, 65, 66, 67
Česká expedice	15, 58
Čílová Jiřina	55
Čívrný Lumír	66

D

DG 307	14, 16, 25
Dialog	16
Dialogy	16
Djilas Milovan	66
Dlask	8
Doba	16
Dobrovský Luboš	53, 63, 66
Dolmen	16
Domino	16
Doutník	16
Drožd' Lubomír	20, 21
Druhá strana	16
Duch a život	58
Duševní hrob	51
Dvořáková Věra	38, 44

E

Edice Bítov	8
Edice Expedice	15, 58
Edice Kritického sborníku	58
Edice pro více	37
Elektrobus	51
Emmanuel Pierre	55

F

F.O.K.	51
Fiala Rudolf.....	50
Fic Igor.....	47, 69
Fidelius Petr.....	58
Filip Ota	66
Fischerová Daniela	43
Forman Miloš	13
Freimanová Anna	6, 7, 38, 39, 40, 44
Freud Sigmund	50
Frind Martin	20, 21
Fromm Erich	58

G

Gambra.....	16
Goldflam Arnošt	39
Gombrowicz Witold.....	65
Gorbačov Michail	11
Gruntorád Jiří	21
Gruša Jiří.....	66

H

Hála Martin	69
Hanzelka Jiří.....	66
Hauková Jiřina	65
Havel Václav .. 6, 12, 13, 15, 27, 34, 35, 38, 40, 43, 44, 50, 58, 66, 69	
Havelka Karel.....	20, 21, 26
Havlová Olga.....	38, 40
Hejda Zbyněk.....	65
Hejdánek Ladislav.....	42, 58
Herbert Zbigniew.....	65
Historické sborníky 1978-1987.....	59
Hlupý Marek.....	30
Holý Jiří.....	54
Hopkins Jerry	49, 50
Horizont.....	16
Hořec Jaromír	15
Host 5, 6, 16, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 66, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 81, 88, 90	

Host do domu	46, 48
Hrabal Bohumil	65
Hradilek Ludvík.....	30
Hric Jan.....	20
Hübl Milan.....	58, 67
Husák Gustáv	11, 12
Huxley Aldous	49
Hvízdala Karel.....	59
Hýbek Michal	20

Ch

Chadima Mikoláš.....	21, 50
Chalupecké Jindřich	58
Charta 77.....	11, 15, 27, 32, 40, 71
Chatrný Dalibor	50
Chramostová Vlasta	15, 38, 44, 45, 63, 66, 69, 90

I

Informace o církvi	16, 58
Informace o Chartě 77	58

J

Janouch František.....	40
Jazzová sekce	50
Jazz-stop.....	16
Jednou nohou	27, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 59, 90
Jerofejev Viktor	66
Jerofejev Viktora	66
Jim Čert	51
Jirous Ivan Martin 15, 19, 20, 21, 26, 27, 34, 36, 59, 65	
Jirousová Věra	26, 65
Joyce James.....	50
Jungiana	58
Jungmann Milan.....	63, 66

K

Kabeš Petr	63, 64, 65
Kadlec Libor.....	49, 50
Kadlečík Ivan	67
Kantůrková Eva	58, 63, 66, 67

Karásek Sváťa	16
Karlík Viktor	30, 69
Kautman František	52, 53, 55, 58, 63, 66
Kde domov můj	15
Kilhets	51
Klíma Ivan	6, 63, 64, 65
Klíma Ladislav	50
Kliment Alexandr	63
Klimentová Eva	69
Knížák Milan	16, 26
Knihnice Vokna	23, 27
Koch Milan	27
Komárková Božena	51, 59
Komentáře	59
Königsmark Václav	38, 39
Kontinuita	16
Kostúr Jiří	19, 20, 21, 26
Kotrlá Iva	49, 50, 63, 65, 66
Kouhout Pavel	66
Kovalčuk Josef	39
Král Karel	38, 39
Krallová Hana	34
Krameriova expedice	15
Kratochvíl Jiří	38
Kraus Karel	38, 39, 40, 42, 58, 69
Krejča Otomar	38, 39, 42
Krejča Otomar ml.	38, 39
Kremlička Vít	34
Krchovský J.H.	26
Kriseová Eda	63, 65
Kritický sborník 5, 6, 16, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 79, 80, 81, 88, 90	
Krynicky Ryszard	65
Kryštofek Oldřich	67
Křen Jan	67
Křesťanské obzory	16
Kuchyňka Karel	34
Kundera Milan	13
Kusý Miroslav	63
Kvart	15

L

Lamper Ivan	6, 29, 30, 31, 32
Landgrebe Ludwig	42
Lašák Pavel	21
Laurenčík Vendelín	21
Lázeňský Host	16
Lesík Hajdovský	51
Lettre International	37
Limonov Eduard	34
Liška Tomáš	58
Lopatka Jan	53, 58, 70
Lovercraft Howard Phillips	34

M

Machonin Sergej	38, 39, 59, 63, 66
Maňas Dalibor	47
Mandelštam Osip	58
Mandelštamová Naděžda	8
Manželé	51
Marák Jaroslav	50
Marčenko Anatolij	34
Marková Dana	69
Marks Luděk	21, 22, 26
Mašurkovské podzemné	16
Mazáčová Barbora	39
Menetekel	16
Merta Vladimír	50
Michnik Adam	66
Mikeš Petr	15
Milosz Czesław	65
Mlejnek Josef	47
Mokrejš Antonín	44
Morisson Jim	48, 49, 58
Most	5, 88
Mozková mrtvice	37, 58
Müller Jiří	64

N

Němec David	26
Neubaer Zdeněk	58

NIN	66
Nové cesty myšlení.....	15

O

O divadle ... 5, 6, 16, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 59, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 88, 90, 91	
Občanské fórum	12
Obsah	5, 6, 16, 61, 63, 67, 70, 71, 72, 73, 74, 75
Oikoumene	58
Ortega y Gasset José	43
Oslzlý Petr.....	39

P

Pako.....	16
Palek Karel.....	6, 7, 53, 55, 70
Palivec Josef	49, 50
Palouč Martin	35
Paraf	59
Paternoster.....	27
Patočka Jan.....	12, 58
Pavlíček František.....	38, 44, 67
Pecka Karel	44, 63, 65, 66
Pechar Jiří	54, 58
Petlice	15, 61
Petráček Zbyněk	30
Pinter Harold	44
Pistorius Luboš	38
Pistorius Vladimír	15
Pithart Petr	58
Placák Petr.....	27, 34
Plíšková Naděžda.....	34
Pojkar Jan	58
Pojkar Vilém	39, 59
Pokorná Terezie.....	69
Pokorný Jindřich	52, 53
Poláková Jolana	42
Ponická Hana.....	63, 67
Popelnice.....	58
Portel Robert.....	69
Pound Ezra	50
Prameny	15, 58

Prášek Robert.....	26
Pravda Břetislav	26
Pražské komunikace.....	59
Prečan Vilém	56, 64
Prévert Jacques	66
Procházková Lenka.....	66
Prostor	16
Přátelé.....	58
Psí vojáci.....	25, 26, 51
Punk maglajz	16
Punk šrot	16

R

Racek Ilja	44
Reflexe	16, 59
Reichel Tomáš	47
Rejchrt Miloš	53
Relaxace	51
Renega	58
Res publica	16
Revolver Revue 5, 6, 16, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 45, 59, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 79, 80, 81, 88, 90	
Revue 88	16
Reynek Bohuslav	26
Ricoeur Paul	43
Rilke Reiner Maria	58
Rock Scene	16
Rolečková Anna.....	49
Rolek Jan	54, 58
Rotrekl Zdeněk	50, 63, 65, 66
Roubínek Otakar	39
Rousset Jean	43
Rozhovory 36	8
RR editions	37
Rudolf Pavel	50
Rupnik Jacques.....	30
Rut Přemysl	6, 38, 39, 40, 69
Růžička Ladislav.....	26

S

Sado-maso.....	16
Salisburský výběr.....	59
Satyr	16
Savickij Dmitrij.....	34
Seifert Jaroslav	58, 59
Sellenave Daniele	43
Sen noci svatojánské band	16
Severa Karel.....	58
Severomoravská revue.....	16
Singer Isaac Bashevis.....	34
Skála Dušan	46, 47, 69
Skalický Miroslav	21
Skalník Joska.....	30, 31
Skálová Jitka	47
Sklepník	16
Slavík Otakar.....	26
Slavotínek Jan.....	47
Slovo.....	16
Sociologický obzor.....	16
Solženicyn Alexander.....	8
Sontag Susan	34
Soukup Karel	26
Soukupová Jana.....	47, 50, 51
Stankovičová Olga	35
Stárek František.....	6, 19, 20, 21, 22, 23, 24
Stárková Marcela.....	21
Staroplzenecký atašé.....	16
Stehlík.....	51
Steklík Jan	50
Stoppard Tom.....	40
Straňák Dušan	69
Střední Evropa	59
Studio RR	37
Sugerman Daniel	50
Sugerman David	49
Suchý Jiří.....	44
Sursum	59
Světly Jaroslav	49
Svíce	58
Sýkora Pavel	49

Š

Šabata Jan	51
Šetlík Jiří	59
Ševčík Petr.....	50
Šimečka Milan	63, 66
Šimsa Jan.....	51, 58, 59
Škvorecký Josef	13, 49, 59
Šmolíková Pavla	22
Šormová Eva.....	39
Špirit Michael	69
Štěpán Kot.....	21
Šustrová Petruška	58, 59
Švanda Pavel	50
Švanda Roman	47
Švehlík	51
Švejda Jiří	49

T

Témata	58
Teologické texty	16, 59
Teologický sborník	59
Tesařová Dagmar	55
Texty přátel	15
The Naive Extempore Band.....	51
The Plastic People of the Universe.....	14, 16, 25, 26, 35
The Primitives Group	14, 16, 35
The Rock and Jokes Extempore Band.....	51
Tigrid Pavel.....	22
Tillich Paul	58
To.....	16
Tomášová Marie	44
Topol Filip.....	26
Topol Jáchym	13, 16, 21, 26, 30, 31, 34, 49, 69
Topol Josef	38, 43
Trávníček Mojmír	54
Trefulka Jan	63, 65, 66, 67
Trunschke Olaf	50
Typlt Jaromír Filip.....	47

U

Uhde Milan	38, 40, 42, 43, 44, 49, 50, 63, 66, 67, 69
Umělá hmota	25
Updike John	50
Urbánek Zdeněk	38, 40, 63, 65, 69

V

Vaculík Ludvík	13, 15, 61, 63, 66, 67
Vaculík Ondřej	67
Vavřda Hynek	59
Verejnosť proti násiliu	12
Videomagazín Vokna	22, 26
Vladislav Jan	15, 52, 53, 58, 59
Vltavský Jan	59
Vodrážka Miroslav	21
Vohryzek Josef	53, 55, 58
Vokno ...	5, 6, 15, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 38, 45, 50, 59, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 79, 81, 88, 91
Voknoviny	16
Vokolek Václav	47, 50
Vondra Alexandr	30, 31
Vondruška Josef	26
Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných ...	6, 11, 12, 15, 27, 50, 71

Výchova a vzdělání	59
Výchova vzdělání	16
Vyskočil Ivan	49
Vysoc.činná	16
VZDOR	15
Vzkříšení	59

W

Webrová Helena	42, 45
Weiss Martin	30
Windbresker Derek	35
Wolfe Tom	34

Z

Za dvě piva	16
Zach Eduard	15
Zajíček Pavel	26, 27, 58
Ze zásuvky a z bloku	16, 59
Zikmund Miroslav	66
Zikurat	51
Zuziak Jan	49

Ž

Žabí hlen	51
-----------------	----

11. Anotace a klíčová slova

Práce zmapuje vývoj vybraných českých samizdatových časopisů v poslední dekádě socialismu, tedy v letech 1979 – 1989. Mezi vybrané časopisy patří Vokno, Kritický sborník, Obsah, Revolver Revue, O divadle, Most a Host. Kritériem pro jejich zvolení bylo celorepublikové působení (případně působení ve velkých městských centrech) nebo význam v undergroundové kultuře a kultuře disentu. Práce popíše vznik a vývoj zvolených časopisů. Kromě popisu vývoje periodika se práce zaměří na další dvě části – formální a obsahovou. Ve formální části přinese základní charakteristiky vybraných periodik: název, redakci, rozsah, dobu vydávání, periodicitu, náklad, rozmnožovací techniku a formát. Obsahová část se bude věnovat celkovému zaměření časopisu, členění do rubrik a volbě témat. Práce bude obsahovat i uvedení do politického a kulturního kontextu doby, ve které časopisy vycházely. Závěr práce se bude věnovat osudu časopisů po revoluci v roce 1989. Práce bude čerpat především z primárních zdrojů – původních vydání časopisů a hloubkových rozhovorů s jejich autory. Součástí zdrojů bude i sekundární literatura – rešerše sborníků, almanachů, případně děl samotných autorů periodik. Cílem práce bude podat hlubší vhled do fungování vybraných samizdatových časopisů a podrobněji zmapovat samizdatový žurnalistický prostor posledního desetiletí socialismu.

Klíčová slova: samizdat, časopis, underground, socialismus, Vokno, Kritický sborník, Obsah, Revolver Revue, O divadle, Host

12. Summary and keywords

The work maps the development of selected Czech samizdat journals during the last decade of socialism, in 1979 – 1989. Among those journals there belongs Vokno, Kritický sborník, Obsah, Revolver Revue, O divadle, Most and Host. Criteria for their selection has been wide action (or action in major urban centers), or the importance of the underground and a culture of dissent. The work describes the creation and development of selected journals. In addition to describing the development of periodicals, the work will focus on two parts - the formal and content one. In the formal part the work will bring basic characteristics of the chosen journals: their names, editors, scope, time issue, frequency, cost, planting technique and format. The content part will pay attention to the overall focus of the magazine, broken into sections, and the choice of topics. Work will also include an entry into the political and cultural context of the period in which the magazines were serialized. The conclusion of the work will focus on the fate of the magazine revolution in 1989. The work will draw mainly from primary sources - the original edition of magazines and in-depth interviews with their authors. Another part of the sources will be secondary literature - research of collections, almanac, or works by authors of periodicals. The aim of the project will be to bring a deeper insight into the functioning of selected samizdat journals and to map the samizdat journalism of the last decade of socialism in more details.

Key words: samizdat, journals, underground, socialism, Vokno, Kritický sborník, Obsah, Revolver Revue, O divadle, Host

13. Přílohy

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Titulní strana Vokna, č. 1 (1979)

Příloha č. 2: Titulní strana Vokna, č. 2 (1979)

Příloha č. 3: Titulní strana Vokna, č. 3 (1980)

Příloha č. 4: Titulní strana Vokna, č. 4 (1981)

Příloha č. 5: Titulní strana Vokna, č. 5 (1981)

Příloha č. 6: Titulní strana Vokna, č. 7 (1985)

Příloha č. 7: Titulní strana Revolver Revue pod původním názvem Jednou nohou, č. 1 (1985)

Příloha č. 8: Titulní strana Revolver Revue pod původním názvem Jednou nohou, č. 2 (1985)

Příloha č. 9: Titulní strana Revolver Revue pod názvem Revolver Revue - Jednou nohou, č. 5 (1986)

Příloha č. 10: Titulní strana Revolver Revue pod názvem Revolver Revue - Jednou nohou, č. 6 (1987)

Příloha č. 11: Titulní strana Revolver Revue poprvé pod názvem Revolver Revue, č. 7 (1987)

Příloha č. 12: Titulní strana Revolver Revue pod názvem Revolver Revue , č. 8 (1987)

Příloha č. 13: Grafika upozorňující na změnu ve jméně časopisu, RR č. 8 (1987)

Příloha č. 14: Grafické zpracování rubriky rr interview s fotografií, RR č. 10 (1988)

Příloha č. 15: Ukázka z rubriky rr comics RR č. 12 (1989)

Příloha č. 16: Fotografická strana podporující propuštění uvězněných členů undergroundu a disentu, RR č. 10 (1988)

Příloha č. 17: Úvodní strana – Obsah časopisu O divadle, č. 1 (1986)

Příloha č. 18: Úvodní strana – Obsah časopisu O divadle, č. 5 (1989)

Příloha č. 19: Fotografie Vlasty Chramostové – ojedinělý grafický doprovod časopisu O divadle, č. 2 (1987)

Příloha č. 20: Titulní strana časopisu Host, č. 1 (1985)

Příloha č. 21: Titulní strana časopisu Host, č. 5 (1989)

Příloha č. 22: Fotoreportáž, Host č. 1 (1985)

Příloha č. 23: Ukázky umění stampart – grafická příloha časopisu Host, č. 5 (1989)

Příloha č. 24: Ukázky umění stampart – grafická příloha časopisu Host, č. 5 (1989)

Příloha č. 25: Úvodní strana – Obsah časopisu Kritický sborník, č. 1/1981

Příloha č. 26: Úvodní strana – Obsah časopisu Kritický sborník, č. 2/1983

Příloha č. 27: E-mailová komunikace s Annou Freimanovou, tajemnicí časopisu O divadle (22.4.2009)

Příloha č. 28: Přepis rozhovoru s Miroslavem Balaštíkem (1.12.2008)

Příloha č. 29: Seznam šifer a pseudonymů časopisu Vokno

Příloha č. 30: Seznam šifer a pseudonymů časopisu O divadle

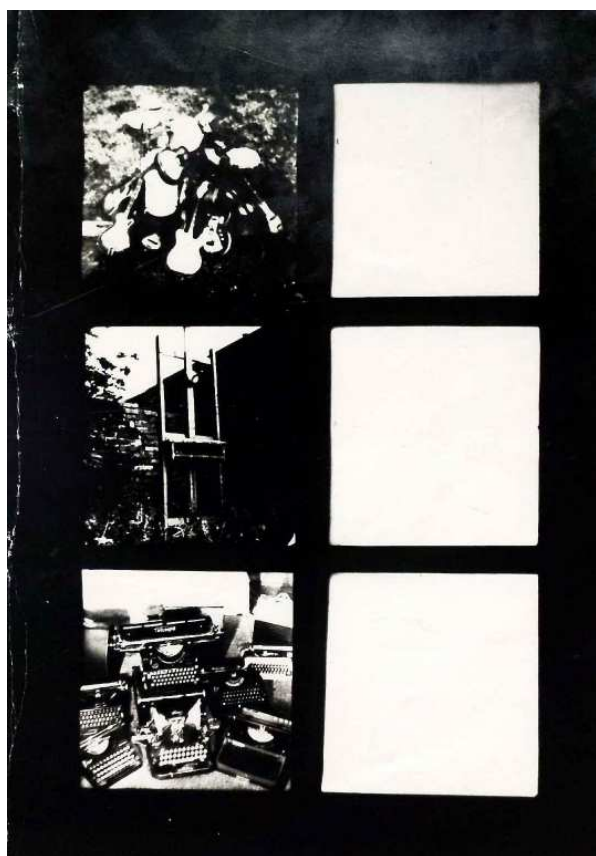
Příloha č. 31: CD s elektronickou verzí práce a rozhovory s Františkem Stárkem, Přemyslem Rutem, Ivanem Lamperem a Ivanem Klímou

Příloha č. 1: Titulní strana Vokna, č. 1 (1979)

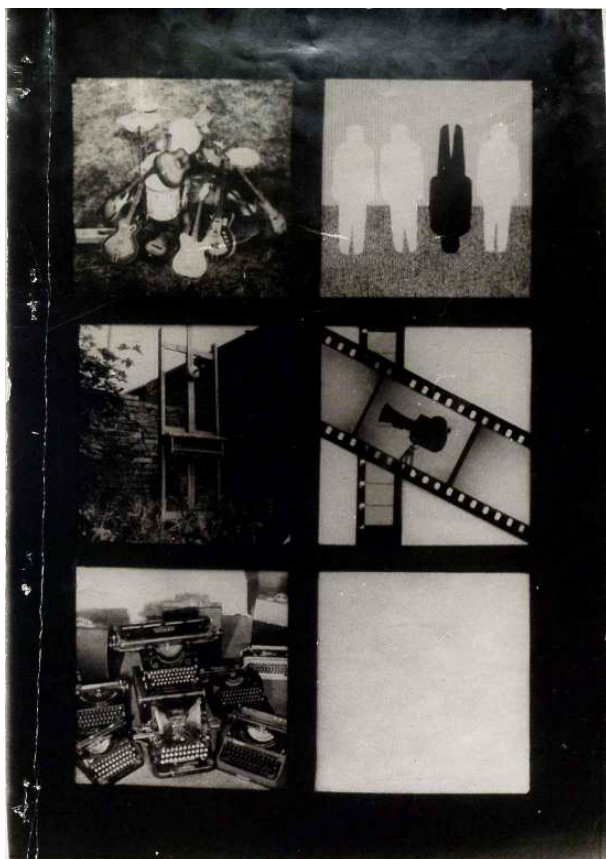
Příloha č. 2: Titulní strana Vokna, č. 2 (1979)

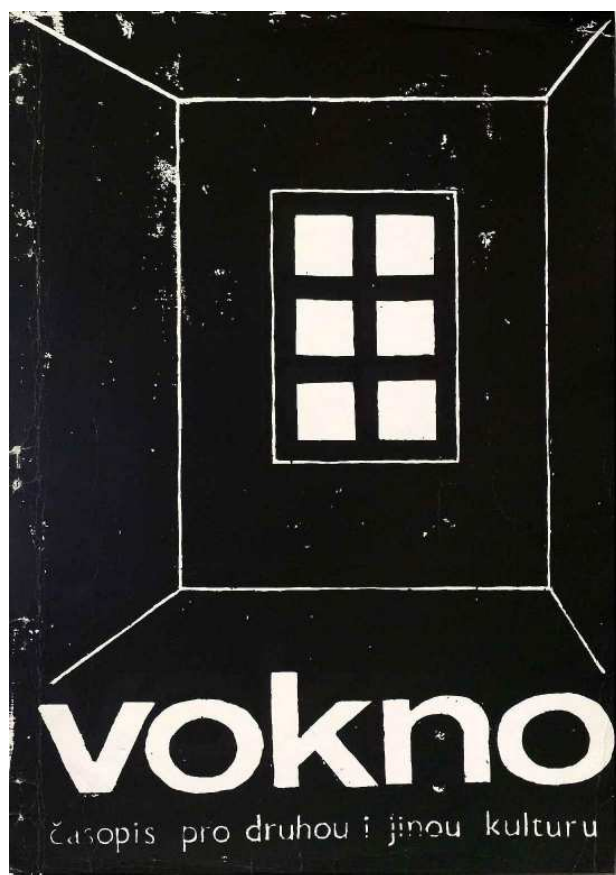
Příloha č. 3: Titulní strana Vokna, č. 3 (1980)

Příloha č. 4: Titulní strana Vokna, č. 4 (1981)

Příloha č. 5: Titulní strana Vokna, č. 5 (1981)

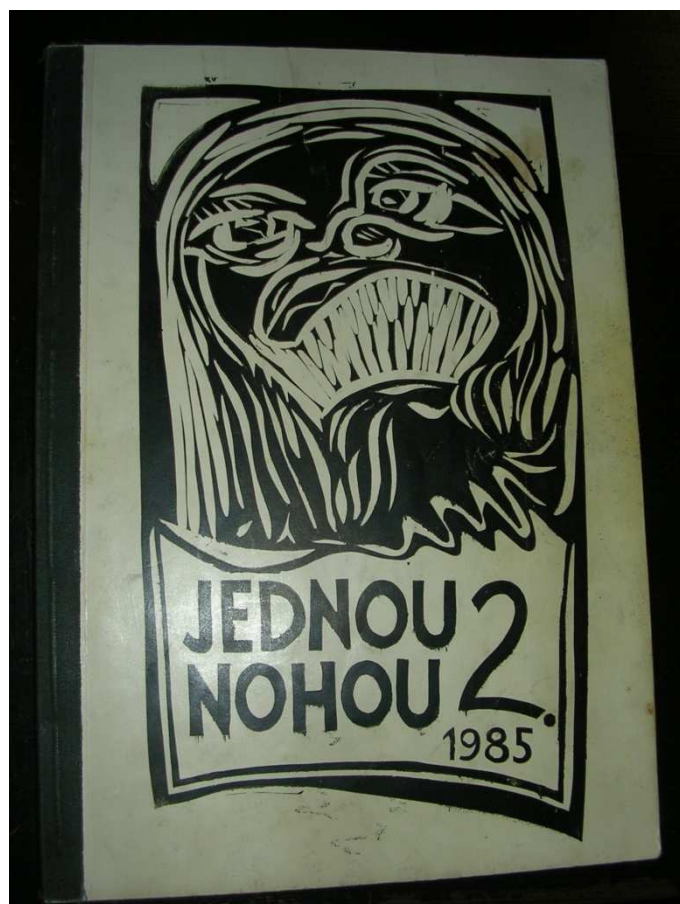

Příloha č. 6: Titulní strana Vokna, č. 7 (1985)
Poprvé vyšel název i podtitul.

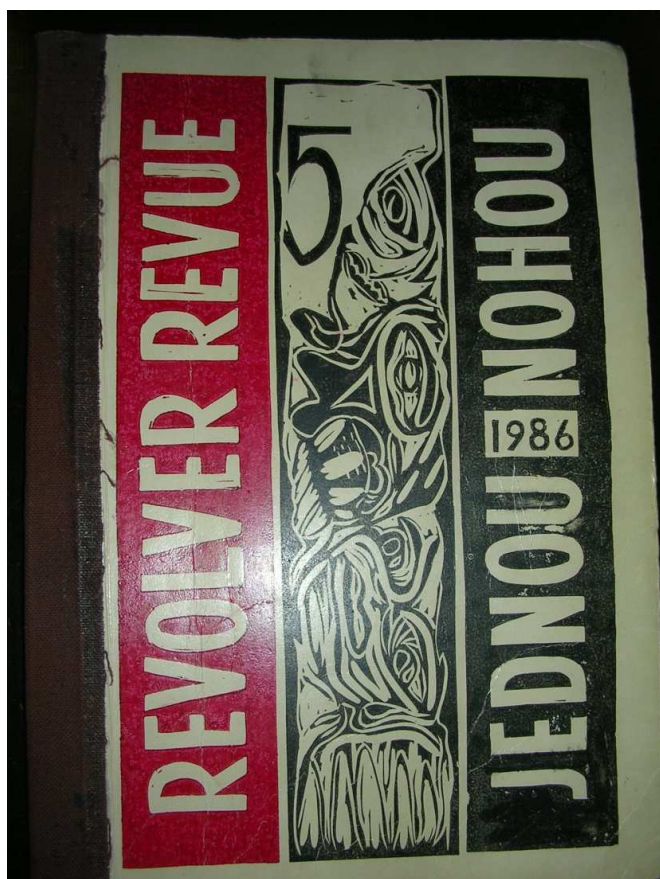

Příloha č. 7: Titulní strana Revolver Revue pod původním názvem Jednou nohou, č. 1 (1985)

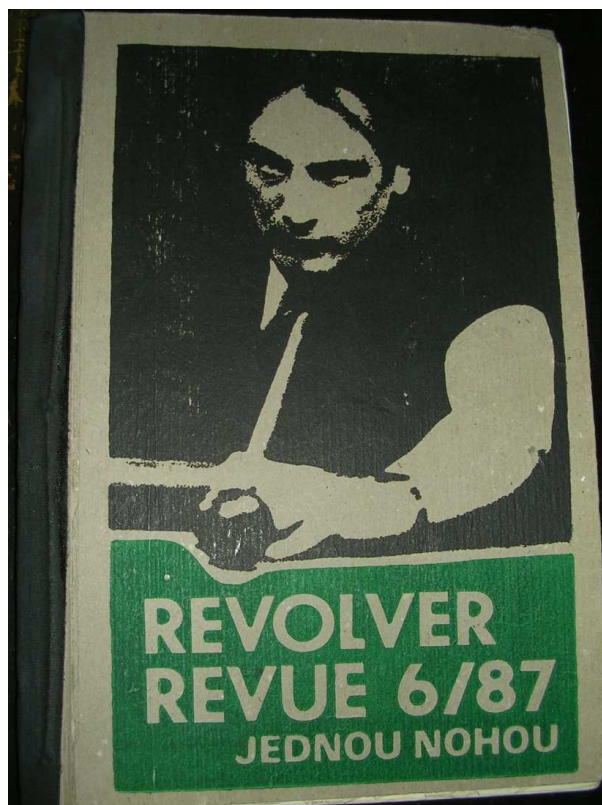

Příloha č. 8: Titulní strana Revolver Revue pod původním názvem Jednou nohou, č. 2 (1985)

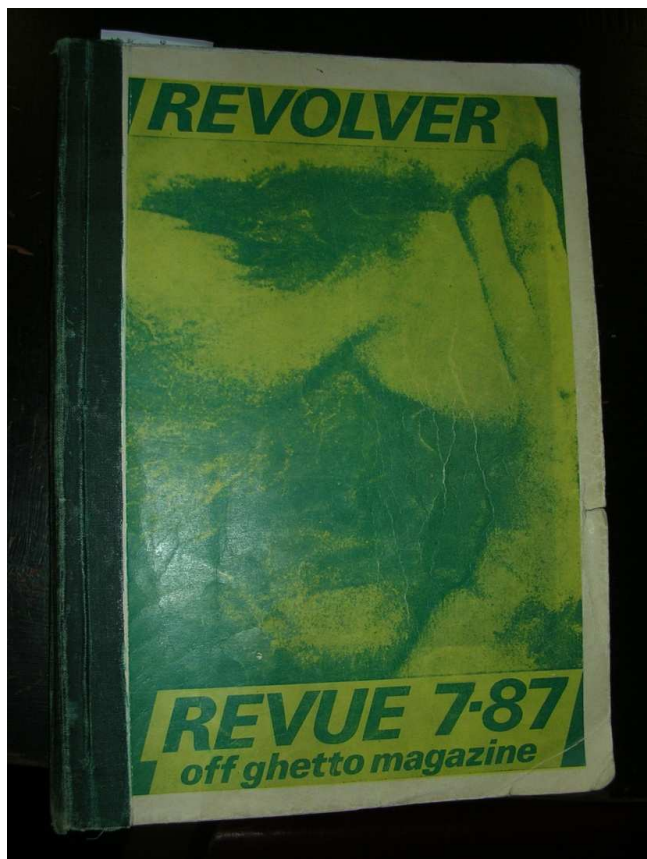

Příloha č. 9: Titulní strana Revolver Revue pod názvem Revolver Revue - Jednou nohou, č. 5 (1986)

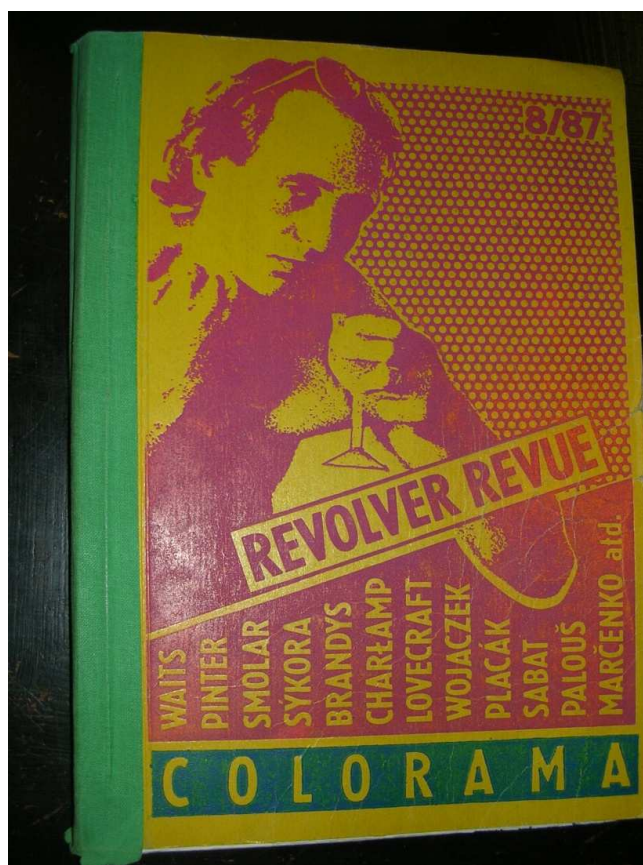
Příloha č. 10: Titulní strana Revolver Revue pod názvem Revolver Revue - Jednou nohou, č. 6 (1987)

Příloha č. 11: Titulní strana Revolver Revue poprvé pod názvem Revolver Revue, č. 7 (1987)

Příloha č. 12: Titulní strana Revolver Revue pod názvem Revolver Revue , č. 8 (1987)

Příloha č. 13: Grafika upozorňující na změnu ve jméně časopisu, RR č. 8 (1987)

Příloha č. 14: Grafické zpracování rubriky rr interview s fotografií, RR č. 10 (1988)

Příloha č. 15: Ukázka z rubriky rr comics
RR č. 12 (1989)

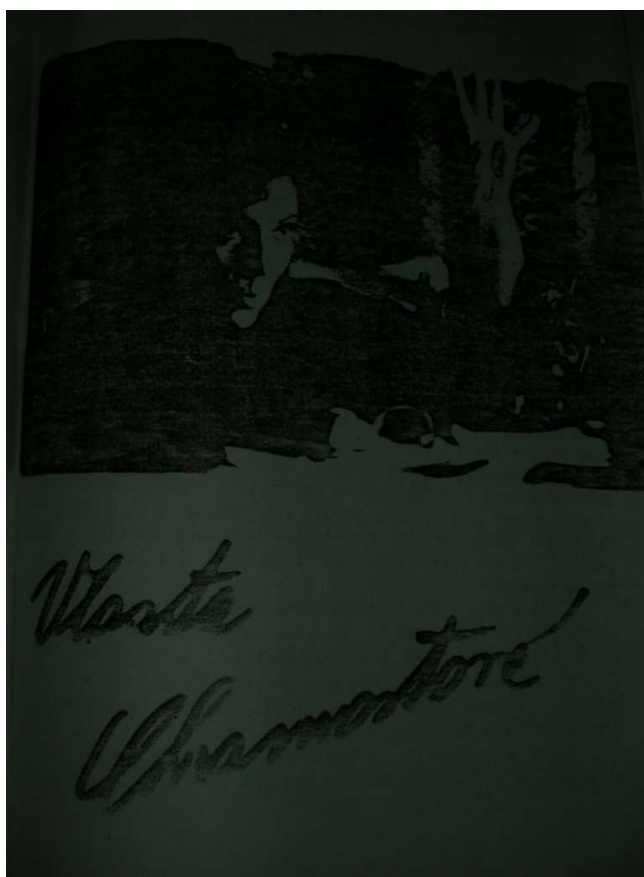
Příloha č. 16: Fotografická strana
podporující propuštění uvězněných členů
undergroundu a disentu, RR č. 10 (1988)

O B S A H	
Marie Vrbová	Sláva divadla 4
K ÚVAZE: HERECTVÍ	
Karel Kraus	Herec a postava 12
Rynek Rýdl	O přítomnosti a absenci herecké výpovědi 34
Antonín Kropáček	Herec se vytrácí 39
/a3/	S mladým hercem o divadle 5*
CO A JAK V DIVADLECH	
Vilém Pojkar	Vystrežená činohra 69
Zdeněk Urbánek	Porucha není teprv na jevišti 79
Milan Uhde	Dutí lidé, vycpaní lidé 107
Sergej Machonin	Revizor z ústí 116
František Pavlíček	Divadlo poetické - divadlo politické 123
Hana Borková	Klytsimnéstra 128
NOVÁ ČESKÁ HRA: POKOUŠENÍ	
Václav Havel	Daleko od divadla ... a v jeho spárech 132
	Přátelé píší autorovi 138
FILIPIKA	
/AR/	Řeš o Nové scéně 158
FEJETON	
František Pavlíček	Raději mám svůj zpěv 169

Příloha č. 17: Úvodní strana – Obsah časopisu O divadle, č. 1 (1986)

O B S A H	
Ladislav Hejčánek	Svět divadla a znamení časů 1
K ÚVAZE: ŽIVOT, DÍLO A DOBA	
František Pavlíček	Život a dílo 22
Milan Uhde	Politika jako návštěvní 30
Přemysl Ryt	Osobnost a doba 45
	O divadle na podzim 1988 59
CO A JAK V DIVADLECH	
Helena Webrová	Dorotův Marlin aneb Pustá sená a Maloryova Artušova smrt 90
Sergej Machonin	O modelech a obrácení kalhot 103
Jana Patošková	Nářt k podobizně jednoho představení 116
Jaroslava Davidová	Mimolest a přítomnost činoherního klubu 135
Anna Jilská	Svět jako groteska 144
Jitka Sloupová	Když je slze, a vám jsem 152
NOVÁ ČESKÁ HRA	
Václav Křiváček	O slávě i bídě divadla 161
	Několik citací 168
KRITICKÉ OHLEDY A POLEMIKY	
Josef Kovalčík	Malé scénky na rozcestí 179
	Milý pane Rute, vážený pane Suchý 190

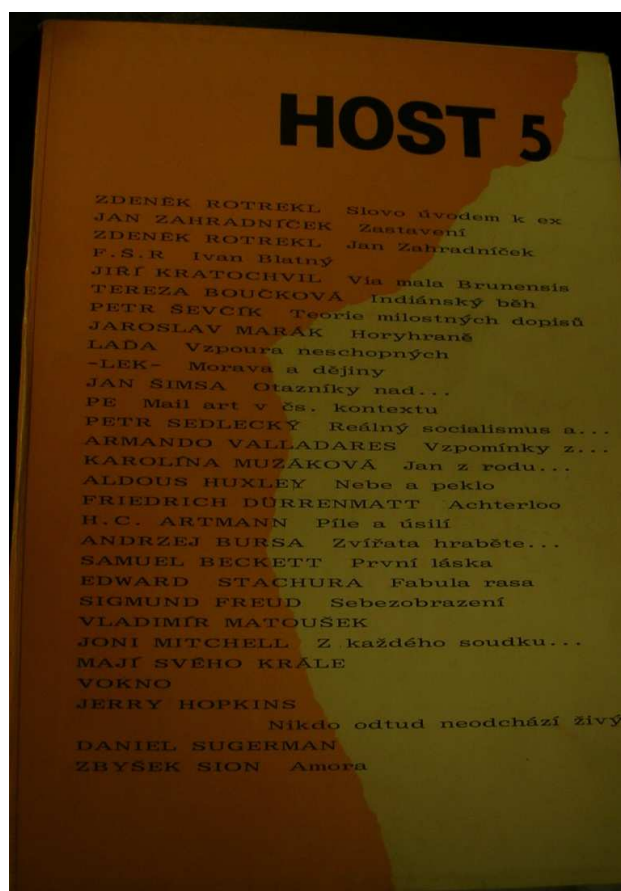
Příloha č. 18: Úvodní strana – Obsah časopisu O divadle, č. 5 (1989)

Příloha č. 19: Fotografie Vlasty Chramostové – ojedinělý grafický doprovod časopisu O divadle, č. 2 (1987)

Příloha č. 20: Titulní strana časopisu Host, č. 1 (1985)

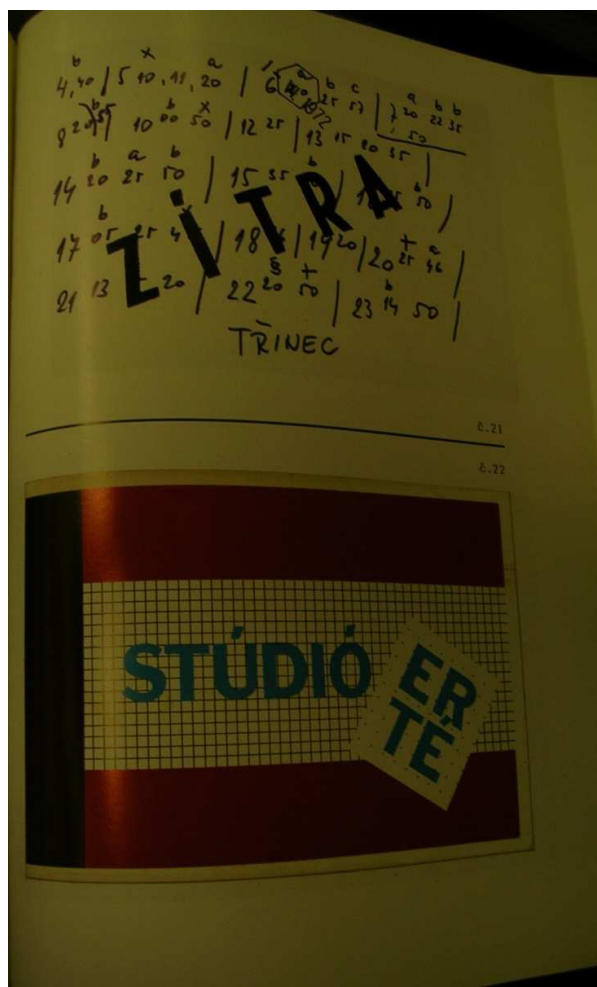

Příloha č. 21: Titulní strana časopisu Host, č. 5 (1989)

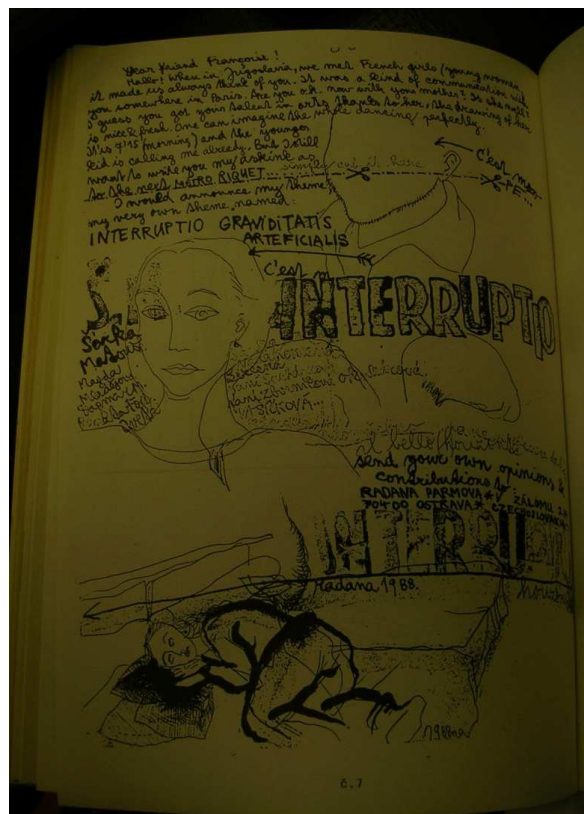
Příloha č. 22: Fotoreportáž, Host č. 1 (1985)

Příloha č. 23: Ukázky umění stampart – grafická příloha časopisu Host, č. 5 (1989)

Příloha č. 24: Ukázky umění stampart – grafická příloha časopisu Host, č. 5 (1989)

KS 1/81

OBSAH

ČLÁNKY, STUDIA, RESENY

Kaše paní Vlasta Chrmostová	1 - 6
Vasulíkovo téma /Vladimír Karfík/	6 - 29
Romantika historie a současný historický román /H. Hak/	29 - 39
Kra o představitelství /Vladislav Vorášek/	39 - 47
Úšel světlí prostředky? /Petr Fidelius/	47 - 55

RECENZE, ZPRÁVY

Masaryk v pohledu Václava Černého /Bohumír Janát/	55 - 59
Eva Kantůrková: Černá hvězda /Jiří Brabec/	59 - 64
Dva básníci	64 - 67
Ucho /Josef Vohryzek/	68 - 70
Celkové vydání Heideggerova díla /-iv-/	70 - 79
Living-Antigona v Praze	79 - 84
Ještě Living /H./	84 - 87

SUPERRECENZE

Kytyš Lebermayer v Flisňské ulici /Tomáš Liška/	88 - 90
---	---------

Příloha č. 25: Úvodní strana – Obsah časopisu Kritický sborník, č. 1/1981

Příloha č. 26: Úvodní strana – Obsah časopisu Kritický sborník, č. 2/1983

K R I T I C K Ý S B O R N Í K 202/1983

O b s a h s v / 2

ČLÁNKY/STUDIA	
(1) podivný hašek	(Jindřich Chalupecký)
(19) dvahy o divadle/ii	(Václav Havel)
(28) "já totiž vůbec nevěřím ve smrt"	(Václav Benda)
(43) alfa aneb moralista	(Czesław Miłosz)

RECENZE	
(65) problémy dialogu	(bn)

OPERNÍ HLÍDKA	
(67) prodaná nevěsta + brněnské/ překvapení + wagnerovské oslavy	(caruso)

FILMOVÝ OBZOR	
(74) <u>stalker</u> aneb de veritate dei	(j/böcklein)

TELEVIZE	
(77) vina doktorů/ leroye a štrosmajera	(t/v/schauer)

DISKUSE/POLEMIKY	
(85) ideologická fikce a katastrofickými/ následky	(luboš kohout)
(94) zapomenutý otazník/ nad "ineditní" literaturou	(-pf-)

KNIŽNÍ ZPRÁVČÍ

Příloha č. 27: E-mailová komunikace s Annou Freimanovou, tajemnicí časopisu O divadle (22.4.2009)

1) Kdo inicioval vznik časopisu O divadle a z jakého důvodu?

Vznik časopisu iniciovala Olga Havlová. Píše se o tom v několika knihách, například v životopise OH, který napsal Pavel Kosatík. Myslím také v životopise VH od Edy Kriseové.

2) Jakým způsobem byl časopis O divadle financován?

Především z peněz Nadace charty 77, kterou založil František Janouch. Lze to výborně vysledovat v nedávno vyšlé korespondenci F. Janouch - V. Havel. Snad byly i jiné prameny. Peníze spravovala Olga, která velice úzkostlivě dodržovala konspiraci.

3) Jak představitelé režimu perzekvovali autory časopisu?

Existovaly dva druhy autorů. Ti kmenoví, kteří už v trestu byli, protože nesměli působit ve svých profesích a byli pronásledováni průběžně i za jiné "zločiny". Spolupracovníci, kteří působili v oficiálních strukturách, psali proto pod pseudonymem. Po těch režim pátral, všelijak si domýšlel, kdo je kdo. Přímé zásahy byly řídké, protože jsme byli velmi opatrní, konspirace byla v našem případě téměř dokonalá. A také se tato činnost nejevila režimu jako výsostně nebezpečná. Měli jsme trochu pocit, že na nás nahlíží ve smyslu pravidla "kdo si hraje, nezlobí". To se ovšem zmýlili, protože z tohoto prostředí vzešla petice kulturních pracovníků za propuštění Václava Havla, která se vyvinula později v Několik vět atd., až k listopadu. Pamatuji se, že se několikrát v rámci výsledků souvisejících s jinými aktivitami redaktorů ptali na časopis O divadle, jednou cíleně zatkli před naším domem pana Pavlíčka, když šel na redakční radu a pod.

4) Máte představu o tom, jaká byla profesní nebo věková skladba čtenářů?

Čtenáři se rekrutovali z několika prostředí. Jednak to byli lidé, kteří se běžně zajímali o samizdatovou literaturu a alternativní kulturu, to znamená disidenti, jejich přátelé a rodiny a underground. Potom sympatizující lidi z kultury, především z divadel a kulturních periodik.

Ti se nám sami hlásili. Bylo několik prostředí, ve kterých se to "pod pultem" distribuovalo - Divadelní ústav, Realistické divadlo, Národní muzeum, Divadlo na provázku a další. Tam jsme měli kamarády, bývalé kolegy, někteří i studenty. Časopis četli od studentů (i AMU se zajímala, studenti divadelní vědy na FFUK) po starší lidi, především středního a vyššího vzdělání, umělci, redaktoři, výtvarníci, filosofové, ale i úředníci. Ke konci jsme vycházeli v nákladu 100 ks, každý četlo podle mne nejméně 10 lidí.

Příloha č. 28: Rozhovor s Miroslavem Balaštíkem (1.12.2008)

1) Kdy jste začal působit v časopise Host?

V Hostu jsem začal působit kolem roku 1992. Tehdy jsem se seznámil s Igorem Ficem, což byl tehdejší šéfredaktor. Jeho tehdejší přítelkyně se mnou studovala na fakultě v takzvaném Kruhu – to byla za dob mého studia kombinace oboru češtiny a dějepisu. Začali jsme chodit do hospody a tam jsem poznal Igora. Ten se mnou a s dalším známým Tomášem Reichelem začal spolupracovat. Zpočátku jsme přispívali recenzemi, sháněli jsme a redigovali různé texty. Později jsme byli přijati do redakce. Pak nás Igor vyhodil, pak nás zase přijal, bylo to trochu divoké.

2) Jak se studenti literatury dostali k vydávání takového časopisu?

Host založil v roce 1985 Dušan Skála a vydávala ho samizdatově. Na počátku devadesátých let přišel na filozofickou fakultu, tady se spojil s Igorem Ficem a Romanem Švandou, což byli za revoluce studentští vůdci a kteří studovali literaturu a to poslední samizdatové – páté – číslo Hosta vznikalo za součinnosti se studenty. Těmto dvěma později předal šéfredaktorství a nezasahoval už do náplně časopisu a podílel se pouze jako vydavatel. V roce 1995 předal i nakladatelství Host a přestal se v časopise angažovat úplně. Bylo založeno občanské sdružení Spolek přátel časopisu Host, které dohlíželo na vydávání. Teď někde na Vysočině pěstuje kozy.

3) Čím tento typ časopisu oslovil konkrétně vás?

Studoval jsem literaturu a na počátku devadesátých let byla literatura velmi dynamické odvětví, protože se objevovala spousta textů, které dřív nemohly vycházet, záplava samizdatových edic, exilových autorů – bylo to pro mě neustálé objevování něčeho nového.

Když jste v devadesátých letech s časopisem začínali vy jako studenti, snažili jste se zachovat původní podobu časopisu nebo jste přišli s vlastní koncepcí?

Původní koncepce přetrvávala až do roku 1995, kdy jsem se stal šéfredaktorem. Jediná změna do té doby byla ta, že časopis vycházel častěji než dřív, tedy častěji než jednou ročně. Časopis si ale stále udržoval charakter sborníku jako za doby samizdatu – objevovaly se tam dlouhé texty filozofické, kunsthistorické, literárněteoretické, hodně překladů, dlouhé tematické bloky.

Nebyl to časopis, jak bychom si ho představovali dnes, víceméně se jednalo o sborník textů. To bylo v té době důležité i proto, že řada těch textů z oblasti filozofie, literární teorie a kunsthistorie tady ještě nebyla přeložena ani vydána. Časopis tedy nahrazoval ta knižní vydání.

4) Co vás v roce 1995 vedlo ke změně podoby časopisu?

Většina studií, o nichž jsem hovořil, už byla knižně vydána, takže už nebyl důvod je otiskovat v Hostu. Stáli jsme před jakousi křížovatkou, jak dál ten časopis dělat. Jestli ho tedy držet na periodicitě s vydáváním pětkrát ročně a být opravdu sborníkem, nebo z něho udělat skutečně časopis, revui, která bude vycházet často, kde už nebudou takové rozsáhlé studie náročné teoretické, kde ale bude více aktuálních rubrik, jako jsou fejetony, rozhovory. Rozhodli jsme se jít cestou větší aktuálnosti. Časopis začal vycházet osmkrát do roka, od roku 1999 desetkrát ročně v podobě, jak ji známe dnes.

5) V čem je podle vás největší přínos takového časopisu?

Nejdůležitější je přinášet informace o aktuálním literárním dění, recenze atd. V podstatě pomáhá čtenáři zorientovat se v literatuře. Je primárně určen pro takové čtenáře, kteří nejenže knihy čtou, ale také mají potřebu u toho čtení přemýšlet, hledat nějaké názory, konfrontovat s nimi ty své. To je nadhodnota, kterou časopis jako Host poskytuje.

6) Dáváte kromě zavedených autorů příležitost i autorům dosud nepublikujícím?

Jistě, k tomu slouží rubrika Hostinec (dříve Dílna), kde jsou uváděni autoři, kteří nepublikovali nikdy nebo pouze sporadicky. Jejich texty jsou navíc komentovány, zkušený autor vždy připsá svůj názor na to, co dělají dobře, co dělají špatně. Tahle práce s nezavedenými autory je podle mě důležitá v každém literárním časopisu.

7) Jaké máte s časopisem plány do budoucna?

Určitě nemám v plánu nějakou dramatickou, rychlou změnu. Časopis má už určitou stabilní strukturu, kterou bych neměnil. Nebránil bych se menší grafické úpravě. Myslím si, že by

bylo potřeba zkvalitnit recenze a propracovat celou recenzní rubriku, rád bych nalákal renomované autory.

8) Jak byste to chtěl udělat?

Chápu, že recenzování nikoho neuživí, všichni u toho musí mít ještě další zaměstnání a na psaní kvalitních recenzí už není tolik času. Proto bych rád autory motivoval finančně a poskytoval jim vyšší honoráře. Další cestou ke zkvalitnění recenzí je zlepšení redakční práce – věnovat se dostatečně editování, poskytovat autorům zpětnou vazbu, diskutovat s nimi o jejich tvorbě. A nesmím zapomenout ani na svoje studenty – doufám, že si z nich vychovám kvalitní recenzenty.

Příloha č. 29: Seznam šifer a pseudonymů časopisu Vokno¹⁸¹

<u>Pseudonym</u>	<u>Pravé jméno</u>
Ajteles J.	Štefl Ivan
Alworth Ledin	Vítek David
Blumfeld P.	Drožd' Lubomír
Domicel A.	Vacek Eduard
Fiala František	Strýko Marcel
Hajská Irena	Karlík Viktor
K. Milan	Kozelka Milan
Kahan Jan	Marks Luděk
Krčma Matěj	Olič Jiří
Mirek	Vránek Miroslav
Nečas Jaromír	Kučera Ilja ml.
Novák Josef	Topol Filip
Samsa Řehoř ml.	Drožd' Lubomír
Šimoslav Milek	Gruntorád Jiří
T. Filip	Filip Topol
Telecký Ivan	Bondy Egon
Tma Jindřich	Topol Jáchym
Zubař Josef	Chadima Mikoláš

<u>Šifra</u>	<u>Pravé jméno</u>
Because	Kostúr Jiří
B.K.	Koutný Bedřich
Blm.	Drožd' Lubomír
Bývalý dřevorubec	Kostúr Jiří
-čň-	Stárek František
Čuñas	Stárek František
D.N.	Němec David
dr sax von drak	Vondra Alexandr

---

¹⁸¹ Seznam šifer byl sestaven podle Růžková, Jana. (Nedatováno): *Bibliografie časopisu Vokno*[online]. Dostupné z: <http://vokno.cunas.cz/default.htm> (13.2.2009)

Drůběž	Pavlíček Jiří
F.	Frind Martin
Fanda	Pánek František
Filcka	Horn Josef
Fricek	Frič Milan
Homér	Ambrož Pavel
Horna Pigment	Lamper Ivan
Charlie a Kid	Drožd' Lubomír-
-jad-	Dus Jan ml.
-jbr-	Rössler Jaroslav
-jkh-	Marks Luděk
-jm-	Janáková Iva
J. P. K	Kostúr Jiří
K „Kocour“ H	Havelka Karel
L. A.	Řanda L.
M.	Jirous Ivan Martin
Magor	Jirous Ivan Martin
Mašina	Stárková Marcela
-mk-	Macák Milan
M.T.	Mazal Tomáš
Nugásek	Hraběta Lukáš
-nzm-	Marek Vlastimil
Punk Sněhurka Riviéra	Habal Karel
-rzk-	Rezek Petr
Sado/Maso, S/M	Drožd' Lubomír
Santa Klaus	Chadima Mikoláš
Skalák	Skalický Miroslav
Staso	Juhaňák Stanislav
Stárnoucí grafoman	Kostúr Jiří
Svatka	Antošová Svatava
Šalom	Drožd' Lubomír
Uriáš	Hýbek Michal
V.J.	Jirousová Věra

Z.H.	Hejda Zbyněk
Z. Námek	Marek Vlastimil
Z.P.	Poledna Zdeněk
Ž.	Hrubý Josef
Žluták	Hrubý Josef

Příloha č. 28: Seznam šifer a pseudonymů časopisu O divadle¹⁸²

<u>Pseudonym</u>	<u>Pravé jméno</u>
Benedikt Václav	Vacke Vojtěch
Benedikt Jiří	Balvín Josef
Borková Hana	Freimanová Anna
Davidová Jaroslava	Šormová Eva
Jilská Anna	Mazáčová Barbara
Klos Jiří	Král Karel
Kropáček Antonín	Roubínek Otakar
Kryštof František	Krejča ml. Otokar
Karel Lukáš	Král Karel
Matoušková Helena	Patočková Jana
Mužáková Karolína	Soukupová Jana
Pavlík Marek	Gerová Irena
Pojkar Vilém	Černý Jindřich
Rýdl Hynek	Königsmark Václav
Sedláková Květa	Soukupová Jitka
Svobodová Věra	Poláková Jolana
Šors František	Glanc Tomáš
Vrbová Marie	Webrová Helena

<u>Šifra</u>	<u>Pravé jméno</u>
(a)	Štěpán Václav
AB	Machonin Sergej
A.F.	Freimanová Anna
(aj)	Machonin Sergej, Malátek Jindřich
(as)	Konečná Hana
(da)	Sallenave Daniele
jar-da	Šormová Eva
jm	Procházka Miroslav
JT	Topol Josef
(mt)	Grebeníčková Růžena

---

¹⁸² Kraus 1990: 413.

PR, pr	Rut Přemysl
ptl	Červenka Miroslav
(sm)	Machonin Sergej
(TP)	Pistorius Luboš
(va)	Dvořáková Věra
VH	Havel Václav
VP	Ptáčková Věra